Rosenqvist, Georg Gustaf

Kristinuskon sosiaalinen arvo

Helsingissä

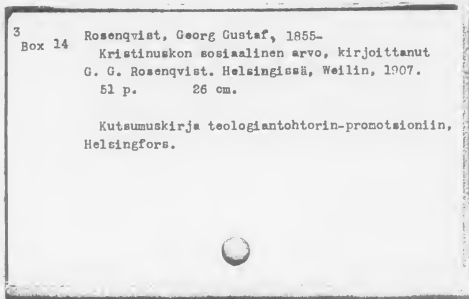
1907

97-84261-2
MASTER NEGATIVE #

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DIVISION

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

ORIGINAL MATERIAL AS FILMED - EXISTING BIBLIOGRAPHIC RECORD

3
Box 14 Rosenqvist, Georg Gustaf, 1855-
Kristinuskon sosiaalinen arvo, kirjoittanut G. G. Rosenqvist. Helsingissä, Weilin, 1907.
51 p. 26 cm.

Kutsumuskirja teologiantohtorin-promotsioniin, Helsingfors.

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 14:1 IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 11-24-97 INITIALS: AP

TRACKING # : 27459

FILMED BY PRESERVATION RESOURCES, BETHLEHEM, PA.

KUTSUMUSKIRJA

TEOLOGIANTOHTORIN-PROMOTSIONIIN

TOUKOKUUN 30 P. 1907

HELSINKI 1907

KUTSUMUSKIRJA

SIIHEN

TEOLOGIANTOHTORIN-PROMOTSIONIIN

JONKA

SUOMEN KEISARILLISEN ALEKSANDERIN-YLIOPISTON

TEOLOOGINEN TIEDEKUNTA

TAVANMUKAISILLA JUHLALLISUUKSILLA

VIETTÄÄ

HELSINGISSÄ TOUKOKUUN 30 PÄIVÄNÄ 1907

HELSINGISSÄ
OSAKEYHTIÖ WEILIN & GÖÖS AKTIEBOLAG
1907.

KRISTINUSKON SOSIAALINEN ARVO

KIRJOITTANUT

G. G. ROSENQVIST

„Kristinuskoon kätkeytyy vielä uudistusvoima, jota ei aavisteta. Tähän saakka se on vaikuttanut yksilöihin ja heidän kauttansa valtioon. Mutta ken uskovaisena tai itsenäisenä ajattelijana tietää antaa arvon sen voimalle, hän aavistaa sen jonakuna päivänä tulevan valtion sisäiseksi ja järjestäväksi vallaksi, ja silloin se on koko maailmalle näyttävä syväaatteisuutensa sekä mikä siunaus se on ihmiskunnalle.“

Fichte.

Uskonnollinen ja yhteiskunnallinen maailma ovat kokemuksen antaman todistuksen mukaan alati vaikuttaneet toisiinsa. Historia näyttää läheisen yhteyden olevan olemassa toiselta puolen uskonnollisten ihanteiden ja uskonnollisten voimien sekä toiselta yhteiskunnallisten olojen ja laitosten välillä. Ei ole harvinaista että yhteiskunnallisten muodostusten historialliset omituisuudet sisimmin riippuvat uskonnollisista aatteista ja tunnevirikkeistä. „Ei ole olemassa ainoatakaan tosiperäistä yhteiskunnallista ja kulttuuri-ihannetta — sanoo eräs nykyajan ajattelija — jonka äärimmäisin alkuperä ei johtuisi uskonnosta, suhteesta Jumalaan ja jumalakäsitteestä, vaikka tämä johtuminen on nykyajan ihmisiltä milt'ei joka kohdaltaan väkivaltaisesti katkaistuna“. [1]) Nekin, jotka tahtovat pitää uskontoa vain sielutieteellisenä ilmiönä, joka

[1]) Vitalis Norström, „Radikalismen ännu en gång“, s. 91. Hyvän katsauksen siihen merkitykseen, mikä uskonnolla on yhteiskunta-elämään ja kulttuuriin, saa Rudolf Euckenin teoksesta: „Der Wahrheitsgehalt der Religion.“

on vailla objektiivista todellisuutta, nekin myöntävät sen suuren yhteiskunnallisen merkityksen. Samallaista myöntämistä todistaa myöskin se tosiseikka, että henkilöt, joille ainakin näennäisesti uskonto ja sen todellinen arvo ovat aivan vieraat, usein ovat taipuvaisia siinä näkemään yhteiskuntaelämän tuen, turvan niitä myrskyjä vastaan, jotka uhkaavat olemassaolevaa hävittää. Vieläpä sitä kiihkeätä katkeruutta uskontoa ja kristinuskoa vastaan, joka niin suuressa määrin painaa leimansa nykyiseen sosiaalidemokratiiaan, voi pitää sen tietoisuuden todistuksena, ettei uskonto ole mikään merkityksetön yhteiskunnallinen tekijä, merkityksetön silloin kuin on kysymyksessä yhteiskunnan uudestamuodostaminen, vaikkakin tämän tekijän tässä katsotaan ehkäisevän, estävän kehityksen kulkua toivottua tulevaisuuden päämaalia kohden. Merkityksetöntä, vaikutuksiltaan voimatonta ei vihata.

Uskonnon, jumalasuhteen, ja yhteiskunnallisen maailman keskinäisen suhteen käsittämisessä on kuitenkin päässyt valtaan yksipuolisuuksia, toisilleen vastakkaisia yksipuolisuuksia, jotka läheisesti riippuvat yleisistä elämänkatsomuksista.

Rousseau on kuuluisassa kirjassaan „Le contrat social" muun muassa ryhtynyt tutkimaan eri uskontojen yhteiskunnallista kelpoisuutta. Tällöin hän käsittelee myöskin kristinuskoa ja lausuu seuraavaa:

„Kristinusko on täydellisesti henkinen uskonto, joka kohdistuu yksinomaan taivaallisiin asioihin. Kristityn isänmaa ei ole tästä maailmasta. Hän täyttää velvollisuutensa, se on totta, mutta hän tekee sen tykkänään välinpitämättömänä siitä, onko hänen toimillaan hyvä vai huono menestys. Kun hänellä vain ei ole mitään mistä syyttää itseään, niin vähät häneen koskee, kävipä täällä maailmassa hyvin tai pahoin. Jos valtio kukoistaa, niin hän tuskin uskaltaa nauttia yleistä onnea. Hän pelkää ylpeillä maansa kunniasta. Jos valtio joutuu perikatoon, niin hän siunaa Jumalan kättä, joka painaa hänen kansaansa — — — ja todella, mitä merkitystä on sillä, onko vapaa vai orja tässä murheen laaksossa! Pääasia on päästä taivaaseen, ja kohtaloonsa alistuminen on sen lisäksi vain keino sen saavuttamiseen."

Oleellisesti samallaisen arvostelun kristinuskosta antaa tunnettu ruotsalainen kirjailijatar Ellen Key teoksessaan: „Lifslinjer". „Kristinusko — hän sanoo — ei ole koskaan voinut eikä ole koskaan voiva voittaa maailmaa, syystä että se ei ole mikään uskonto maallista elämää varten, syystä että kristinusko on ylimaailmainen ja yli-inhimillinen ja ettei sen vaatimuksia — joita ilman se ei ole kristinusko, vaan ainoastaan väärennys, makunsa menettänyt suola — voi saada soveltumaan elämän ehtoihin ja ihmisluonnon vaatimuksiin."

Samaan suuntaan kuin ylläesitetyt otteet näyttävät, käy joukko sosiaalidemokraattiselta taholta tulleita lausuntoja. Mitä me teemme — sanotaan — Jumalalla, joka on vain „olemassaolevan suojeluspyhimys", uskonnolla, joka on vain „yläluokan korutavara", uskonnolla, joka sulostuttaa vain parempiosaisten elämää muun muassa niillä almuilla, joita se käskee ojentaa tarvitseville, sen sijaan että se käskisi heitä harjoittamaan vanhurskautta, käskisi heitä työskentelemään oikeuden ja vanhurskauden kanssa yhtäpitävien olosuhteiden saavuttamiseksi j. n. e.

Kristinusko kohdistuu tämän käsityksen mukaan yksinomaan taivaallisiin asioihin. Se on ylimaailmainen ja yli-inhimillinen siinä merkityksessä, että se on välinpitämätön nykyisyydestä, maallisesta elämästä eikä ole missään suhteessa siihen. Sen vaatimuksia ei voida saada soveltumaan todellisen elämän ehtoihin ja ihmisluonnon tarpeisiin. Kristityn pääasia on päästä taivaaseen j. n. e.

Kristinuskon, alkuperäisen kristinuskon, kuvaileminen sillä tavoin kuin edellä on esitetty, on, kuten tässä alempana tullaan näyttämään, aivan kieroa, mutta se on osaksi selitettävissä, kun huomaa sen lähteneen yksipuolisten, historiallisesti esiintyneitten kristinuskon muotojen tarkastelusta, ja se on kokolailla sattuva muutamien erityisten suuntien ja pyrkimysten suhteen, jotka enemmän tai vähemmän selvästi ja johdonmukaisesti ovat esiintyneet kristillisissä kirkkokunnissa.

Uskonnon, erittäinkin kristinuskon transscendenssiin, sen ylimaailmalliseen luonteeseen, on usein pantu painoa niin yksipuolisesti, että sen yhteys tähän elämään ja toteuttaminen tässä elämässä ei ole päässyt oikeuksiinsa, ei yksilöllisiin eikä yhteiskunnallisiin olosuhteisiin katsoen. „Ijäinen" on usein esitetty jonain yksinomaan tämän elämän ulkopuolella olevana. On asetettu dualismi „uskonnollisen" ja „inhimillisen", „hengellisen" ja „luonnollisen" välille, ja pantu hengellinen hävittämään luonnollis-inhimillinen, kun olisi pitänyt olla kysymys tämän uudistamisesta ja pyhittämisestä. Sen sijaan että ihmisiä olisi vahvistettu ryhtymään taisteluun pahaa vastaan sen kaikissa eri muodoissa, vahvistettu heitä

täyttämään elämän todellisia tehtäviä, on heidät temmattu siitä elämästä, joka heillä on tässä maailmassa elettävänään, tehty heidät enemmän tai vähemmän haluttomiksi ja välinpitämättömiksi sen suhteen, ja siten hävitetty sopusointu taivaallisen ja maallisen kutsumuksen väliltä. Ajatus yksityisen sielun pelastamisesta ajallisen elämän vaaroilta ylhäällä olevaan kotiin on sysännyt syrjään kristinuskon yhteiskunnallisen tarkoitusperän ja jumalanvaltakunta-aatteen. Kristinuskon totuuksia on sovitettu ainoastaan tai etupäässä yksityiseen ihmiseen, sen sijaan että olisi annettu niiden käsittää myöskin yhteiskuntaelämän ilmiöt. Yksilöitten uudistaminen ei ole päästänyt yhteiskunnan uudistamista oikeuksiinsa.

Kristuksen kirkko on usein esiintynyt pappisvaltaisena kirkkolaitoksena, joka käsittää ainoaksi tehtäväkseen saarnata syntein anteeksi-antamusta ja hoitaa armonvälikappaleita. Mutta koettaa säilyttää rauhaa kansain välillä, lähentää eri kansanluokkia toisiinsa, murtaa turmiollisia sääty-ennakkoluuloja, sulkea siveellisen ruton pesiä, koettaa kaikilla elämän aloilla, yksilöllisillä ja yhteiskunnallisilla, saattaa valtaan rakkauden, totuuden, oikeuden ja vanhurskauden periaatteet, sen on näkyväinen kirkko usein laiminlyönyt. Ylimalkaan on siveellisyyden ja uskonnon välinen suhde monta kertaa käsitetty varsin epätyydyttävällä tavalla. On saarnattu uskoa, joka oleellisesti on ollut pelkästään älynomainen toiminta, pelkkä totenapitäminen, siveellistä voimaa puuttuva. Aivan vastoin alkuperäisen kristinuskon käsitystä ovat siveelliset ja uskonnolliset vaatimukset asetetut ainoastaan irtonaiseen yhteyteen keskenään, jollei niitä ole kokonaan erotettu toisistaan. Käsitekaavoihin valettu kristillinen usko on asetettu kristinuskon siveellisten periaatteiden edelle. [1])

Kun vanhoillisissa piireissä sangen usein tapaa yksipuolisesti transscendenssiin painoa panevan ja enemmän tai vähemmän yksilöllisen käsityksen uskonnosta ja kristinuskosta, niin esiintyy taas usein n. s. liberaalisiin ja radikaalisiin suuntiin kuuluvissa edistyksen harrastajissa päinvastainen yksipuolisuus. Selityksensä ja suhteellisen oikeutuksensa saa yksipuolisesti immanenttinen ja yhteiskunnallinen käsitys siitä, että se on päinvastaisen äärim-

[1]) Ks. allekirjoittaneen kirjaa: „Moderna sträfvanden för etisk kultur“, s. 89 seur.

mäisyyden vastavaikutuksena. Kun esimerkiksi sosiaalidemokraatit sanovat: mitä teemme me Jumalalla, joka on vain „yläluokan korutavara“ j. n e., niin on tämä selitettävissä siellä, missä on laiminlyöty ja laiminlyödään ponteva ja kaikinpuolinen työ uskonnollisten voimien suuntaamiseksi ja uskonnollisten ihanteiden soveltamiseksi nykyiseen elämään, sen olosuhteisiin ja epäkohtiin. Kun Karl Marx sanoo: „Kristinuskon yhteiskunnalliset periaatteet jättävät taivaan tehtäväksi poistaa kaikkien vääryyksien jatkuminen maan päältä — — — selittävät kaikkien sortajain alhaiset työt sorrettuja kohtaan perisynnin tai muitten syntien oikeudenmukaisiksi rangaistuksiksi — — — — saarnaavat raukkamaisuutta, itsensä halveksimista, alennusta, alistuvaisuutta, lyhyesti sanoen kaikkia lurjusten ominaisuuksia“ [1]) j. n. e., niin todistaa sellainen puhe tosin kristinuskon siveellisen ja yhteiskunnallisen sisällyksen täydellistä väärin-arvostelemista, mutta se on osaksi sattuvaa erinäisten historiassa esiintyvien suuntien suhteen, suuntien, joissa kristillinen elämänkatsomus ja kristillinen vaellus ovat joutuneet väärälle tolalle. On senvuoksi selitettävissä, että sellaiset uskonnolliset suunnat, jotka ollenkaan ymmärtämättä että jumalanvaltakunnan luonteen omaista on hapatuksena ja jalostavana voimana tunkea kaikkiin maallisiin olosuhteihin, synnyttävät yllä esitettyjen laisia arvosteluja niitten puolelta, jotka voimakkaasti ja samalla kovin yksipuolisesti taistelevat satoatuottavien tulevaisuudenaatteiden hyväksi.

Puhtaasti immanenttiseen suuntaan käypä oikeutettu vaikutus yksipuolista transscendenssia vastaan on kuitenkin kääntynyt toiseen päinvastaiseen yksipuolisuuteen, joka aivan väärin arvostelee uskonnon ja kristinuskon merkitystä ja joka enemmän tai vähemmän varmasti syrjäyttää suhteemme Jumalaan jonakin sellaisena, mikä on tosi-inhimilliselle epäoleellista ja vähäarvoista. Tässä, niinkuin myös silloin kun yksipuolisesti ylimaailmainen käsityskanta on kysymyksessä, kohtaavat meitä tietysti useat eri käsittämisen asteet, Kantin kunnioitettavasta moralismista, jolle uskonto on siveellisyyden lisäkkeenä tai sille annettuna selityksenä, aina sosiaalidemokraattien ja muitten radikaalien selvään jumalankieltä-

[1]) Ks. Fernando Linderberg: „Karl Marx og den historiske Socialisme“, 1899, s. 89 seur.

miseen asti. Jumala ja taivas ovat viimemainittujen mukaan „voitettu kanta". Paitsi luontoa ja ihmisiä — sanoo Engels, Feuerbachiin liittyen — ei ole mitään olemassa; uskonnollisen mielikuvituksemme luomat korkeammat olennot ovat vain haavekuvia, heijastuksia omasta olennostamme.[1]) Yhteistä kaikille näille yksipuolisesti immanenssia teroittaville suunnille on, että ihmisen suhde Jumalaan ei pääse oikeuksiinsa, että n. s. jumalanvaltakunta tämän kanssa yhtäpitäen kadottaa kaiken ylimaailmaisen luonteensa, että ihmiselämä oleellisesti sulautuu suhteeseensa tähän maailmaan, jonkavuoksi sivistys- ja yhteiskunnalliset tehtävät tulevat korkeimmiksi ja ainoiksi. Siellä missä vielä puhutaan Jumalasta ja uskonnosta, on edellinen ainoastaan ihanteen vertauskuva ja jälkimäinen on uskonto ilman Jumalaa, sisällisten liikutustemme ja toivojemme suunta jotain ihanteellista kohden, tai ainoastaan usko hyvän mahdollisuuteen maailmassa. Myöskin asetetaan, niinkuin erittäin positivistit ovat tehneet, ihmisyys Jumalan asemesta uskonnon esineeksi. Ihmisyyttä, sanoo Comte, tulee meidän palvella suurena olentona, le grand Être. Kristinusko, jos sille jotain kunnioittavaa huomiota annetaan, ei sen mukaan oikeastaan tulisi olemaan mitään muuta kuin yhteiskunnallinen liike ja Kristus sosialisti, kurjien ja sorrettujen vapahtaja.

Ylläkuvatut yksipuoliset käsitykset uskonnon ja yhteiskunnallisen maailman sisäisistä suhteista ovat, niinkuin ennen on viitattu, yhteydessä yleisten teoreettisten elämänkatsomusten kanssa tai ovat ne niistä lähteneitä. Vanha deismi ulkonaisine, koneellisine käsityksineen absoluuttisen ja relatiivisen keskinäisestä suhteesta uudistuu yksipuolisesti transcendenttisen käsityksen muodossa tai t. s. viimemainittu on deistisen käsitystavan käytännöllinen sovellutus. Myöskin yksilöllinen piirre on tämän kanssa yhteydessä. Niinkuin deismi ei aseta ihmiskuntaa ja maailmaa ylimalkaan elimelliseen yhteyteen korkeamman, laajemman todellisuuden kanssa, niin myöskin irroitetaan yksilö historian ja olemassaolon yhteisöllisistä eli kollektiivisista voimista. — Puhtaasti sisämaailmainen käsityskanta taas ei, samaten kuin vanha panteismikaan, tahdo tietää maailman ja ilmiöitten ulkopuolella olevasta prinsiipistä, joten sen mukaan elämän ja todellisuuden vaikuttimen sisin selitysperuste on etsittävä itse maailmasta. Sellaisen katsantokannan

[1]) Ks. Fernando Linderberg.

käytännöllisenä seurauksena tulee silloin myöskin olemaan sosialismissa esiintyvä sen omintakeisuuden ja merkityksen väärin-arvosteleminen, joka yksilöllä ja persoonallisuudella on.

Mikä on nyt se suhde, johon uskonto, erittäin kristinusko korkeimpana historiassa esiintyvänä uskonnonmuotona, asettuu ylläviitattuihin yksipuolisuuksiin nähden, ja mikä vihdoin on kristinuskon yhteiskunnallinen merkitys?

On eittämätöntä, että yksipuolisesti transcendenttinen käsityskanta panee painoa jokaiselle uskonnolle tärkeään ja oleelliseen totuuteen, vaikkakin se erottaa sen muitten yhtä tärkeitten totuuksien elimellisestä yhteydestä.

Itse uskonnon luonteeseen, sen itsenäiseen olemukseen kuuluu, että se viittaa yliaistilliseen maailmaan, näkymättömään todellisuuteen, joka on kaiken katoavaisen olemisen ja historiallisesti tapahtuvan kannattavana taustana ja voimanlähteenä. Ilman objektiivista tai transsubjektiivista tekijää tulee uskonto pelkäksi kuvitteluksi. Eikä edes yksin se seikka, että tunnustaa korkeamman todellisuuden olevan olemassa kokemusperäisen todellisuuden lisäksi, vielä tee uskontoa. Kun esim. Herbert Spencer tunnustaa, että olioilla on tutkimaton lähtöpohja, niin on tämä, kuten Eucken aivan oikein esittää, uskontoon nähden pikemmin kieltämistä kuin myöntämistä. Uskontoon ei kuulu ainoastaan korkeamman maailman olemassaolo, vaan myöskin „ihre Erschliessung für uns, ihre lebende Gegenwart, zur Errettung aus der Not und zur Erringung eines neuen Seins." Kuten sama kirjailija osottaa, ei uskonto ole ainoastaan yleinen maailmankatsomus, vaan uusi alkuunpano, vapauttavien ja uudistavien voimien esiinmurtauminen. Ilman universaalista ja todellista prinsiippiä, ilman kokemuksen yläpuolelle kohdistuvaa tapahtumista ei uskonto voi pysyä pystyssä. Immanenttinen uskonto, tämä puolinaisuuden ja epäselvyyden tyyssija, joka tekee maailman jumalaksi, on itsessään surkea ristiriitaisuus." Se selitys, minkä puhdas immanenssi antaa uskonnollisesta ilmiöstä, sotii myöskin täydellisesti uskonnollista kokemusta vastaan, on filosoofinen tai epäfilosoofinen rakennelma. Missä uskonto todellisena elämänsuhteena on ollut olemassa yksi-

löitten ja kansain elämässä, siellä se kaikkialla on saanut oleellisen sisällyksensä ja voimansa kokemuksen yläpuolella olevasta, ylimaailmaisesta prinsiipistä. [1])

Mitä erittäin tulee kristinuskoon, niin kohtaa meitä siinä „uusi luomus“, uusi alkuunpano siitä maailmasta, joka ei koskaan kokonaan sisälly historiallisten ilmiöitten moninaisuuteen. Siinä kohtaa meitä, jälleen käyttääkseni Euckenin sanoja, „die tiefste und abschliessende Eröffnung der geistigen Wirklichkeit.“ Aivan varmaan voi kristinuskosta, samoin kuin kaikesta muustakin maailmassa sanoa, että se kuuluu historiaan, ettei sitä voi, niinkuin epähistoriallinen supranaturalismi asian ajattelee, kiskaista irti historiasta, mutta tämä yhtenäisyyden laki ei tee mahdottomaksi uusien luovien, eloa-antavien lisävoimien virtaamista ijäisestä prinsiipistä, joka kannattaa kaikkea olevaa ja tapahtuvaa. Nykyajan ajattelijat, sellaiset kuin Lotze, Eucken y. m. ovat, kaikkea naturalismia ja positivismia vastaan, selvästi ja pontevasti panneet painoa tälle seikalle. „Die Menschheit und die Welt — sanoo Eucken — auf ihre eignen Kräfte angemessen, würde dem vollen Untergange entgegengehen, wenn nicht das göttliche Wesen sich in noch höherem Grade als von Anfang her erschlösse und mit sittlich schaffender That in den geschichtlichen Prozess einträte. Dass dieses in Wahrheit geschehen, dass in fortwirkender Weltthat eine neue höhere Wirklichkeit hervorgebracht sei, das ist nicht ein Punkt neben anderen, sondern der Eckstein der christlichen Ueberzeugung.“ [2]) Jesuksen julistaman opin ytimenä oli myöskin se, että hän pani painoa siihen, että oli olemassa uusi maailma, korkeampi oleitten järjestys, „jumalanvaltakunta“, joka eroaa sangen paljon välittömästä luonnollisesta tilasta, ihmisten tavallisesta toiminnasta ja käsittämisestä, „maailmasta“, niin, vieläpä on sen jyrkkä vastakohta. „Minun valtakuntani ei ole tästä maailmasta“, on Ihmisenpoika sanonut ja siten viitannut todellisuuteen, joka on korkeampi kuin kaikki mitä tämä maailma ja sen edut voivat antaa. Jumalanvaltakunta, sellaisena kuin Kristus on sen julistanut, on luonteeltaan transscendenttinen, se on korkeampi, ijäinen

[1]) R. Eucken, „Der Kampf um einen geistigen Lebensinhalt“, 1896, s. 388 seur.; R. Eucken, „Das Wesen der Religion, philosophisch betrachtet“, 1901, s. 5; „Moderna sträfvanden för etisk kultur“, s. 99 seur.

[2]) Rudolf Eucken, „Die Lebensanschauungen der grossen Denker“, s. 156.

hyvä, joka koskaan ei kokonaan sisälly siihen elämään, jota elämme suhteissamme katoavaiseen, luotuun.

Tämä ijäinen maailma, tämä katoamaton hyvä on se uskonnon „jalo helmi“, jonka saavuttamiseksi meidän on ilolla uhrattava kaikki maailman aarteet. Toimintatarmoisimmassa, pontevimmassakin hurskaudessa huomaamme senvuoksi, jos tuo hurskaus on todellinen, voimakasta, ihmeellistä, harrasta kaipuuta päästä pois maailmasta, kaikesta sen vaihtelevaisuudesta ja katoavaisuudesta, ijäti pysyvään, taivaaseen. Huomaamme siinä „pyhää piittaamattomuutta“, joka on seurauksena siitä että kristitty on varma jostakin korkeammasta, jostakin todellisemmasta, — pyhää piittaamattomuutta maallisesta, kaikesta suhteellisesta hyvästä.

Mutta se „pyhä piittaamattomuus“, joka esiintyy alkuperäisessä kristinuskossa, ei ole ainoastaan kvietistinen ja maailmaa-pakeneva, vaan on se myöskin vaikuttava, maailmanvoittava ja maailmaa-uudistava voima. Ihmis-ihanteena ei tässä ole toimettomassa mietiskelyssä tai lihansa kiduttajana maailmaa paossa elävä munkki, vaan uudestasyntynyt, varmoja päämääriä kohden pyrkivä, uhrautuvainen persoonallisuus. Lopullisena päämaalina ei ole buddhalainen nirvâna, vaan jumalanvaltakunta, jonka siveellisesti täydelliset yksilöllisyydet muodostavat. Vastakohtana buddhalaisuudelle, joka kehottaa tylsään toimettomuuteen ja mietiskelyyn, kaikuu tässä huuto: „Valvokaa ja rukoilkaa“, „rukoile ja tee työtä“, „taistele hyvä taistelu“ j. n. e. Itsensäkieltäminen ja kieltäytyminen maailmasta ei itsessään ole mikään päämäärä, vaan ainoastaan keino, jonka avulla voi voimakkaammin edistää hengen valtaa ruumiillisuuden ja maailman ylitse. Paastoaminen ja lihan kuritus eivät ole minkään arvoiset sinänsä, vaan ainoastaan keinoina siveellisen toimintakyvyn enentämiseen, tekemään ruumista hengen alttiiksi välikappaleeksi kutsumusvelvollisuuksien täyttämisessä. Mietiskelykin saa arvonsa, merkityksensä ainoastaan sikäli kuin se on sielutieteellisesti tervettä ja omiansa lisäämään hengen, vieläpä koko persoonallisuuden joustavuutta elämän siveellisten vaatimusten täyttämiseen.

Maailmassa oleva paha, mutta ei maailma Jumalan asettamana todellisuutena, on jotain sellaista, jota on paettava ja jota vastaan on taisteltava. „Ei mikään, mitä Jumala on luonut, ole itsessään saastaista.“ Suhteessa maailmaan Jumalan asettamana todellisuutena, suhteessa nykyiseen elämään esiintyy siveellisyys

kristitylle monina positiivisina tehtävinä. Maallisen elämän muodot: perhe, valtio, sivistys, ovat määrätyt tulemaan ikuisuuden voimien läpitsetunkeman ja jalostaman henki-elämän vapaiksi elimiksi ja välikappaleiksi. Kodin, kansan, valtion ja ihmisyyden — kaikki luonnollisen elämän yhteismuodot — tahtoo kristinusko jalostaa ja pyhittää, samalla kuin näillä on kasvatusopillinen merkitys kokonaisen, täydellisen ihmisen kehittämisessä. Kutsumustyöhön panee sentähden kristinusko suurimman painon. Juuri määrätyssä kutsumuspiirissään on ihmisen osotettava kristillinen mielenlaatunsa. Useat Kristuksen vertaukset jumalanvaltakunnasta osottavat, että hän ei ajatellut sitä yksinomaan ylimaailmaisena ja tulevana, vaan myöskin jo täällä maailmassa läsnäolevana ja toimivana valtana, joka on määrätty kasvamaan ja kehittymään kerran valloittaakseen maailman. Se on laskeutunut maailmaan eli sen voimat ovat täällä toiminnassa, eivät hävittääkseen vaan uudistaakseen ja uudestasynnyttääkseen, yhä enemmän tehdäkseen totuutta ja vanhurskautta eläviksi, vallitseviksi voimiksi maailmassa, nykyisessä elämässä, yhtä paljon yhteiskunnallisessa kuin yksilöllisessä elämässä. Isä ei ole, niinkuin on sanottu, „jumalanvaltakunnan" *koneellinen* rakennusmestari, joka *ulkoapäin* vaikuttaa kaiken. Paavali vertaa tosin jumalanvaltakuntaa taloon, temppeliin, mutta hän nimittää uskovaisia ihmisiä sen *eläviksi* kiviksi. Tätä *sisällistä* työtä, tätä kasvavaa, kuohuvaa, itseään kehittävää elämää, jonka päämaalina on vapaa persoonallinen olento, on syystä pidetty yhtenä kristinuskon alkuperäisimpänä piirteenä, ja kuitenkin — täytyy meidän sanoa — se on piirre, jota usein kristillisissä kirkkokunnissa on estetty pääsemästä oikeuksiinsa.

Adolf Harnack on kirjassaan: „Evankelis-yhteiskunnallinen tehtävä kirkon historian valossa" aivan oikein huomauttanut, kuinka evankeliumi, kun tulee kysymys lähimmäisestä, ei tiedä mistään *piittaamattomuudesta*, vaan ainoastaan *rakkaudesta* ja *armeliaisuudesta*. Maallisesta lukuapitämättömän „pyhän piittaamattomuuden" rinnalla kohtaa meitä täällä voimakkaana yhteiskunnallisena vaikuttimena huoli lähimmäisestä. „Kaikki mitä te tahdotte, että ihmisten pitää teille tekemän, se tehkää te myös heille." Kristillinen siveellisyys, sellaisena kuin se esiintyy Uudessa testamentissa, ei itsekkäästi etsi ainoastaan „oman minuuden" pelastusta, ei aseta yksilöllistä sielunpelastusta inhimillisten pyrintöjen ainoaksi pää-

maaliksi. Jesus ei rajoittanut evankeliumiansa vain yksityisen ihmisen pelastusta tarkoittavaksi. Eikä hän katsonut ainoastaan *sielun* pelastusta, vaan myöskin ihmisen ajallista menestystä. Nälkä, jano, kodittomuus, alastomuus, sairaus, vankeus olivat hänen huolenpitonsa esineinä. Kristinusko, sellaisena kuin Kristus ja apostolit ovat sitä julistaneet, ei rajoittunut siihen, että se ainoastaan olisi johtanut kärsivän ajattelemaan tulevaa elämää, jossa hän saisi korvauksen kaikesta pahasta, mitä hänen täällä maailmassa on täytynyt kärsiä. Kristitty on pikemmin „laupias samarialainen", joka ei papin ja leviitan tavoin kulje inhimillisen kurjuuden ohitse, vaan säälii sitä, ryhtyy toimeliaasti ja pontevasti auttamaan, valaa öljyä ja viiniä haavoihin. Niinkuin aivan oikein on sanottu, ei kehotus tyytymiseen ole kristinuskon ainoa vastaus yhteiskunnan kärsiville ja sorretuille. Jesus ei jättänyt nälkäisiä ja sairaita heidän kohtalonsa nojaan, neuvoen heitä tyytymään. „Kaikki paha, ruumiillinen, yhteiskunnallinen, henkinen, himmensi hänen silmissään ihanata jumalankuvaa, jonka hän rumimpiinkin ryysyihin puetussa ja halveksituimpiinkin synteihin langenneessa ihmisessä näki, ja jota hän oli tullut esittämään sen alkuperäisessä puhtaudessa, kauneudessa ja voimassa."

„Kristuksessa Jesuksessa ei kelpaa mitään vaan usko, joka *rakkauden kautta työtä tekee*", sanoo Herran apostoli. Usko, kristillisessä merkityksessä, on jotain elävää, toimivaa, elinvoimaista. Kuten Luther sanoo, ei se kysy, onko jotain hyvää tehtävä, vaan ennenkuin kysymys ehditään lausua, se jo toimii. Eikä ainoastaan yksityisen, vaan myöskin kirkon, seurakunnan, sellaisenaan, tulee harjoittaa semmoista uskoa. Kristuksen kirkko, Kristuksen seurakunta ei ole koskaan ollut määrätty olemaan pelkkä sunnuntailaitos tai hengellinen koulumuoto, vaan pikemminkin veljesyhteys, uskon kannattama ja rakkauden töitä tekevä, rakkauden, joka ymmärtää sovittaa itsensä ajan vaatimusten mukaan. Kristuksen evankeliumi ei ole määrätty vallitsemaan ainoastaan jokaista yksityistä ihmissielua, vaan myöskin johtamaan inhimillistä elämää kokonaisuudessaan. Kirkonko olisi muka ainoastaan julistettava armon ilosanomaa, vaan itse oltava kylmä ja toimeton ajan kurjuuteen ja hätään nähden; olisi muka saarnattava nöyryyttä ja kärsivällisyyttä, vaan vaiettava vanhurskauden ja oikeuden suhteen. Jos kiusauksia vähennettäisiin, vääryyksiä poistettaisiin ja kunniallisen elämän mahdollisuuksia lisättäisiin, niin eikö se muka

kirkkoon koskisi. Sen olisi muka vain saarnattava sekä hoidettava armonvälikappaleita, mutta ääneti tai vain olkapäätä kohottaen sivuutettava ajan ruttopesät sekä näitten kautta turmelukseen joutuvat raukat, aivan kuin vertauksessa pappi, joka kulki murhaajain uhriksi joutuneen ohitse. Koettaa säilyttää rauhaa kansain välillä, lähentää eri kansanluokkia toisiinsa, murtaa turmiollisia sääty-ennakkoluuloja, sulkea siveellisen ruton pesiä, koettaa turvata itse aikaansaamaansa sivistystä ja kultuuria, lyhyesti sanoen: koettaa kaikilla elämän aloilla, yksilöllisillä ja yhteiskunnallisilla, saattaa rakkauden, totuuden, oikeuden ja vanhurskauden periaatteet valtaan, mikään sellainenko ei muka kuuluisi Kristuksen seurakunnalle, jonka kai vain virkavaltaisena pappisjärjestelmänä, pappisvaltaisena kirkkolaitoksena olisi saarnattava syntein anteeksiantoa ja hoidettava armonvälikappaleita. Kristillinen henki olisi ehkä suljettava ohjesäännölliseen pappiskirkkoon, ilman että se läpitsetunkisi, uudistaisi ja muodostaisi kristikunnan eri kutsumuspiirejä ja järjestöjä. Apostolinen kirkko ymmärsi tehtävänsä toisin. Se ei ainoastaan julistanut sanaa ja hoitanut armonvälikappaleita, vaan osotti myöskin uskoa, joka teki rakkauden töitä. Se ei kehottanut ainoastaan kärsivällisyyteen ja nöyryyteen, vaan kohotti myöskin äänensä valtakunnassa esiintyviä epäkohtia vastaan; se ei asettunut puolueitten palvelukseen eikä alentanut Kristuksen evankeliumia eudaimonistisen viisauden tueksi, vaan toimi vanhurskauden ja velvollisuuden mukaan ja osasi saattaa kristillisen ihanteen ja maallisen elämän olot käytännölliseen suhteeseen keskenänsä.

Kristinuskon transscendenssi ei siis tee mahdottomaksi elävää mielenkiintoa nykyiseen elämään, sen tehtäviin ja päämäärään. Taivaallinen, oikein käsitettynä, ei anasta aikaa maalliselta, vaan antaa pikemminkin kykyä sen oikeinkäsittämiseen sekä voimaa pontevaan toimintaan jumalanvaltakunnan saattamiseksi maan päälle, Jumalan vanhurskaudenvaltakunnan perustamiseksi koko maailman piiriin. Ijäinen ei ole ainoastaan jotain tämän elämän tuollapuolen olevaa, vaan jotain siinä läsnäollen toimivaa, voimaa-antavaa, pyhittävää ja uudestasynnyttävää. Aivan väärä on se ylimaailmaisuus, joka eristää uskonnon, jumalasuhteen, ihmiselämän muista puolista, joka riistää sopusoinnun taivaallisen ja maallisen kutsumuksen väliltä, joka asettaa dualismin „uskonnollisen" ja „inhimillisen", „hengellisen" ja „luonnollisen" välille, joka

antaa hengellisen hävittää luonnollis-inhimillisen, sen sijaan että se uudistaisi ja pyhittäisi sen, joka tempaa meidät pois siitä elämästä, mitä me ja muut elämme täällä maan päällä, tekee meidät haluttomiksi ja välinpitämättömiksi siihen nähden, sen sijaan että se vahvistaisi meitä ryhtymään taisteluun pahaa vastaan sen kaikissa eri muodoissa, vahvistaisi meitä täyttämään elämän todellisia, siveellisiä tehtäviä. [1])

Jos mahdollista, on juopa kristinuskon ja yksipuolisesti immanenttisen käsityskannan välillä vielä syvempi. Antaen tunnustuksen niille totuuksille, jotka tämä käsityskanta sisältää, erittäinkin päinvastaisen äärimmäisyyden terottamien yksipuolisuuksien vastakohtana, täytyy kristinuskon, jollei se tahdo kieltää sisintä olemustaan, panna vakava vastalauseensa sen käsityksen periaatteita vastaan, joka puhtaalla immanenssilla on ihmiselämästä.

Pelkkä immanenttinen käsityskanta ihmisen jumalasuhteesta, käsityskanta, jonka mukaan uskonto tulee pelkäksi psykoloogiseksi ilmiöksi, sisältää tosiasiallisesti uskonnon ja erittäin kristinuskon omalaatuisuuden kieltämisen. Uskontoon kuuluu välttämättä uuden maailman, välittömän olemassaolon yläpuolella olevan maailman, todellisuus. „Ein Verweilen im blossen Subjekt wird gerade da zu einem inneren Widerspruche, wo alles daran liegt, die Enge des natürlichen Daseins zu sprengen. Das Göttliche muss an sich sein, wenn sein Fürunssein Wahrheit besitzen soll." Uskonto ilman todellista inhimillisen henki-elämän ulkopuolella olevaa absoluutista valtaa ei riitä. Vasta absoluutisen elämän välitön läsnäolo voi antaa henki-elämällemme järkkymättömän lujuuden ja suoda sille ylemmyyden kaikkien maailmassa esiintyvien sekavuuksien suhteen. Eristettynä korkeammasta henki-elämästä ihmiselämä pian käyttäisi kaikki keinonsa loppuun, kuivuisi ja kuolisi pian niinkuin juureton puu. Maailmanhistoria näyttääkin, että sivistyselämä siellä, missä se on katkaissut kaiken suhteensa maailman yläpuolella olevaan, pian on joutunut autioille ja tyhjille aloille. [2])

[1]) Ks. „Religionen, särskildt kristendomen, och det närvarande lifvet", joka on allekirjoittaneen kirjassa „I tidens religiösa frågor II".

[2]) Ks. Eucken: „Der Wahrheitsgehalt der Religion" ja „Das Wesen der Religion philosophisch betrachtet."

Kuitenkin juuri nämä totuudet tai tämä totuus — jonka kristinusko ilmaisee tunnetulla lauseella: kaikki mitä Jumalasta syntynyt on voittaa maailman — on se, jolle n. s. immanenttinen käsityskanta ei laisinkaan anna oikeata arvoa tai jota se ei ollenkaan voi tajuta eikä ymmärtää. Missä ei, niinkuin historiallinen materialismi tekee, etsitä historian perusvoimia ulkonaisista aineellisista voimista, siellä pysähdytään kuitenkin inhimilliseen sieluelämään, enimmäkseen yksipuolisesti pannen painoa milloin yhteen, milloin toiseen sielunkykyyn. Mutta että ihmiselämän alkulähteet oikeastaan ovat korkeammassa, ijäisessä, transsubjektiivisessa maailmassa, joka uskonnossa esiintyy tietoisuudelle, että kristinuskoon, joka — kuten Eucken sanoo — on „fortlaufende göttliche That", sisältyy „die tiefste und abschliessende Eröffnung der geistigen Wirklichkeit", sitä ei ymmärretä eikä sitä osata dogmaattisen sulkeutuneisuuden takia ymmärtää. Ihmisellä, persoonallisuudella, on juurensa ijäisyyden maailmoissa; tästä pohjasta pois reväistynä ja suljettuna omaansa tai muitten katoavaisten olentojen subjektiivisuuteen, jolla on niukat ja rajoitetut apuneuvot, ihmishenki ennemmin tai myöhemmin on surkastuva ja kuoleva. Ainoastaan jumalallisesta juuresta voi oikea ja tosi-inhimillinen puhjeta esiin. Uskonnon ja kristinuskon jumalallisuus on sentähden myöskin inhimillisyyden todellinen voima. Olla tätä ymmärtämättä, siinä on immanenttisen käsityskannan perinpohjainen yksipuolisuus, ja siinä suhteessa on sen ja kristinuskon välinen vastakohta selvä ja periaatteellinen.

Kristus sanoi Nikodemukselle: jollei joku synny *ylhäältä*, ei hän voi jumalanvaltakuntaan tulla. Tämä pitäisi paikkansa, vaikkakin jumalanvaltakunta olisi ainoastaan maan päällä oleva onnellisuuden valtakunta. Myöskin ihmiselämän onnen, myöskin maallisen elämän säännöllisen kehittymisen ehtona ovat lopullisesti ylhäältä tulevat voimat, yhteys todellisuuteen, jolla on syvempi, rikkaampi sisällys kuin kokemusperäisellä maailmankululla. Myöskin sivistyselämän hyötyisän kasvin lopullisena ehtona on, ettei ijäisyyden maailmoista tulevia virtoja suljeta. Kirkko, joka laiminlöisi tämän *ylhäältä* tulevan, joka vain immanenttisilla keinoilla etsisi parannusta ajan kurjuudelle ja hädälle, tai joka asettaisi päämaaliksensa ainoastaan sivistys- ja yhteiskunnalliset tehtävät, olisi totisesti myynyt ensimäisen ja viimeisen etuoikeutensa, heittänyt luotaan uskonnon syvimmän, oleellisimman sisällyksen.

Kristinusko on opettanut ihmistä löytämään itsensä ja saavuttamaan vaikutusta maailmaan, ehkäiseviin luonnonvoimiin ja historiallisiin voimiin, asettamalla hänet oikeaan suhteeseen Jumalaan. „Kaikki mitä Jumalasta on syntynyt, voittaa maailman." Jottei maailma tavalla tai toisella hallitsisi meitä, on meidän hallittava sitä Jumalan voimalla ja Jumalan avulla. Ihmiskunnan uudestamuodostamisesta, uudestasyntymisestä, siten että sille valmistetaan uusi sydän, pyhitetty mieli, täytyy sisimmän välttämättömyyden pakosta laitosten ja ulkonaisten yhteiskunnallisten olosuhteiden uudistuksen lähteä. Kirkon ensimäinen ja oleellinen tehtävä on hoitaa ja pitää puhtaana kaikkien aatteellisten pyrkimysten perusedellytystä ja todellista pohjaa: ihmishengen ja elävän Jumalan välistä elämänyhteyttä. Siinä määrin kuin kirkko uskollisesti ja terveesti täyttää tämän tehtävän, siinä määrin se myöskin tekee työtä kaiken jalon ja hyvän eduksi, sen silti tarvitsematta tai olematta pakotettu tekemään itseänsä yhdeksi niitten yksityispyrintöjen kanssa, joita seurat, puolueet ja suunnat ovat ottaneet ajaakseen, tai ehdottomasti kannattamaan niitten työtä ja arvostelematta liittymään niiden menettelytapoihin.

Alkuperäinen kristinusko siis jyrkästi hylkää sekä yksipuolisesti transscendenttisen että yksipuolisesti immanenttisen käsityskannan. Viimemainittua vastaan julistavat Kristus ja apostolit sitä totuutta, että oikea, tosi-ihmisyys voi versoa ainoastaan jumalallisesta juuresta; edellistä vastaan taas että usko, joka ei tee rakkauden töitä, on kuollut, että jumalasuhde, joka ei synnytä tosi-humaniteettia, on epäuskoa, epäjumalanpalvelusta. Kun Runeberg vanhan puutarhurin persoonassa näyttää, että sovitus voittaa maailman sitä hävittämättä, vieläpä tekemättä sitä muuksi kuin kauniimmaksi ja taivaallisemmaksi, silloin hän aivan oikein on Kristuksessa nähnyt maailman täydelliseksi tekijän tai sen, jonka avulla ensimäisen luomisen päämaali on saavutettava ja Jumala tuleva kaikeksi kaikissa. Olkoonpa että ihmisen tietoisuus, vaikkakin sitä kristinusko elähdyttäisi, yhä uudelleen on osottautunut liian ahtaaksi sopusointuisesti ja elimellisesti itseensä yhdistääkseen ihmisluonnon molemmat perusvietit: sen, joka kaipaa kokonaista ja täyttä elämää maailmassa, sopusointuista maallista oloa, ja sen, joka kaipaa elämää Jumalassa, ijäistä hyvää, mikä koskaan ei sisälly niihin suhteisiin ja mitä koskaan ei saavuteta niissä suhteissa, joita on olemassa ajalliseen, äärelliseen, olkoonpa

näin, alkuperäinen kristinusko ei ole siihen syynä. Tämä kristinusko ei ole asettanut juopaa tai leppymätöntä sotaa taivaan ja maan, taivaallisen ja maallisen kutsumuksen välille, ja on se tässäkin siten osottanut olevansa kirkollisten ja ajanhistoriallisten vastakohtien yläpuolella, näyttänyt ylhäisen alkuperänsä.

Yhtä selvästi on Uuden testamentin kristinusko sen vastakohdan yläpuolella, joka on olemassa yksipuolisesti yksilöllisen ja yksipuolisesti kollektiivisen elämänkatsomuksen välillä. Kantin antama muoto siveyslaille: toimi niin, että sinä aina tarkoitusperänä, mutta et koskaan ainoastaan välikappaleena, käytät omassa itsessäsi ja jokaisessa toisessa olevaa ihmisyyttä, lausuu yhden kristinuskon perusajatuksia. Ihminen, persoona, on korkein mitä on olemassa. Jumalan korkein ilmestys on esiintynyt persoonallisessa muodossa. Ihmisenpojan persoonallisesta alkuunpanosta maailman historiassa johtuu maailman pelastus. Persoonallisuutta, yksilöllisyyttä ei saa koskaan tehdä pelkäksi välikappaleeksi yleisen päämäärän tavottamisessa. Myöskin jumalallisten laitosten on palveltava ihmistä eikä päinvastoin. Lepopäivä on asetettu ihmisen tähden. Ihmisenpoika on myöskin lepopäivän herra. Jokaisella ihmissielulla on arvo, jota ei voi laskea kvantitatiivisilla mitoilla ja joka on eri lailla arvattava kuin kaikki tavaranhinnat. Kaikki ajalliset ja historialliset eroavaisuudet katoavat sen edessä mikä ihmisarvossa on yhteistä. Tässä ei ole enää mies tai nainen, orja tai vapaa, juutalainen tai kreikkalainen. — Mutta kristinusko käskee kunnioittaa ihmistä ja ihmisarvoa ei ainoastaan omassa persoonassa, vaan jokaisessa muussakin ihmisessä, hänen yhteiskunnallisesta asemastaan riippumatta. „Kaikki mitä te tahdotte, että ihmisten pitää teille tekemän, se tehkää te myös heille.“ Yksilö on omatakeinen tarkoitusperä, mutta hän on samalla kertaa maailmassa yhdellä tasalla olevain yksilöitten muodostaman elimistön jäsen. Valtakunta-aate on yksi alkuperäisen kristinuskon peruskäsitteitä. Kristillisen vapauden korkein toimi on lähimmäisen rakkaudesta johtunut itsensärajoittaminen. Tässä ei ole kysymys näkyväisen minän ohjeettomasta vapaudesta eli vallattomuudesta. Se „itse-kylläinen, itsenäinen minä“, jonka muinais- ja nykyajan sofistit „tahtovat tehdä totuuden, elämän ja toiminnan korkeimmaksi arvostelunasteeksi ja ainoaksi ohjeeksi“, ei tässä lainkaan ole elämän ihanteena. *Tätä* itsensä etualalle tuomista, *tällä* tavoin oman minuutensa valtaan saattamista Kristus nimittää elämän „kadottamiseksi“. Siveellisyyden itsenäisyyteen ei kristinuskon mukaan sisälly se, että ollaan riippumattomia kaikista muista ohjeista kuin omista vieteistä ja pyyteistä. Sofistiikan ajatustavan mukainen itsenäisyys johtaa — se on kristinuskolle järkähtämättömän selvänä — surkuteltavaan heteronomiaan, inhimillisen alentamiseen. Jos ihmistahto todella on oleva itsenäinen, niin se ei saa tulla ihmisolemukselle, sellaisena kuin tämä ihanteellisuudessaan on, vieraitten viettien ja taipumusten tai tilapäisten harrastusten leikkikaluksi. Julistaessaan tätä ihanteellisuutta, joka samalla sisältää jumalallisuutta, antaa kristinusko turvan sekä itsekkyyden hairahduksia että epäitsekkyyden yksipuolisuuksia vastaan. Itsekkyyden ja epäitsekkyyden vastakohtaa ei ole olemassa sille, joka Ihmisenpojan lailla on oppinut voittamaan elämänsä antamalla sen ja voittamaan itsensä antamalla itsensä. Tähän tulee lisäksi, että kristinusko ei ulota oikeuden ja vanhurskauden periaatteiden voimassaoloa ainoastaan yksilöllisen, vaan myöskin yhteiskunnallisen elämän aloille. Jumalanvaltakunta on hapatus, jonka on läpitungettava kaikki ihmiselämän olot.

Siten etsimällä elämän korkeinta hyvää jostakin, joka on kaikkien pelkästään ajallisten ja ajanhistoriallisten arvojen yläpuolella, asettamalla elämän ytimen johonkin, joka koskaan ei kokonaan sisälly katoavaisiin, vaihtuviin suhteisiin, tekemällä kaiken, mikä kuuluu ihmiselämään, ijäisten periaatteiden alaiseksi, on kristinusko voittanut maailman, ja sellaisten vastakohtien suhteen kuin itsekkyys — epäitsekkyys, individualismi — sosialismi, onnellisuus-oppi — velvollisuusmoraali, kyennyt asettumaan semmoiselle kannalle, että se, tunnustaen vastakkaisissa suunnissa esiintyvät totuudet, muodostaa niistä korkeamman yhteyden. Että kirkkohistorialliset kristinuskon muodot enemmän tai vähemmän epätäydellisesti, usein aivan kierolla tavalla, ovat kyenneet pitämään kiinni tästä alkuperäisen kristinuskon korkeasta kannasta ja julistamaan sitä, sekin todistaa, että viimemainitun alkuperä eli prinsiippi on historiaa korkeammalla, jossakin, joka tosin kannattaa historiallista kehitystä ja järjestäytyy tämän piirissä, mutta jota ei voi siitä johtaa.

Sellainen on kristinuskon asema niihin yksipuolisiin vastakkaisuuksiin nähden, jotka suuremmassa tai vähemmässä määrässä monta kertaa astuvat esiin yhteiskunnallista kysymystä periaatteellisesti arvosteltaessa. Mutta tämä kysymys eli kristinuskon yhteiskunnallinen arvo vaatii kuitenkin lähempää valaisemista.

Kristinuskon yhteiskunnallinen merkitys ei ole suinkaan siinä, että se esittäisi jonkun kaikissa olosuhteissa kelpaavan yhteiskunnallisen ohjelman, että se olisi säätänyt määrättyjä yhteiskunnallisia laitoksia ja toimia, jotka olisivat kaikkiin oloihin sopivia ja välttämättömiä. Ei edes se periaate, että yksityisomaisuus kaikkina aikoina olisi välttämätön, yhtä vähän kuin omaisuuden yhteyden periaatekaan, voi vedota kristinuskoon. Se ei määrää elämälle mitään varmoja ulkonaisia muotoja, joiden sopivaisuus olisi ijäinen, vaan jättää ne historiallisten olojen muodostettaviksi. Yhtä vähän me saamme kiinnittää kristinuskoa johonkin yhteiskunnalliseen tai valtiolliseen teoriaan kuin mihinkään määrättyyn luonnonkäsitykseenkään. Kummassakin tapauksessa me annamme väärän arvon sen todelliselle olemukselle. „Yhteiskunnallista ohjelmaa köyhyyden ja hädän voittamiseksi ja poistamiseksi — jos tarkotetaan aivan määrättyjä toimenpiteitä ja ohjeita — ei Jesus ole esittänyt. Hän ei ole puuttunut taloudellisiin ja ajanhistoriallisiin olosuhteisiin. Jos hän olisi tämän tehnyt, jos hän olisi antanut lakeja, jotka Palestiinalle olisivat olleet kuinkakin terveellisiä — mitä olisi sillä saatu aikaan? Ne olisivat olleet tänään hyödyllisiä ja huomenna vanhentuneita, ja ne olisivat tehneet evankeliumin raskaaksi ja epäselväksi“. [1])

Meidän aikanamme sangen tavalliset kokeet tehdä evankeliumista yhteiskunnallinen ohjelma, muuttaa Jesus yhteiskunnalliseksi uudistajaksi, jonka oppi pääasiassa on tarkottanut taloudellista muodostamista, ovat olleet aivan tendenssimäisiä, ja ovat silloin määräävät pyrkimykset olleet kokonaan vastakkaiset. Milloin on siten tahdottu pelastaa evankeliumin merkitys nykyajalle ja elämälle sekä myöskin voittaa Jesuksen persoonallisuuden loistosta jotakin omille pyrkimyksille, milloin on valittu tämä tie, jotta siten voitaisiin näyttää natsarealaisen oppi käytäntöön soveltumattomaksi ja utoopiseksi. Silloin tahdotaan tehdä uskottavaksi, että Jesus katsoi maailmaa lempein, mutta tuskin selvänäköisin kat-

[1]) Adolf Harnack, Kristendomens väsen, s. 58.

sein. Alemmista ja sorretuista yhteiskuntaluokista lähteneenä oli hänellä vähäväkisten epäluulo suuria ja rikkaita kohtaan, hän inhosi kaikkea voittoatuottavaa kauppaa, ei tunnustanut omaisuudenhankkimisen välttämättömyyttä j. n. e. Hänen ohjelmansa tarkotti pikemminkin maailman kurjuuden esiintuomista, jotta hän voisi rakentaa tämän maallisen kurjuuden vastakohdaksi taivaanvaltakuntansa.

Konkreettista yhteiskunnallista ohjelmaa ei kuitenkaan voi evankeliumista juontaa. Yhtä vähän voidaan Ihmisenpojasta tehdä uudistajaa, joka olisi pitänyt yhteiskunnallista uudestamuodostamista lähimpänä päämääränään, kuin myöskään olemassaolevan säilyttäjää, joka olisi tahtonut pidättää entisellään „Jumalan asettamina“ kaikki silloiset yhteiskunnalliset erotukset ja järjestelyt. Kristinuskon ydin on paljon yläpuolella kaikkea pelkästään ajanhistoriallista. Ijäinen elämä keskellä aikaa, ajan vaihtuvissa muodoissa ja niistä riippumattomana, ijäinen elämä näkymättömän maailman yhteydessä, ijäinen yksilöllinen elämä Jumalan yhteydessä ja Hänen voimassaan, se on tässä oleellista, sitä, mitä kristinusko ensi sijassa tahtoo luoda. Tekee täydellisesti rikoksen kristinuskoa, niinkuin uskontoa vastaan ylimalkaankin, jos mittaa sen arvon sen *suoranaisen* avustuksen mukaan, mitä se on antanut tai antaa ajanhistoriallisten tehtäväin ratkaisuun. Kristinusko ei tosin ole mitään inhimillisestä tietoisuudesta eristettyä, vaan on pikemminkin läheisessä yhteydessä ihmishengen kaikkiin toimintamuotoihin, siis myöskin yhteiskunnallisiin ja sivistyselämällisiin tiloihin. Mutta, kuten myöskin Harnack esittää, se ei kuitenkaan ole näitten funktsioni tai eksponentti, vaan voimakas olennollisuus, joka vaikuttaa kaikkeen, ehkäisten tai edistäen, hävittäen tai hedelmöittäen.

Uskonnon, kristinuskon lähin, merkitsevin vaikutus ulottuu ihmisiin, persoonallisuuksiin, luonteisiin. Sen tehtävänä on etusijassa *vapauttaa*, vapauttaa siitä sisällisestä orjuudesta, joka synnin tai itsekkyyden nimellisenä kahlehtii jokaista ihmiselämää. Se kokemusperäisyyden yläpuolella oleva alkuunpano, jonka kristinusko on antanut ihmishistoriaan, on lähimmin kehittävä sisällyksensä ja voimansa tämän historian keskusvoimiin, persoonallisuuksiin nähden. Niinkuin synti on vallinnut kuolemaan, niin on, apostolin mukaan, Kristuksessa ylhäältä annetun lahjan nojalla, vanhurskaus vallitseva iankaikkiseen elämään, *iankaikkiseen* elämään jo ajassa. Jumala on lähettänyt Poikansa, sanoo sama apostoli, *jotta*

se vanhurskaus, jota laki vaatii, tulisi meissä täytetyksi, s. o. jotta siveellinen ihanne yhä enemmän toteutuisi meissä. Uudestasynnyttämällä ihmiset, syventämällä ja jalostamalla luonteet, on kristinusko asettava lujan, välttämättömän perustuksen kaikelle ulkonaiselle vapautukselle, kaikelle inhimilliselle edistykselle. Kristinuskon vapauskäsitteeseen kuuluvat vapauden myönteinen ja kielteinen puoli elimellisesti toinen toiseensa liittyneinä. [1]) — Persoonallisesta alkuunpanosta historiaan johtaa kristinusko ihmiskunnan yleismaailmallisen, tai sanokaamme periaatteellisen, vapautuksen eli pelastuksen. Tätä tietä on saavutettava myöskin kaikki muu pelastus, ei vähimmin yhteiskunnallinen. Se ei kuitenkaan lopullisesti tule pelkän ulkonaisen vapautuksen tietä, eikä se myöskään johdu uusista laitoksista, vaan uusista, sisällisesti vapautetuista ihmisistä. Ainoastaan sikäli kuin uhri-aate tulee lihaksi ihmisten konkreettisessa elämässä, ainoastaan sikäli on myöskin vaikuttamassa se suuri voima, joka kykenee uudesta luomaan maailman, muodostamaan uuden taivaan ja uuden maan.

Jos kristinuskon vaatimus olla ihmiselämän, persoonallisuuselämän uudestasyntymisen ja nuorentumisen periaatteellinen lähde on oikeutettu, silloin se myöskin sen kautta, ja etupäässä sen kautta, on yhteiskunnallinen tekijä, jolla on mitä suurin merkitys. Se on tätä jokaiselle, joka on vakuutettu siitä, että maallisen ihmiselämän parantamisen ja täydentämisen keinona ei kuitenkaan lopullisesti ole mikään järjestelmä eikä selitelmä, teoria, vaan mielen ja sydämen jalostuminen, jokaiselle, joka historian perusvoimina pitää persoonallisuuksia, henkiä, ei ulkonaisia olosuhteita. Avarasydämiset persoonallisuudet, jalot luonteet ovat silloin pysyvän, siunausta tuottavan yhteiskunnallisen kehityksen pääehtona. Yhteiskunnallisen kysymyksen täydellinen tai likimääräinen ratkaisu

[1]) Vapautta jumaloidaan meidän aikanamme sen kielteisessä muodossa, riippumattomnutena toisista ihmisistä ja kaikesta, mikä ulkoapäin voi estää tai vaikeuttaa itseliikettä. Mutta vapauden sisäistä olemusta ei nähdä eikä siitä välitetä. Sisäinen vapaus, joka on sisältäpäin hallitussa yksilöllisyydessä tai kyvyssä *olla itse itsessään*, on kuitenkin arvattava äärettömän paljon korkeammaksi kuin ulkonaisten siteitten katkominen, jonka vielä lisäksi, lähemmin katsottuna, „hnomataan enimmäkseen edustavan lupaa tehdä yltiöpäisiä] vallattomnuksia ja rikoksia“ ja joka ei juuri merkitse muuta kuin „itsensä hävittämiseen avattua tietä.“ Ks. Vitalis Norström: „Den nyaste människan. Vyer öfver vår kultur“. 1906.

voi silloin tapahtua ainoastaan siten, että jokaista johtaa Hänen henkensä, joka on ollut ja on ihmiskunnan suuri vapauttaja, vapauttaja ei ainoastaan yhdestä tai toisesta ennakkoluulosta, yhdestä tai toisesta osittaisesta vajavaisuudesta, vaan siitä ehkäisevästä kahleesta, joka sisimmäiseltä olemukseltaan on itsekkyyttä tai syntiä ja joka on vääryyksien ja onnettomuuksien syvin lähde.

Englantilainen yhteiskunta-opin tutkija Benjamin Kidd on teoksessaan: „Yhteiskunnallinen kehitys“, josta v. 1895 ilmestyi pitkänpuoleisella Viktor Rydbergin laatimalla johtavalla tutkielmalla varustettu ruotsinnos, erittäin yllä kosketellulta puolelta puolustanut kristinuskon yhteiskunnallista merkitystä. Pääkysymys on Kiddille tämä: mikä on sen yhteiskuntamuodostuksen perusvoimana, joka hitaasti tapahtuu länsimaisissa sivistysoloissa ja joka pyrkii saavuttamaan korkeimman päämääränsä sellaisessa yhteiskunnantilassa, missä ei ole oleva mitään etuoikeutettuja luokkia ja missä kaikki ne asujamiston osat, jotka taistelussa olemassaolon puolesta ovat olleet poissuljettuina yhteiskunnan eduista, tulevat asetettaviksi samalle tasalle?

Tähän kysymykseen vastatessaan Kidd erittäin painavasti esittää eetillis-uskonnollisen tekijän merkitystä ja välttämättömyyttä kehityskululle. Hän julistaa kieroksi sen mielipiteen, että kehitys olisi ollut intellektuaalisen liikkeen tuote tai että kansan alati kasvava äly ja valistus olisivat olleet sen tärkeimpinä vaikuttimina. Yhteiskunnallisen kehityksen liikkeellepanevana voimana ei ole äly, vaan sekä yksilöllistä että kansallista luonnetta jalostava kristinuskon vaikutus, joka suuressa määrin on enentänyt ihmisten herkkätunteisuutta kaiken sen hädän tai vääryyden suhteen, minkä alaisiksi vain vähimmätkin joutuvat ja on herättänyt muita kohtaan yhä kasvavaa edesvastuuntunnetta. „Tässä ja ainoastaan tässä — sanoo Kidd — on edessämme todellinen mahti, joka pitää ympärillämme olevan maailman liikkeessä, joka järjestää ja uudestamuodostaa sen, ja jota ilman edistyksemme pysähtyisi ja hallitusmuotomme olisivat mahdottomia toimeenpanna.“

Yllä esitettyä peruskäsitystä valaisee Kidd lähemmin muutamien yhteiskunnallisen kehityksen pääkohtien suhteen. Tällaisia on esim. orjuuden poistaminen, joka on suurimpia edistysaskeleita, mitä ihmisrotu on ottanut. Äly yksin ei koskaan olisi voinut lopettaa orjuutta. Orjuutta eivät edes nykyään estä älyn liikkeelle panemat voimat. Sen sammumista täytyy pikemmin pitää

seu eetillisen liikkeen ensimäisinä ouituisina tuloksina, jolle meidän sivistyksemme perustuu.

Mutta yllä viitattua käsitystä vastaan yhteiskunnallisen kehityksen liikkeelle panevasta voimasta tullaan väittämään, että nykyäänhän on olemassa huomattava määrä henkilöitä, joihin ei koske tuo uskonnollinen liike, jolle on annettu niin suuri merkitys, henkilöitä, jotka pikemmiukin katsovat olevansa kristinuskon vaikutuksen ulkopuolella. Toisin sanoen tullaan väittämään, että on olemassa joukko johtavia, eteviä ja vaikuttavia henkilöitä, jotka elämällään ja opillaan ovat runsaasti kehittyneitten altruististen tunteitten korkeimpia esikuvia, mutta jotka kuitenkin ovat uskonnolle vieraat, kentiesi avoimesti tunnustavat epäilevänsä niitä oppeja, jotka ovat luoneet nämä tunteet; henkilöitä, jotka vieläpä vakuuttavat,[1] ettei kristinuskolla ole mitään vaikutusta heihin. Kuinka voidaan silloin tämä asiaintila saattaa sopusointuun sen yllä esitetyn mielipiteen kanssa, että meidän sivistyksemme on kristinuskosta lähteneen uskonnollisen liikkeen tuote, ja että tämä liike sisältää ne voimat jotka ovat välttämättömät nykyisen maailman vapautukselle?

Selitys on — arvelee Kidd — yksinkertaiuen. Hän huomauttaa ensin, että se yhteiskunnan kehitys, joka on saanut nimen länsimainen sivistys, ei ole erityisen rodun tai erityisen kansan aikaansaama, vaan että sitä pikemmin on pidettävä elimellisenä muodostuksena, ja että sen elämänhistorian avaimen täytyy löytyä sen eetillisen liikkeen tutkimisesta, joka sitä läpeensä kannattaa. Jos ajattelemme, kuinka syvästi kysymyksessä oleva liike kaikissa kohdin on vaikuttanut niihin kansoihin, jotka ovat kuuluneet tämän elimellisen kehityksen piiriin, kuinka syvä vaikutus sillä lukemattomien sukupolvien aikana on ollut niitten lakeihin, laitoksiin, siveellisiin ja henkisiin kasvattajiin, niitten tapaan arvostella elämää ja niitten ajatussuuntaan, niin ymmärrämme myöskin, kuinka järjetöntä olisi odottaa, että joillakuilla yksilöillä tai luokilla tai kaikilla yksilöillä yhden ainoan sukupolven aikana olisi voimaa vapautua tästä vaikutuksesta. Mitkä lienevätkään yksilölliset mielipiteemme tästä liikkeestä (kristinuskosta), niin vaikuttaa se tietämättämme kaikkiin meihin itseemme jokaisessa kohdassa elämänrataamme ja elämämme jokaisessa silmänräpäyksessä. Me olemme, niinkuin koko meidän aikamme, henkisesti ja siveellisesti tämän liikkeen tuotteita. Mikään kasvatus, olkoon se kuinka

ankara ja pitkällinen tahansa, mikään henkinen vaivannäkö, olkoon se kuinka johdonmukainen ja keskitetty tahansa, ei koskaan voisi täydellisesti vapauttaa meitä sen vaikutuksesta. On tuskin järjenmukaista pitää yksityistä olentoa riippumattomana siitä prosessista, joka niin monien vuosisatojen kuluessa on vaikuttanut yhteiskuntaan. Yhtä hyvin voisimme sanoa, että koska hedelmä vielä jonkun aikaa senjälkeen kuin se on puusta poimittu, säilyy, tuleepa yhä edelleen pehmeämmäksi ja maukkaammaksi, niin se myöskin on ollut puusta riippumaton.

Siten on kristinusko luomalla uusia ihmisiä, syventämällä, tekemällä lempeämmiksi ja jalostamalla ihmisluonteita, ollut erittäin suurimerkityksinen yhteiskunnallinen tekijä. Me ylistämme aikaamme siksi, ettei se salli kenenkään sortua, vaan koettaa auttaa jokaista ihmisarvon mukaisiin olosuhteisiin, me ylistämme aikaamme sen valtavan myötätunnon takia, joka ei anna kansoille rauhaa ennenkuin sorretut on vapautettu, ennenkuin vääryyksiä kärsineet ovat päässeet oikeuksiinsa, ennenkuin langenneet ja harhaan joutuneet ovat tulleet autetuiksi. Mutta missä on tämän tunnonaran tietoisuuden lähde? Kuka on kansan tietoisuuteen istuttanut tämän ihmisarvon ja ihmisoikeuden tunnon, joka nyt on niin voimakas sivistyneissä kansoissa? Vastaus ei voi olla muuta kuin: kristinusko. Jos poistaisi kristinuskon ja sen vaikutukset kansain elämästä, niin ei olisi olemassa nykyistä työväenliikettä eikä myöskään niin monia muita ihmisystävällisiä uudistuspyrinnöitä. Jos riistäisi kristinuskolta tilaisuuden ja oikeuden vaikuttaa kansan elämään, niin olisi varmasti näyttäyvä, että myötätunto heikkoja ja kärsiviä kohtaan sammuisi ja sydämetön itsekkyys pääsisi valtaan.

Mutta vaikkakin kristinuskon yhteiskunnallinen merkitys etusijassa sisältyy transsubjektiiviseen henkivoimaan, joka, vapauttamalla itsekkyydestä ja synnistä, uudestasynnyttää ihmiset, syventää luonteet, niin ei tämä suinkaan estä sitä että kristillisessä aatesisällyksessä on olemassa ajatuksia ja käsityksiä, joitten, senjälkeen kuin ne ovat tulleet lihaksi ja vereksi, s. o. senjälkeen kuin ne on otettu yksilöitten ja kansojen elämään ja siinä toteutettu, täytyy sisällisestä välttämättömyydestä vaikuttaa uudestamuodostavasti yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Näihin kristillisen elämänkatsomuksen puoliin tullaan tässä hieman kääntämään huomiota.

Kristillinen humaanisuuskäsite on asettunut kaikkien ihmisiä erottavien, katoavaisten ja ajanhistoriallisten vastakohtien yläpuolelle, siten että se etsii määrätyn, Jumalaa sehteutuvan ihmissielun katoamattomasta arvosta sitä, mikä on ihmiselle oleellista. „Tässä ei ole juutalainen eikä kreikkalainen, ei orja eikä vapaa, ei mies eikä nainen, vaan kaikki te olette yksi Kristuksessa Jesuksessa.“ Kaikkien niitten luonnollisten ja katoavaisten vastakohtien yläpuolella, joita on olemassa kansan ja kansan, yhteiskunnallisen aseman ja yhteiskunnallisen aseman, sukupuolen ja sukupuolen välillä, on, yhtäläisen ja yhteisen jumalasuhteen perusteella, yksi, katoamaton ihmisarvo. Vapautus kaikille ihmisille yhteiseen ijäiseen elämänsuhteeseen, jumalankuvan muodostamiseen, on sentähden myöskin kaiken tulevan vapautusliikkeen pohja ja peruste, s. o. vapautusliikkeen, joka esiintyy historiassa ennemmin tai myöhemmin vapautuksena sellaisista sisäistä personaelämää ehkäisevistä historiallisista voimista ja olosuhteista, joitten perustuksena tai sisällyksenä on se ettei jotakin kansaa, jotakin säätyä tai jotakin sukupuolta tunnusteta yhden arvoiseksi toisen kanssa.

Kristinuskon humaanisuuskäsitteen tasalle eivät pakanuuden jaloimmat henget kyenneet kohoamaan. Huolimatta kaikesta puheesta vapaudesta ja tasa-arvosta ei kreikkalainen ollut tullut niin pitkälle, että hän olisi tunnustanut *jokaiselle* ihmiselle oikeuden riippumattomuuteen, ihmisarvon mukaiseen elämään. Hänen mielivaltaisuuttaan ei hillinnyt yksilön persoonallisen ihmisarvon kunnioittaminen, vaan yhteiskunnan lakien ja tapojen arvossapito. Niinkuin jumaluutta ei tunnustettu eetilliseksi perikuvaksi vaan ainoastaan korkeammaksi voimaksi, niin arvosteltiin inhimillistä persoonallisuuttakin ainoastaan sen vallan ja arvon mukaan, minkä hänelle antoi hänen asemansa kansalais-yhteiskunnassa, eikä sen mukaan, mikä persoonallinen arvo hänellä Jumalan kuvana oli. Kreikkalaisten moraalista puuttui sentähden kunnioitus ihmistä kohtaan ihmisenä, ihmisen rakastaminen ihmisenä. Tämä käy sangen selvästi esiin kreikkalaisten suhteesta muihin kansoihin („barbaareihin“) ja orjiin sekä myöskin naiseen, jotka kaikki ainoastaan osaksi olivat oikeuksien subjekteja ja velvollisuuksien objekteja. Tämä „humaanisuuden kansa“ rajoittaa humaanisuuden yksinomaan orjan omistajaan. Mitä korkeammalle vapaitten oikeus ja valta kohosivat, sitä suuremmaksi kävi orjien oikeudettomuus.

Yleispätevä ja myöskin Aristoteleen hyväksymä lause oli, että he olivat ainoastaan järjellisiä kotieläimiä. Yleensä lempeä kohtelu, joka tuli orjien osaksi, oli enemmän luontaisen hyvyyden ilmaus tai seuraus oman edun harrastuksesta kuin tulos heille tunnustetusta oikeudesta. Orjia pidettiin alempina olentoina, jotka ovat välttämättömät tarpeellisten elinehtojen valmistamiseen, jotta vähempi määrä „kuninkaallisia sieluja“ voisi viettää ihanaa ja järjen arvoista elämää. Että jokaisessa näistä orjista oli ijankaikkiseen elämään tarkotettu sielu, se oli kokonaan muinaisaikana vallitsevan ajatustavan ulkopuolella. [1]) Nämä „kuninkaalliset sielut“ Kreikassa ja Roomassa olivat sentähden myöskin tuntoa vailla inhimillisen kurjuuden ja hädän suhteen. Kristinusko ei esiintynyt ulkonaisesti kiihottaen orjuuden vastustukseen, mutta kristillisen humaanisuuskäsite ja kristillinen persoonallisuuden kunnioittaminen näännyttivät orjuuden eloa-antava juuren, niin että orjuuden ennemmin tai myöhemmin täytyi kadota.

Kristilliseen humaanisuuskäsitteeseen, jolla on juurensa jumalallisuudessa, katoavaisuudesta riippumattomassa ijäisyyssuhteessa, kuuluvat vapauden, veljeyden ja yhdenvertaisuuden aatteet yleispätevyydessään. Ihmisenpojan persoonassa ovat nämä humanisuuden eri puolet sopusointuisella tavalla yhtyneet eläväksi kokonaisuudeksi, jonka kiinteänä yhdyssiteenä jumalasuhde on.

Kristus on vapauden esikuva niin hyvin olemonsa sisäiseen sopusointuun katsoen kuin myöskin siihen että hän oli itsenäinen ulospäin, sitä kohtaan mitä on maailmassa, ajan mielipiteitä ja ennakkoluuloja, kiitosta ja moitetta kohtaan. Hänellä oli itsessään, suhteessaan korkeampaan todellisuuteen niin sanoaksemme se vahva pohja, jota muinaisajan viisas tunsi tarvitsevansa voidaksensa panna maailman liikkeelle. Tämä vapaus ja itsenäisyys maailmaa kohtaan ei kuitenkaan ollut stoalaista autarkiaa, stoalaista itseriittäväisyyttä, tyhjää ja muodollista itsenäisyyttä, vaan pikemminkin se oli rakkauden täysinäisyyden persoonallinen muoto. Tässä ihmiselämässä meitä ei kohtaa kylmä, itsekäs itseriittävyys eikä myöskään pehmeämielinen altruistinen itsensäunhottaminen. Tässä olivat apaattinen ja sympaattinen täydessä sopusoinnussa. Hän antautuu täysin ihmisille, niin hyvin

[1]) Karl Köstlin, Geschichte der Ethik. Darstellung der philosophischen Moral, Staats- und Social-theorien des Alterthums und der Neuzeit, 1887.

yleiskaikkiseen kuin yksilölliseen suuntaan, mutta säilyttää samalla kuitenkin itsensävarjelemisen mitä syvimmällä tavalla. Hän antaa itsensä kaikille, jokaiselle sen mukaan mikäli tämä on vastaanottokykyinen, hänen luoksensa pääsevät kaikki, mutta milloinkaan, ystävien tai vihollisten joukossa, maailman riemuiten julistaessa hänelle suosiotaan, tai alennuksessa, maailman pilkan alaisena, ristinpuu silmien edessä, milloinkaan hän ei unohda kuninkaallista arvokkuuttaan eikä oikeata suhdettaan itseensä." [1])

Viktor Rydberg on sattuvan oikein näyttänyt, kuinka Jesuksen uskonnossa molemmat näennäiset vastakohdat, riippuvaisuus ja vapaus, inhimillinen nöyryys ja inhimillinen arvokkuus, ovat sopusointuisesti yhdistetyt. Ihmisen on annettava Jumalan hengen vallita itseään, mutta missä Jumalan henki on, siellä on vapaus. Jos tahto on uudestaan saavuttanut yhteytensä Jumalaan ja suuntautuu korkeinta päämaalia kohden, joka on Jumalan valtakunta ja hänen vanhurskautensa, niin kaikki muu meille annetaan. Silloin emme me ole maallisten ja katoavaisten asioiden orjia, vaan me olemme niitten vapaita hoitajia, ja me voimme silloin iloita kaikesta kauniista ja hyvästä, mitä maa, tämä Jumalan suuri, ihana lasteukamari meille tarjoo. [2])

Tämä persoonallisuuden vapaus ja itsenäisyys maailmaa ja maailman asioita kohtaan on yksi persoonallisten voimien kannattaman yhteiskunnallisen uudestamuodostamis-työn pääedellytyksiä.

Mutta vapaus sinänsä ei tähän riitä. Solidaarisuuden ja veljeyden eli toisin sanoen rakkauden täytyy tulla lisäksi. Rakkaus oli Ihmisenpojan persoona-elämän sisällyksenä. Niinkuin hän oli vapauden, samaten hän oli myöskin rakkauden esikuva, eli vapauden ihanne toteutui hänessä ainoastaan rakkauden kautta. Syvempää perustusta ei ole yhteenkuuluvaisuus — sanoo Rydberg — koskaan saanut, eikä sitä ole koskaan kauniimmin ja sydämellisemmin julistettu kuin sen tekivät Kristus ja hänen suuri apostolinsa Paavali. [3]) Mutta myöskin rakkaudensuhdetta maailmaan kannattaa tässä suhde korkeampaan, ja siitä se saa puhtautensa ja pyhyytensä. Kristuksen koko elämä oli yksi ainoa rakkauden uhri, yksi ainoa rakkauden työ, jonka pääpiirteet jo profeetallinen ennustaja oli esittänyt, puhuessaan Hänestä, joka oli lähetetty saarnaamaan „Herralle otollista vuotta". Hän oli lähetetty saarnaamaan köyhille ilosanomaa, lääkitsemään murtuneita sydämiä, julistamaan vangeille vapautta ja sokeille näkönsä takaisinsaamista, saattamaan särjetyitä vapauteen. Ja tämän hän tekisi „Jumalan hengen" elähyttämänä. Kristillisestä lapsensuhteesta taivaalliseen Isään käy välttämättä esiin veljensuhde ihmisiin. Sentähden sanotaankin kristinuskon peruskirjassa: „Tämä käsky on meillä Häneltä: joka Jumalata rakastaa, hänen pitää myös veljeänsä rakastaman", ja, saman apostolin mukaan: „Jos joku sanoo: minä rakastan Jumalata, ja vihaa veljeänsä, se on valehtelija."

[1]) Martensen, Den kristliga etiken, I, s. 252.

[2]) V. Rydberg, Filosofiska föreläsningar, IV, Antropologi och moralfilosofi.

[3]) Ks. Rydbergin alkusanoja Benjamin Kiddin teokseen „Den sociala utvecklingen".

Missä vapaus ja solidaarisuus, rakkaus ja veljeys ovat olemassa, siellä pääsee myöskin yhdenvertaisuus oikeuksiinsa, ei tosin sellainen ulkonainen, koneellinen yhdenvertaisuus, mikä on kokonaan välittämättä yksilöllisistä tai persoonallisista eroavaisuuksista, historiallisesta kehityksestä ja historiallisista olosuhteista. Persoonallisuuden, sen oikeuden ja vaatimusten arvossapito on silloin kaiken ainoastaan luontaisen hyvänluontoisuuden ja epäeetillisen eudaimonismin määräävänä ojennusohjeena.

Humaanisuuden, jota rajoittaa persoonallisen vapauden ja itsenäisyyden huomioonottaminen sekä joka on persoonallisen rakkauden täyttämä, humaanisuuden elävässä, konkreettisessa, persoonallisessa muodossa, eikä ainoastaan oppina tai aatteena, on siis kristinusko tuonut maailmaan, humaanisuuden, joka ei ole esiintynyt ainoastaan yhden kerran yhdessä yksityisessä ihmiselämässä, vaan joka on tarkotettu uudelleen ja uudelleen, aina päivien loppuun saakka, toteutumaan kaikessa ihmiselämässä. Myöskin tältä kannalta katsoen on kristinusko mitä suurimerkityksellisin yhteiskunnallinen tekijä.

Kristillisen humaanisuuden yhteiskunnallinen merkitys on esiintyvä vielä selvemmin, jos tarkastamme sitä sellaisena kuin se esiintyy armeliaisuuden, hyväntekeväisyyden ja vanhurskauden muodoissa sekä ojennusohjeena, joka määrää toiselta puolen val-

laupitäjäin, mahdinomistajain ja toiselta puolen näistä riippuvien välistä suhdetta.

Armeliaisuus on vapaa rakkaus apuatarvitsevia, kurjia kohtaan. Armeliaisuuden sattuva vertauskuva on alaston lapsi, kaikista olennoista avuttomin. Pakanuudessa oli armeliaisuus ylimalkaan jotain tuntematonta. Kristillisten rakkaudentöitten historiankirjoittajat ovat nimittäneet vanhaa maailmaa rakkaudettomaksi maailmaksi verrattuna kristittyjen seurakuntain uhrautuvaisuuten apuatarvitsevan lähimmäisen hyväksi. Juutalaisuudessakaan ei armeliaisuutta täydellisesti tunnettu. Vasta Kristuksessa kohtaa meitä täydellinen armeliaisuus, se kohtaa meitä hänen esimerkissään ja opissaan. Hänestä sanotaan, että „Hän vaelsi ympäri tehden hyvää ja auttaen kaikkia". Myöskin yhteiskunnallisessa katsannossa erittäin tärkeä käsky: „Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi", on Hänen antamansa toteutettavaksi elämän kaikissa konkreettisissa olosuhteissa, nälän, köyhyyden ja kurjuuden maailmassa. „Minä isosin, ja te ruokitte minun, minä janosin, ja te juotitte minun, minä olin outo, ja te minun huoneeseen otitte; alasti ja te vaatetitte minun; minä olin vankina, ja te tulitte minun tyköni. — — — Sen kuin te olette tehneet yhdelle näistä vähimmistä minun veljistäni, sen te teitte minulle". Armeliaisuus ei tarkota ainoastaan ruumiillista kurjuutta ja ruumiillista hätää, vaan se käsittää koko ihmisen, jonkatähden se esiintyy lukemattomina muotoina ja muodostelmina.

Mitä kristillinen rakkaus on tehnyt armeliaisuuden ja hyväntekeväisyyden palveluksessa, se on varmaan ihmiskunnan historian kauneimpia lehtiä. Ainoastaan sokeus ja viha voivat kieltää kristinuskon, vain tältä kannalta katsottuna, yhteiskunnallisessa suhteessa vaikuttaneen äärettömän paljon inhimilliseen kehitykseen.

Vaikkakin tässä, samaten kuin muillakin aloilla, ihanteen ja todellisuuden väli on ollut suuri, ei kristitty kirkko järjestönäkään ole koskaan voinut kokonaan olla välittämättä jäsentensä yhteiskunnallisesta tilasta. Köyhät esim. ovat aina jollain tavoin olleet kirkon huolenpidon esineinä. Keskiaikana ottivat luostarit tämän rakkaudentyön tehtäväkseen; tuntuva osa niistä kirkon kymmenyksistä, jotka paavien vähitellen oli onnistunut saada pakolliseksi kirkolle maksettavaksi veroksi, piti käytettämän köyhien auttamiseen. Protestanttisissa maissa on valtio, kristinuskon aatteiden vallitsema valtio, nyttemmin suureksi osaksi ottanut hal-

tuunsa köyhäinhoidon, mutta kirkotkin ovat yhä enemmän tulleet huomamaan, että ajan teiden varsilla on useita raadeltuja, jotka ovat musertuneet kultuurivaunujen raskaitten pyörien alle tai joutuneet ryövärien käsiin, ja että kristittyjen velvollisuus on laupiaan samarialaisen lailla ryhtyä näitä auttamaan ja viedä heidät majataloon. Tämän velvollisuuden tietoisuus on meidän päiviemme kirkoissa synnyttänyt sisälähetyksen, joka on kristillisen armeliaisuuden ja hyväntekeväisyyden palveluksessa.

Sisälähetyksen toiminta on monipuolinen, se käsittää suuren joukon tehtäviä, joiden laajuus alati näyttää kasvavan. Sen työ on itse asiassa ollut kaksinkertaista työtä: sanaa ja tekoa, sanan tuomaa lohtua ja teon tuomaa apua, siinä vastaten Ihmisenpojan toimintaa maailmassa.[1]) Tällaisen, sanan ja auttavan työn yhdistämisen välttämättömyys on yhä uudelleen ja uudelleen käynyt selväksi kirkon elämässä. Myöskin keskiajan kerjäläismunkkeja, jotka aivan selvästi muodostivat kansansaarnaajain yhdyskunnan, saattoi heidän tunteensa tekemään rakkaudentöitä apuatarvitsevia kohtaan. Samaten oli pelastusarmeija aluksi yksipuolinen saarnaajakunta, mutta se on yhä enemmän alkanut keskittää tehtäväänsä armeliaisuustyöhön. Myöskin kirkon sisälähetyksen täytyy terveellä tavalla yhdistää sana ja työ. Nykyisessä sivistyselämässä on olemassa useita olosuhteita ja tiloja, jotka ovat omiaan lisäämään kadotettujen ja langenneitten, onnettomien ja kärsivien lukua, jonkavuoksi lähetystyölle tarjoutuu laaja vaikutusala kirkon *sisällä*.

Joukko joukon lisäks vain,
Grotten myllynkivivuoret
Raskahammiks käyvät ain!

Kun sisälähetys laupiaan samarialaisen tavoin kokoaa kaikki ne, jotka ovat haavoittuneet ja väsyneet elämän taistelussa ja jotka ovat unhotetut teitten varsille, niin se totisesti siten ottaa osaa yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisutyöhön. Mutta niin arvokas

[1]). Tässä johdettakoon mieleen sellaisia nimiä kuin Fliedner, Wichern, Bodelschwingh, Octavia Hill y. m., sekä semmoisia laitoksia kuin diakonissalaitokset, juoppojen hoitolat, langenneitten naisten kodit, kodittomain, työttömäin ja maankuleksijain turvalat j. n. e.

kuin tämä osanotto onkin, ei mainitun kysymyksen ratkaisua sen avulla kuitenkaan voi pitää varmana. Aivan oikein on tuotu esiin [1]), että jos yksinomattain hyväntekeväisyydessä, olkoonpa että tämä hyväntekeväisyys on hyvin laaja ja kristillisen rakkauden kannattama, näkee yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisun, niin on se mainitun kysymyksen erityisen laadun väärinymmärtämistä. Täydellinen, varsinainen ratkaisu saavutetaan kuitenkin ainoastaan siten, että muutetaan toisiksi paremmiksi ne olosuhteet, jotka ovat lyöneet haavat ja luoneet hädän. Tässä ei ole kysymyksessä ainoastaan yksityisten yhteiskunnallisen hädän *uhreiksi* joutuneitten auttaminen, vaan kaiken kokonaisuuden suhteiden uudestamuodostaminen, hädän lähteitten sulkeminen ja sen juurien poiskitkeminen. Vasta jos ja sikäli kuin itse syyt ruumiilliseen ja henkiseen hätään ovat poistetut, vasta silloin voidaan yhteiskunnallista kysymystä pitää ratkaistuna. Ymmärtäväinen lääkäri ei ainoastaan auta potilasta kestämään sairautta, vaan koettaa myöskin poistaa sairauden syyt.

Kristinuskossa sellaisenaan on vakava kehotus olemaan laiminlyömättä tätä oleellista puolta yhteiskunnallisen tehtävän ratkaisutyössä. Jo sielunhoidon ja yhteiskunnallisten olosuhteitten yhteenkuuluvaisuus vaatii tätä. Niillä olosuhteilla, erittäin niillä yhteiskunnallisilla olosuhteilla, joitten alaisina ihmiset kasvavat ja elävät elämänsä, on niin ratkaiseva merkitys koko heidän persoonalliseen kehitykseensä, että se voima, joka tahtoo ottaa viimemainitut huolenpitonsa esineiksi, ei voi olla välinpitämätön edellisistä. Kuinka usein onkaan henkinen elämä kärsinyt vahinkoa ja sen kehitys estynyt siitä syystä että on eletty säännöttömissä, inhimilliselle olemukselle arvottomissa oloissa. Sielu ei ole abstraktinen olento, johon ei ollenkaan vaikuttaisi ruumis, sen tarpeet ja vietit ja siis ne ulkonaiset ehdot, joitten alaisena ruumiillinen elämä eletään. On olemassa olosuhteita, jotka voivat tehdä sielun kokonaan tylsäksi jumalallisen totuuden, samaten kuin ylimalkaan kaiken kohottavan ja jalostavan vaikutuksen suhteen. Me luemme toisessa Moseksen kirjassa Israelin lapsista Egyptissä: „Vaan ei he kuulleet Mosesta henkensä ahdistuksen ja raskaan orjuutensa tähden". Tässä kuvataan yhteiskunnallista tilaa, joka surkealla tavalla esti uskonnolli-

[1]). Ks. esim. Seeberg.

sen elämän kehittymistä. Mutta meidän nykyajassammekin on kyllä sellaisia yhteiskunnallisia olosuhteita, varsinkin mitä tulee työväestön tilaan, joista myöskin sopii sanoa: he eivät voi kuulla Jumalan ääntä, he eivät voi ajatella sieluaan „henkensä ahdistuksen ja raskaan orjuutensa tähden". Meidänkään ajastamme ei puutu tiloja ja laitoksia, mitkä ovat inhimilliselle olemassaololle arvottomia ja sentähden estävät ihmisen, yksilöllisyyden siveellis-uskonnollista ja koko henkistä kehitystä. „Varmaa on — kuten Viktor Rydberg sanoo — että taru Grottemyllystä on tosi, että se vielä käy, että se joka vuosi tulee raskaammaksi, vaatii suurempia työvoimia, vaatii sen mukaan yhä villimpää kiertovauhtia akselinsa ympäri ja että se, missä vika lieneekin, jauhaa voi-huutoja ja kirouksia lisätyssä määrässä maan yli."

„— — — — orjajahdilla
Väkeä saamme summissa,
Ylt' yli mailman on pantuna ansat
Grotten kullan mahdilla.
Kansoja vastaan nousevi kansat,
Ja kuin taistossa toisia lyödään,
Vankeja tehdään, vankeja myödään,
Naisia, miehiä, lapsiakin
Pyhän Grotten rattaisiin."

Sellaisten olosuhteiden vallitessa ei riitä se, että saarnataan kärsivällisyyttä, nöyryyttä, lujuutta viettelyjen vastustamisessa j. n. e. Tässä täytyy myöskin käydä käsiksi luonnottomiin olosuhteisiin ja ryhtyä pyrkimään niitten parantamiseen. „Ollessani pappina eräässä suuressa tehdaskaupungissa — lausuu muuan saksalainen kirjailija — näin että työmiesten perhe-elämä suuresti kärsi pitkästä työajasta. Perheellä ei ollut yhtään yhteistä iltaa, sillä lapset nukkuivat jo isän tullessa kotiin tehtaasta, ja aamulla hänen täytyi jälleen jättää koti, kun lapset eivät vielä olleet heränneet. Mistä silloin saatiin aikaa kasvatukseen, mistä silloin saatiin aikaa työmiehen oman sielun hoitoon? Minä pidin sentähden kristillisenä velvollisuutenani pyytää ja kehottaa tehtaanomistajia anta-

maan työmiehilleen lyhyemmän työajan." [1]) Tällä ja samaan suuntaan käyvällä tavalla koettaa tämä kirjailija näyttää, kuinka sielunhoidon ja yhteiskunnallisten olosuhteitten yhteenkuuluvaisuus kouraantuntuvalla tavalla esiintyy. Kirkon omaan sielunhoitotoimeen kuuluu siis vaatimus tarkastaa ja tutkia, voivatko, ja missä määrin, yhteiskunnalliset olosuhteet olla esteenä siveellis-uskonnollisen ja henkisen elämän kehitykselle, sekä, jos ja kun näin on laita, koettaa vaikuttaa niitten uudistamiseksi.

Mutta kristitty on saatettava kääntämään huomionsa yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja koettamaan parantaa niitä muutenkin kuin ainoastaan armeliaisuuden nimessä tai siksi että hän saattaisi tarkotuksenmukaisella tavalla toteuttaa armeliaisuuden voiman. Armeliaisuus on ainoastaan yksi kohta kristillisessä humanisuuskäsitteessä, toinen on vanhurskaus ja oikeus. Yhteiskunnallinen järjestys ei saa olla ristiriidassa vanhurskauden periaatteiden kanssa. Armeliaisuus, rakkaus on, niinkuin on sanottu, välttämätön oikeuden täydentäjänä, mutta se ei kelpaa olemaan sen mukavampana korvauskeinona.

Minkätähden — niin on kysytty — on tyytymättömyys yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, omaisuussuhteisiin ja työväestön olosuhteisiin juuri meidän aikanamme valtavampi, yleisempi ja uhkaavampi kuin kai tuskin minään muuna aikana?

Vastaus, tyydyttävä, oikea vastaus tuohon kysymykseen ei voi olla tämä: sentähden että hätä alempain yhteiskuntakerrosten joukossa on huutavampi, voimakkaampi meidän aikamme kultuuriyhteiskunnissa kuin missään muualla ja minään muuna aikana. Tämä vastaus ei ole oikea, sillä sekä pakanamaailmassa, muinaisajan kultuuriyhteiskunnissa että muutamina kristinuskon aikaan kuuluvina vuosisatoina voidaan todistaa paljon suuremman ja laajemmalle levinneen yhteiskunnallisen hädän vallinneen kuin mikä ylimalkaan nykyään enimmäkseen on laita. [2]) Kirkko tosin seisoi — niinkuin Uhlorn sanoo — auttavana vanhan maailman kuolin-

[1]) W. Ch. Hochstetter, Sociale Frage und Kirche. Leiden. 1874.

[2]) Tässä muistettakoon esimerkiksi assyyrialaisten, babyloonialaisten ja persialaisten menettelyä voittamiansa kansoja kohtaan, roomalaisvallan ryöstöjärjestelmää laajoja, ihania alusmaitansa kohtaan, sekä yhteiskunnallista kurjuutta Konstantinus suuren jälkeisenä aikana 4:nnellä ja 5:nnellä vuosisadalla.

vuoteen ääressä. Mutta se avuliaisuus, mitä kirkko harjoitti, oli almujen jakamista toivottomaan joukkoköyhyyteen. Sairaalat ja luostarien runsaat almut vain edistivät kerjuuta sen sijaan että olisivat poistaneet sen syyt. Niinä aikoina me tosin kohtaamme valitusta ja huokauksia, mutta emme kuitenkaan jälkeäkään siitä itsetietoisesta vaatimuksesta, että niin hyvin yksilöllä kuin kokonaisilla yhteiskuntaluokilla olisi *oikeus* saada hätä poistetuksi, *oikeus* saavuttaa itselleen ihmisarvon mukainen olemassaolo. Ei hädänalaisten eikä myöskään auttavien mieleen juolahtanutkaan, että olot voisivat ja että niiden pitäisi olla toiset. Toisin sanoen ei siihen aikaan ollut puhetta eikä ajatustakaan siitä, että kultuurin edut pitäisi oikeudenmukaisesti tasata eri yhteiskuntakerroksille. Sentähden voitiinkin huokaukset ja valitushuudot vaimentaa almuilla.

Vastaus, oikea vastaus kysymykseen meidän aikanamme vallitsevan suuren tyytymättömyyden syistä ei myöskään voi olla seuraavan muotoinen: tyytymättömyys on sellainen kuin se nyt on siitä syystä, että jumalaavihaava kultuuri ja äärimmäinen radikalismi ovat nykyaikana suurvaltoja, jotka eivät tahdo taipua minkään edessä eikä antaa arvoa millekään taivaan ja maan välillä.

Ei suinkaan voida kieltää sitä seikkaa, että viha Jumalaa kohtaan — vaikkakaan paljon siitä, mikä käy sillä nimellä, ei todellisuudessa sitä ole — ja radikalismi eri muodoissa monin paikoin ovat vallalla, että puhtaasti materialistinen tai naturalistinen elämänkatsomus usein on yhtynyt pyrkimykseen saada yhteiskunnalliset ja valtiolliset olot uudistetuiksi; ei voida kieltää, että vääriä ihanteita, utoopisia unelmia ja sammumatonta luokkavihaa on sekoittunut ja yhtynyt näihin pyrkimyksiin alempain kansanluokkien kohottamiseksi. Mutta se mikä tässä, samoin kuin kaikkialla ihmismaailmassa, antaa voimaa liikkeelle, se mikä kaikista hairahduksista, kaikesta siihen tarttuneesta likaisesta kuonasta huolimatta lopuksi kuitenkin saattaa liikkeen pysyvästi voitolle, ei ole radikalismi eikä järjetön jumalanhalveksunta, vaan ne totuudet, se eetillinen oikeutus, joka liikkeeseen sisältyy ja sitä kannattaa. Sikäli kuin jotakin pyrkimystä kannattavat totuus ja oikeudenmukaisuus, sikäli tuo pyrkimys on saava yhtymäkohtia ihmismielissä, sen takaa näitten ihmisten jumalallinen alkuperä. Poistettakoon jostakin pyrkimyksestä totuus, ja tuo pyrkimys on, radikalismistaan huolimatta, niin, vieläpä juuri sen takia, ennemmin tai myöhemmin saippuakuplan lailla kulkeva kohden perikatoaan.

Liikkeelle panevana voimana, luovana, pysyvään voittoon johtavana voimana nykyaikaisissa pyrkimyksissä alempain kansanluokkien kohottamiseksi ei ole se itsekkyys ja radikalismi, joka niihin on liittynyt, vaan ne oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon aatteet, jotka ovat niitten sisimpänä lähteenä. Etusijassa ei meidän päivinämme pane alempia kansanluokkia liikkeeseen hätä, vaan sen tekee etenkin tietoisuus ihmisarvosta ja ihmisoikeudesta. Tästä johtuu myöskin se vakaumuksen lämpö, se päättäväisyys ja se rohkeuden tunne, joka näitä pyrkimyksiä kannattaa, ja jota yksilöllinen itsekkyys yksin ei voisi antaa. Tästä myöskin se salattu voima, joka lannistaa ylempäin kansanluokkien vastustuksen, huolimatta siitä, että se valta, mikä näillä vielä on, voisi tehdä mahdottomiksi kaikki myönnytykset. Kun yhteiskunnan alemmissa luokissa ilmenevä suuri tyytymättömyys esiintyy ihmisyyden ja oikeuden nimessä voimakkaasti huutaen apua, silloin sen täytyy löytää ymmärtämystä ja vastakaikua jokaisen ihmisen tietoisuudessa ja ennen kaikkea jokaisessa kristinuskon hengen kasvattamassa tietoisuudessa.

Jos alempain kansanluokkien nousemista on pidettävä „eetillisenä mainetyönä", sen siveellisyyden ja vanhurskauden-kaipuun ilmauksena, jonka Jumala on istuttanut ihmisluontoon, niin on sen etusijassa kiittäminen kristinuskoa olemassaolostaan, kehityksestään ja voittokulustaan historiassa. Mutta tämä liike onkin sentähden kaikkialla, missä kristinuskon henki saa olla määräävänä ihmiselämässä, kohtaava ymmärtämystä ja saava osakseen tuntuvaa kannatusta. Kun kristinuskoon sisältyy usko vanhurskaaseen, rakkauden täyttämään maailmanjärjestykseen, niin täytyy tämän uskon, missä se on todellinen, myöskin saattaa harjoittamaan vanhurskautta ja rakkautta. Vapaus, yhdenvertaisuus, veljeys ovat vain eri puolia kristillisessä vanhurskaus-aatteessa, jonka voittokulkua läpi historian mitkään pimeyden vallat eivät ole voineet estää. Mammonanpapilla ei totisesti ole pelättävämpää vastustajaa kuin Messias.

Sitä vastoin — kuten Rydberg on huomauttanut — ei se ateistinen tie, jonka sosialistien johtajat ovat valinneet kulkeaksensa Utopiaansa, ole johtava vanhurskauteen, vaan kuningas Froden Grottemyllyyn.

Mutta kristinuskon eetillisen sisällyksen laita on sama kuin sen uskonnollisen sisällyksen. Jokainen ajanhistoriallinen tietoisuus, niinkuin myöskin jokainen yksilöllinen tietoisuus, on enemmän tai vähemmän epätäydellinen prisma, jonka läpitse ainoastaan yksi ja toinen säde suuresta valosta pääsee tunkeutumaan. Eivätkä viralliset kirkkokunnat likimainkaan aina ensimäisinä päästä uusia suuresta valonlähteestä tulevia säteitä esiin.

Kristinuskon vanhurskaudentunto ja vanhurskaudenvaatimus tulevat, eikä vähimmin, näkyviin niissä yleisohjeissa, jotka se asettaa toiselta puolen vallalla ja mahdilla varustettujen ja toiselta puolen näistä riippuvien väliselle suhteelle. Apostoliset kirjeet ovat täynnä kehotuksia ja varotuksia ei ainoastaan lapsille, palvelijoille, alamaisille ja köyhille, vaan myöskin vanhemmille, isännille, ruhtinaille ja rikkaille.

Täysin yhtä pitäen peruskatsomuksensa kanssa, jonka mukaan hyvän ja oikean valta on olemassaolon ylin valta, kristinusko katsoo inhimillisen yhteiskuntajärjestyksen lopullisen perustuksen olevan jumalallisessa tahdossa. Kaikki valta, kaikki auktoriteetti on Jumalalta. „Ei esivalta ole muutoin kuin Jumalalta" (Room. 13: 1). Jumala on vallan täydellisyyden ja ylimmyyden lähde. Toisin sanoen, tätä auktoriteetin ja tottelevaisuuden, auktoriteetin ja vapauden, auktoriteetin ja kunnioituksen välistä suhdetta ei voi johtaa *alhaaltapäin*, ihmisten mielivallasta ja tilapäisistä sopimuksista, vaan *ylhäältäpäin*, Jumalan tahdosta ja määräyksistä. Tämä suhde ei siten olekaan ainoastaan ihmisten välinen suhde, vaan myöskin suhde kolmanteen, jonka tahto, jonka laki on velvoittava niin hyvin käskijöille kuin käskettävillekin, kolmanteen, jonka edessä molemmat kerran joutuvat tilille [1]).

Arvovalta, auktoriteetti ihmismaailmassa johtuu siis Hänestä, joka on kaikkien kuningasten kuningas, kaikkein herrain herra. Siitä sen velvoittava majesteetti, siitä syystä sen alle alistuminen *tunnonvelvollisuus*.

Se suhde, jossa kristitty on johonkin valtaan, olkoonpa sitten isänvaltaan, isäntävaltaan tai hallitusvaltaan, on, yhtä pitäen edellä-sanotun kanssa, arvossapidon ja kunnioituksen suhde, sillä se ei nojaa *ihmistenpelkoon*, vaan *jumalanpelkoon*, on omantunnon määräämä. Se on sentähden kaukana kaikesta alhaisesta orjallisesta alamaisuudesta ja imartelusta; sillä on itsessään lujin turva nöyristeleväisyyden hairahduksia vastaan. Kristitty ei isässään, isän-

[1]) Room. 13: 1. 2; 1 Piet. 2: 13; Room. 13: 5; Room. 13: 7 y. m.

nässään, ruhtinaassaan kunnioita kuolevaa, puutteellista, usein erhettyvää ihmistä, vaan sitä, joka on tälle antanut vallan, mahdin, auktoriteetin [1]).

Mutta koska auktoriteetin, täysivaltaisuuden lähde on Jumalassa, on myöskin irroittamaton yhdysside olemassa toiselta puolen auktoriteettikäsitteen ja toiselta puolen jumalatietoisuuden, omantunnon ja velvollisuuskäsitteen välillä. Tietoisuuteen siitä, että omaa valtansa Jumalan armosta, pyhän ja vanhurskaan antamana lahjana, kuuluu mitä vakavin kehotus käyttää tätä valtaa Hänen tahtonsa mukaisesti, Hänen, joka on pyhä kaikissa teissänsä ja vanhurskas kaikissa teoissansa. Sellainen auktoriteetti, sellainen valta ei koskaan saa joutua ristiriitaan omantunnon, oikeuden- ja velvollisuudentunnon kanssa, yhtä vähän siinä, jolla valta on, kuin niissä, jotka ovat hänen valtansa alaiset. Arvovalta, auktoriteetti ihmismaailmassa, persoonallisuuden valtakunnassa, ei sentähden ole koskaan pelkkä fyysillinen suuruus, ei koskaan samaa kuin ainoastaan valta, vaan se on eetillisesti määrätty valta, omantunnon ja velvollisuudentunnon kanssa sopusoinnussa oleva valta. Sentähden sanookin kristinusko vallassa oleville, mahtaville: „Ei Jumala katso ihmisen muotoon“, „Meidän täytyy kaikkien ilmestyä Kristuksen tuomioistuimen eteen“, ja käskynalaisille: „Enemmän tulee kuulla Jumalaa kuin ihmisiä.“

Siten ei vanhempain valtaan suinkaan kuulu, että he mielivaltansa mukaan ja rikkomalla kaikkea ihmiselämää määrääviä ohjeita vastaan saisivat käyttää valtaansa lapsia kohtaan. Heidän valtansa ja mahtinsa käyttö ei saa tulla ristiriitaan omantunnon ja velvollisuudentunnon kanssa. Lapset eivät ole kokonaan vanhempain omia. Niin hyvin lapset kuin vanhemmatkin ovat velkapäitä Korkeammalle, Hänelle, joka, ollen pyhä ja vanhurskas, on kaiken vallan lähde. Samaa on sanottava isäntäin ja palvelijain välisestä suhteesta. Isännän arvovalta ei mitenkään valtuuta häntä menemään oikeutensa rajojen ylitse, tai, hänen mennessään niitten ylitse, vaatimaan kuuliaisuutta, eikä se myöskään oikeuta häntä käyttämään valtaansa saattaakseen siten palvelijan toimimaan vastoin omaatuntoansa ja velvollisuudentuntoansa. Kristinusko lausuu vakavia sanoja palvelijoille, mutta myöskin yhtä vakavia käskijöille. Molemmat ovat kolmannen alaisia, eivätkä he saa suhteessaan toisiinsa

[1]) Ks. esim. 1 Piet. 2: 18; Eph. 6: 5, 6; Kol. 3: 22.

milloinkaan pettää uskollisuuttaan tätä kolmatta kohtaan. Samaa, aivan samaa on sanottava myöskin ruhtinasmahdista, ruhtinasvallasta. Valta, joka on saatu „Jumalan armosta“, ei tietystikään saa joutua ristiriitaan Jumalan kanssa, joka puhuu ihmisten omissatunnoissa, heidän oikeudentunnossaan ja vanhurskaudentunnossaan. Missä sellaiseen ristiriitaan joudutaan, siellä on velvollisuus enemmän kuulla Jumalaa kuin ihmisiä. Niin tekivät vanhan ajan kristityt. Kun esivalta vaati heitä uhraamaan jumalille tai vannomaan keisarin suojelushengen kautta tai suitsuttelemaan keisarin kuvan edessä, niin eivät he kysyneet seurauksia, eivät kysyneet mikä oli viisasta, vaan kieltäytyivät tottelemasta, kärsivät rangaistukset ja ylistivät Jumalaa marttyyrikuolemallaan. Ja historia todistaa, ettei heidän verensä ole vähimmin edistänyt kristinuskon voittoa. Myöskin ruhtinasvalta on kokonaan eetillisesti määrätty ja eetillisesti rajoitettu, samaten kuin sitä rajoittaa „laillinen hallitusmuoto“. „Kruunaus ja valtiosääntö-valallaan tarkottaa kristitty ruhtinas täyttä totta“ (Thiers).

Samaa, mitä on sanottu niistä, jotka ovat varustetut vallalla ja mahdilla, samaa on sanottava myöskin rikkaista. Rikkaus, jos mikään, tuo mukanaan vaikutusvaltaa ja voimaa. Mutta myöskin rikkautta on kristinuskon periaatteiden mukaan pidettävä lainana, hoidettavaksi annettuna leiviskänä, jonka käyttämisestä on tehtävä tili varsinaiselle omistajalle. Kristinusko ei tee meitä, niinkuin stoalaisuus, välinpitämättömiksi maallisten etujen ja tavarain suhteen, vaan pitää niitä jumalallisina lahjoina, joihin samalla sisältyy ihmiselle tärkeitä tehtäviä. Maallinen omaisuus, vaikka se onkin vapaan ja riippumattoman inhimillisen olemassaolon ja inhimillisen kehityksen välttämätön pohja, voi kuitenkin helposti saattaa ihmisen väärään riippuvaisuuteen. Tämän väärän riippuvaisuuden suhteen, joka, kuten kokemus osottaa, esiintyy aivan vastakkaisissa muodoissa, milloin itaruutena, milloin kevytmielisenä tuhlaavaisuutena, on kristinuskolla, ei ainoastaan siten että se varottaa rikkauden suurista vaaroista, vaan etenkin siten että se panee painoa persoonallisuuden korkeampiin arvoihin, vapauttava voima ja erittäin suuri merkitys. Maallista omaisuutta semmoisenaan ei käy vertaaminen niihin aarteisiin, joita ei koi syö eikä ruoste raiskaa, mutta olevien olojen vallitessa se on riippumattoman inhimillisen olemassaolon edellytys ja tärkeä keino ihmiskunnan eri tarkotusperien palvelemiseen. Kun rikkaus on lainaa, hoidettavaksi us-

kottua tavaraa, niin ei sitä saa käyttää mielivaltaisesti, vaan Hänen tahtonsa ja tarkotustensa mukaisesti, joka on oikea omistaja, s. o. todellisen ihmisarvon vaatimusten mukaisesti.

Siellä missä kristilliset periaatteet rikkauden ja ajallisen omaisuuden suhteen pääsevät vaikuttamaan ihmiselämään, siellä on uusi puoli tämän uskonnon yhteiskunnallisesta arvosta selvästi tuleva näkyviin. Rikkaus on silloin oleva voimakkaana välikappaleena ei ainoastaan armeliaisuuden ja hyväntekeväisyyden palveluksessa, vaan myöskin parannettaessa olevia epäkohtia, joita voidaan pitää yhteiskunnallisten vääryyksien ja niistä johtuvan hädän ja kurjuuden syinä. Mitä kristinuskon elämänkatsomus suoranaisesti ja epäsuorasti, tieten ja tietämättä on vaikuttanut ajallisten rikkauksien saattamiseksi ihmisrakkauden ja kultuurin palvelukseen, sitä ei varmaankaan voida liian suureksi arvata.

Olemme siis nähneet, että kristinuskolla, joko suuntaamme katseemme sen keskustaan tai kehään, joko tarkastamme sen persoonallisuus-ihannetta tai sen erityisiä eetillisiä määräyksiä, jotka koskevat ihmisen asemaa eri tiloissa, täytyy katsoa olevan erittäin paljon merkitsevä yhteiskunnallinen arvo. Tämän tunnustavat osittain myöskin jotkut sosialistiset kirjailijat. „Eikö Jesus natsarealaisen julistama veljenrakkauden ja vanhurskauden suuri ihanne ole itse sosialismin perustana? Tai eikö meille jo agitaattori ja järjestäjä Paavali, tuo suuri lähetyssaarnaaja, opeta kansainvälistä yhteisyydentunnetta ja ihmisten samanarvoisuutta?“ Niin kysyy eräs norjalainen sosialisti, samalla kuin hän toivoo sosialismin raivaavan tietä „kristinuskon syvimpäin totuuksien eläviksitekemiselle“ [1]).

Mutta kuinka on silloin selitettävissä se jyrkkä vastakohta, joka useimmiten on esiintynyt sosialismin ja kristittyjen kirkkokuntien edustajain välillä, kuinka selitettävissä se katkeruus ja viha, joka usein on antanut leiman sosialistien ja sosiaalidemokraattien hyökkäyksille uskontoa, kristinuskoa ja kirkkoa vastaan? Eittämätöntä on, sanoo äsken siteeraamamme kirjailija, että Karl Marx oli mitä suurimmassa määrin ynseämielinen kristillistä uskontoa

[1]) Olav Kringen: „Kyrkan, sedd från socialistisk synpunkt.“ Tukholma, 1906.

kohtaan. Ja samaa on sanottava myöskin Engelsistä, Bebelistä y. m. sosialismin johtavista persoonallisuuksista, puhumattakaan kaikista heidän vähempilahjaisista seuraajistaan, josta kaikesta on ollut seurauksena että, kuten Kringen lausuu, sosiaalidemokratiaa on syytetty uskontoa vihaavaksi lahkoksi.

Vastaus edellä esitettyyn kysymykseen on kai etsittävä kahdelta taholta, toiselta puolen siitä, että kristinuskon historialliset esiintymismuodot eivät vastaa alkuperäistä kristinuskoa, ja toiselta puolen siitä periaatteellisesti eroavasta tavasta, millä sosialismi ja kristinusko katsovat ihmiselämää ja ihmishistoriaa, toisin sanoen niiden monessa suhteessa periaatteellisesti erilaisesta elämänkatsomuksesta.

Kristinuskoa uskonnollisena ja eetillisenä prinsiippinä ei saa tehdä yhdeksi niitten historiallisten muotojen kanssa, joihin tämä prinsiippi aikojen vieriessä on pukeutunut. Samaten kuin jokainen yksilöllinen tietoisuus on osottanut olevansa enemmän tai vähemmän ahdas, kun on ollut kysymyksessä omaksua ja muodostaa, niin hyvin teoreettisesti kuin käytännöllisestikin muodostaa, kristinuskon koko rikas sisällys, samaten on myöskin jokaisen ajanhistoriallisen tietoisuuden laita. Historian eri ajat kuvastavat enemmän tai vähemmän täydellisesti, enemmän tai vähemmän tarkasti alkuperäisen kristinuskon totuussisällystä, niinkuin myöskin kristinuskon uudestasynnyttävä periaate vain vähitellen toteutuu. Tämän inhimillisen „tietoisuuden ahtauden“ takia, jolla on perustuksensa itse äärellisyyden olemuksessa, voivat historiaan tulevat ijäiset alkuunpauot vasta vähitellen kehittää täyden rikkautensa ja kaikki seurauksensa.

Historia ei ole ainoastaan ketju toinen toisensa edellytyksenä olevia tapahtumia, jolloin kaikki tuleva olisi edellä olleen johdonmukaista kehitystä. Tuollaista maailman kulun konemaisuutta vastustaa jokainen niin hyvin filosofiaan kuuluva kuin sen ulkopuolella oleva elämänkatsomus. Uusia, luovia alkuunpanoja saadaan korkeammasta todellisuudesta kuin on se todellisuus, jota edustaa historiallinen ilmiömaailma. Jokainen sellainen korkeamman alkuperäisyyden alkuunpano kehittää vain vähitellen, enemmän tai vähemmän määrätyissä muodoissa, täyden rikkautensa. Että sen alkulähde on ajallisen elämän sekä sen eri muotojen tuolla puolen, se käy esiin, eikä vähimmän selvästi, siitä ettei aika kykene välittömästi itseensä yhdistämään sen sisällystä. Tässä voidaan sanoa: hän tuli omiensa luo, mutta hänen omansa eivät ottaneet häntä

vastaan. Kuitenkin on historian kaikkiyhteinen henki tässä tehnyt kylvön, jonka sadot joutuvat vasta tulevain polvien korjattaviksi.

Kristinuskon vastustusliike, sellaisena jollaiseksi tämä vastustus on muodostunut jonain määrättynä aikana ja jonkun määrätyn kansan keskuudessa, on sangen suuressa määrin sellaisten aatteiden kannattama, joita historian ahtaat muodot, kaiken katoavaisen rajoittuvaisuuden, kaiken itsekkyyden ja synnin takia, eivät ole kyenneet oikealla tavalla ilmaisemaan, ja jotka sentähden ovat tulleet enemmän tai vähemmän ehkäistyiksi ja tukahdutetuiksi. On, eikä ilman syytä, verrattu toisiinsa sosialismia valtiotaloudellisella sekä harhaoppia kirkollisella alalla. Jokainen harhaoppi, jossa on jotain elinvoimaa, muistuttaa mieleen totuutta, jolle vallassa oleva kirkko sinä ajankohtana antaa väärän merkityksen ja jota se lyö laimin, eikä silloin tule ehkäistä ja tukahduttaa tätä totuutta, vaan on pikemminkin näytettävä, että kyetään sitä ymmärtämään, sekä annettava sille sen oikea paikka kristillisten totuuksien elimistössä. Sosialismi ei ole ainoastaan sydämettömäin kiihottajain aikaansaama erhetys, vaan on sillä pikemminkin luonnollinen ja olennainen syynsä niissä erittäin surullisissa yhteiskunnallisissa epäkohdissa, jotka ovat päässeet esiintymään, ja joitten esiintymiseen nähden ei kristillinen seurakunta eikä kristillinen kirkkokaan laiminlyönteinensä ole syyttömät. Yhteiskunnassa, jossa kristilliset yhdenvertaisuuden ja veljeyden aatteet olisi toteutettu, jossa kristillinen omaisuuskäsite olisi ollut määräävänä ihmisten toiminnalle, sellaisessa yhteiskunnassa ei sosialismilla olisi ollut minkäänlaista hedelmäätuottavaa maaperää. Yksipuolisesti transscendenttisten kristinuskon-muotojen täytyy luonnollisestikin herättää ja edistää sellaisen uskonnon vastustamista, joka on asettanut dualismin taivaan ja maan välille, jumalanrakkauden ja ihmisrakkauden välille, joka on käyttänyt uskontoa olemassaolevan säilyttämiseen, sen sijaan että se olisi uudesta luonut ja nuorentanut ihmiset ja olot.

Mutta vastauksemme esitettyyn kysymykseen sen jyrkän vastakohdan syistä, joka useimmiten on esiintynyt sosialismin ja kristillisen kirkon edustajien välillä, olisi kuitenkin kiero ja yksipuolinen, jos tähän pysähtyisimme.

Sosialismi, pyrkiessään aikaansaamaan uudistuksia taloudellisella ja yhteiskunnallisella alalla, nojautuu elämän- ja maailmankatsomukseen, joka useissa suhteissa on kristinuskon ja sen uudistusperiaatteiden vastakohta. Sanottakoon vain sitä, kuten Viktor

Rydberg sanoo „surullisen huvittavaksi", tosiasia on kuitenkin, että epä-eetillisellä naturalismilla, kansaavihaavalla jokapäiväisfilosofialla on ollut suuriäänisimmät julistajansa sosialistien johtajain joukossa, että nämä ovat tehneet itsensä sellaisten aatteiden tulkeiksi, jotka johdonmukaisesti sovellutettuina antavat parhaan tuen kuningas Froden vallalle. Nykyajan sosialistijohtajat ovat useimmiten valinneet suorastaan jumalaakieltävän tien Utopiaansa, tien, joka, siitä olemme samaten kuin Rydberg vakuutetut, ei ole johtava sinne, vaan pikemminkin kuningas Froden grottemyllyyn.

Kun sosialismi tahtoo yhteiskunnallisen kysymyksen puhtaasti taloudellista ja valtiollista ratkaisua, jota vastoin kristinusko johtaa yhteiskunnallisen vapautuksen, samaten kuin ylipäänsä kaiken vapautuksen, persoonallisista ja ihanteellisista voimista, niin on tämä yhteydessä periaatteellisesti vastakkaisen historiankäsityksen kanssa. Mitä tulee kysymykseen historiassa vaikuttavista voimista ja sen kanssa yhteydessä kysymykseen työtavasta ja keinoista, täytyy sentähden kristinuskon määräämän uudistustoiminnan lähteä olennaisesti toisille teille kuin niille, joita sosialismi tavallisesti viitottaa.

Jyrkkänä vastakohtana aikaisemmalle ihanteelliselle historiankatsomukselle, joka piti historiallisen edistyksen vaikuttavina voimina aatteita, kuten vapauden, humaanisuuden, oikeudenmukaisuuden y. m., on Marxin ja Engelsin esittämä olennaisesti materialistinen historiankäsitys, joka tekee historialliset olot ja muutokset olennaisesti riippuvaisiksi yhteiskunnan taloudellisesta tilasta, taloudellisesta elämästä. Mitä ruumiilliset prosessit ovat yksityisen elämälle, sitä ovat kansain elämälle tuotanto ja tuotannon aineellisten etujen jakaminen. Oikeusjärjestys, valtiolliset laitokset, uskonnolliset ja viisaustieteelliset käsitykset, lyhyesti sanoen koko korkeampi henkinen kultuuri on vain „rakennuksen yliosa", jonka oikeana pohjana ovat taloudelliset olot ja joka kokonaan mukautuu niitten mukaan. Tällä historiankäsityksellä Marx arveli asettaneensa Hegelin filosofian „jaloilleen", maan päälle, kun se näet sitä ennen oli seisonut päällään ja liikkunut usvaisissa pilvimuodostuksissa.

Olkoon, että Marxin historianfilosofia on suhteellisesti oikeutettua yksipuolisen intellektualismin, sellaisen, jollaista on Hegelin, samaten kuin myöskin sen seikan vastakohtana, että yksipuolisesti pannaan painoa pelkkään yksilöön, syrjäyttämällä yleisten yhteiskunnallisten olosuhteiden parantamistarve, olkoon niin, mutta epäilemätöntä on että se, kuten on tunnustettukin, on vetänyt

historian alas „typeryyden“ kannalle, kun se ei laisinkaan välitä todellisuuden perusvoimista, olemassaolon sisäisimmistä valloista, ihanteellisista voimista, ja kun siitä kokonaan puuttuu niiden ymmärtämys. Sellaisen historiankäsityksen määräämänä ja johtamana sosialismi panee kaiken painon ulkoa sisäänpäin suuntautuvaan toimintaan, ulkonaisten olosuhteitten uudestamuodostamiseen. Ihmiset, persoonallisuudet tulevat rakennuskiviksi, joita ilman muuta voidaan muuttaa yhdestä asemasta toiseen. Ihmissuvun onnen ja edistyksen tulee luonnon välttämättömyydellä johtua koneellisesti työskentelevästä järjestyksestä. Sosialistinen kiihotus jääkin sentähden pinnalle tahtomatta ja kykenemättä vapauttamaan ja kehittämään ihmisluonnon syvempiä voimia, henkisesti siveellisiä voimia.

Kuinka toisin silmin kristinusko katsookaan elämää ja todellisuutta ja kuinka toisiksi muodostuvatkaan sentähden sen uudistuspyrinnöt! „Ulkoapäin“ ja „alhaaltapäin“ lähtevän maailmankatsomuksen asemasta, maailmankatsomuksen, joka turhaan koettaa tunkeutua olemassaolon ytimeen ja kohottaa ihmiselämää, kohtaa meitä tässä maailmankatsomus, joka lähtee „sisältäpäin“ ja „ylhäältäpäin“ ja johon kuuluu persoonallisuus, ylhäältä uudestasyntynyt ja jalostunut persoonallisuus historian päätekijänä. Kaiken uudestaluomistyön ja siis myöskin kaikkien yhteiskunnallisten muodostelmain viimeisenä, alkuperäisenä voimanlähteenä on tässä ihminen, persoonallisuus, jonkatähden myöskin kaiken pysyvän menestyksen välttämättömänä edellytyksenä on yksilöllisten, persoonallisten voimain luominen. Ainoastaan sikäli mikäli humaanisuuden ja vanhurskauden aate tulee lihaksi todellisten ihmisten konkreettisessa elämässä, sikäli on käsillä se suuri voima, joka on kykenevä kuivaamaan yhteiskunnalliset suomaat. Yhteiskuntaa, missä vanhurskauden ja veljeyden on oltava määräävinä valtoina, missä ihmiselämä on kehittävä rikkautensa ja täydellisyytensä, missä sopusoinnun ja onnen on oltava vallitsevina, ei luoda ulkonaisella, koneellisella tavalla, ulkonaisten laitoksien ja säädösten avulla, vaan ainoastaan ihmisen sisällisellä, siveellisellä uudistamisella. Tee puu hyväksi, niin tulevat hedelmätkin hyviksi, on senvuoksi aina ollut kristinuskon uudistustoiminnan periaatteena.

Pannessaan painoa eetillis-persoonalliseen elämään kaiken todellisuuden ytimenä on kristinusko jyrkkänä vastakohtana historialliselle materialismille, joka ulkonaisia aineellisia ja taloudellisia

oloja pitää ihmiskunnan kehityksen ja onnen perus-edellytyksenä, samaten kuin se myöskin ylimalkaan on jyrkkänä vastakohtana sille nykyaikaisen henki-elämän virtaukselle, joka tarkottaa ihmisen alentamista ja alistamista, hänen niin sanoaksemme sulattamistansa ympäröivään maailmaan, moraalin tekemistä varsinaisen maailmantyön pelkäksi sivu-ilmiöksi[1]). Henkisen toiminnan ytimenä ei evankeliumille ole persoonaton kultuuri, vaan persoonallista elämää täynnä oleva maailma, jossa persoonallisuuden varsinaisin sisällys on kaikessa ensimäisenä ja viimeisenä.

Moraali onkin senvuoksi kristinuskolle jotain toista kuin pelkkä järjestys yhteiskunnallista elämää varten. Utilitaristinen samoin kuin yksinomaisen voimankehkeytymisen kultuuri-ihanne on kristinuskolle vieras. Moraalin ydin ei ole yhteiskunnallisessa työssä. Kokonaisuuden hyvinvointi ja edistyminen on tosin päämaali, mutta sellainen päämaali, jota ei saavuteta ilman ihmisten saattamista mielenlaadultaan moraalisiksi. Toimiva subjekti ei saa koskaan joutua varjoon toiminnan tuloksen ja sen merkityksen rinnalla, mikä tällä on kokonaisuudelle, yhteiskunnalle. Mitä se auttaa ihmistä, jos hän voittaisi koko maailman, suorittaisi mitä suurtöitä tahansa, mutta sielullensa saisi vahingon?

Ylläviitattujen, kristinuskon ja sosialismin elämänkatsomusten välisten vastakohtien kanssa yhteydessä ovat myöskin erityiset humaanisuus-, vapaus- ja yhdenvertaisuuskäsitteet.

Kristillinen humaanisuuskäsite yhdistää ihmisen korkeampaan asiain järjestykseen, ylempänä olevaan maailmaan, ja suhteessaan siihen ihmiselämä saavuttaa terveen kehityksensä ja sopusointunsa, kun taas sosialismin ihminen sulautuu niihin suhteisiin, jotka hänellä on itseensä ja yhteiskunnalliseen ympäristöönsä. „Jumala ja taivas ovat voitettu kanta.“ Jos vielä puhutaan uskonnosta, niin tulee tämä pelkäksi sielutieteelliseksi ilmiöksi, sisällisten liikutustemme ja toiveittemme suunnaksi jotakin ihanteellista kohden.

Ihmisenpoika puhuu todellisesta, olennaisesta vapaudesta, joka saavutetaan siten että synnin valta ihmiselämässä murretaan, vapautuksesta, joka johtaa todelliseen jumalasuhteeseen ja sen kautta myöskin todelliseen humaanisuuteen. Sosialismin katse on

[1]) Tästä virtauksesta ks. Eucken: „Die innere Bewegung des modernen Lebens“, joka on luettavana teoksessa „Gesammelte Aufsätze zur Philosophie und Lebensanschauung“. 1903.

niin kiinnitetty ulkonaisiin epäkohtiin ja esteinä oleviin raja-aitoihin, että se ei näe sisäistä orjuutta, synnin ja itsekkyyden valtaa. Ulkonaisten siteitten katkaiseminen asetetaan korkeammalle sisällistä vapautta, sitä vapautta, joka on sisältä hallitussa persoonallisuudessa, kyvyssä olla oma itsensä omassa itsessään. Tapaammekin sentähden usein sosialistien keskuudessa vapautta, joka ei ole juuri muuta kuin — kuten on sanottu — lupa „yhtiöpäisiin vallattomuuksiin ja rikoksiin" [1]). Tähän tulee lisäksi, että sosialismi tietenkään ei tahdo yksilöllisyydelle oikeutta itsenäisyyteen. Jos Kristuksen evankeliumia on sanottu yksilöllisyyksien turvapaikaksi, niin sosialismin kollektivistisen elämänkatsomuksen ja joukkoliittojen täytyy nykyaikaisen puoluelaitoksen tavoin johtaa yksilöllisyyksien turmelemiseen ja surmaamiseen.

On sanottu, että sosialismi persoonallisen vapauden kustannuksella panee painoa yhdenvertaisuuteen, ja siinä on oltu oikeassa. Juuri sentähden onkin sosialistinen yhdenvertaisuuskäsite toinen kuin kristillinen. Kristinusko asettaa ihmisten välille yhdenvertaisuuden elämän keskusalalla, koettamatta ulkonaisella, koneellisella tavalla hävittää luonnollisia ja historiallisia eroavaisuuksia. Olennaisen inhimillisyyden alalla, johon luonnollisen elämän ja ajanhistoriallisen elämän vastakohdat eivät ulotu, ei kristinuskon mukaan ole olemassa mitään erotusta eri sukupuolien, kansojen ja säätyjen välillä. Sosialismille on ulkonainen yhdenvertaisuus — yhdenvertaisuus valtiollisten oikeuksien, omaisuuden, aineellisten etujen ja nautintojen suhteen kaikki kaikessa. Tässä ei ole kysymys yhdenvertaisuudesta ijäisen, ajallisesta kehityksestä riippumattoman edessä, vaan yhdenvertaisuudesta, joka koskee maallisia eroavaisuuksia. Kristinusko ei poista, ei ainakaan epähistoriallisella tavalla, luonnollisia katoavaisuuden ja maallisten olosuhteitten asettamia erilaisuuksia, ei poista sitä käskijä- ja tottelijasuhdetta, joka eri muodoissa esiintyy inhimillisessä yhteiskunnassa. Ja totisesti näyttää kristinusko tässä ymmärtävänsä historiaa ja elämän todellisuuksia. Luonnon ja todellisuuden omat lait tekisivät todellisuudessa tyhjäksi kaiken ulkonaisen, koneellisesti aikaansaadun yhdenvertaisuuden. Ihminen, persoonallisuus ei ole kuollut kappale, jonka ilman muuta voi sijoittaa mihin ympäristöön ja

[1]) Ks. Vitalis Norström: „Den nyaste människan. Vyer öfver vår kultur." Tukholma 1906.

mihin asemaan tahansa. Kaikki pintapuolinen, koneellisesti aikaansaatu yhdenvertaisuus loisi, riippuen persoona-elämän laadusta ja historiallisista olosuhteista, syvästi tunnettuja vääryyksiä ja toisi siis todella mukanaan erilaisuutta ja epätasaisuutta, samalla kuin sellaisen ulkonaisen yhdenvertaisuuden paino lannistaa persoonallista vapautta.

Kristinuskon ja sosialismin onnen-ihanne ja arvonmitat ovat tietysti myöskin erilaiset. Elämän ydintä, sen korkeinta hyvää etsitään eri aloilta. Missä persoonallisuus ja persoonallinen vapaus alennetaan, siellä tulevat tietysti arvonmitat aivan toisiksi kuin siellä missä kaikki paino pannaan sisälliseen, mielenlaatuihin ja luonteisiin. Ei kai sanota liikaa, jos väitetään sosialismin vaihtaneen kristinuskon kilpeen kirjoitetun lauselman: etsikää ensin Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskauttansa, niin kaikki tämä teille annetaan, toiseen aivan päinvastaiseen elämänsääntöön: etsikää kaikkea tätä, kaikkia niitä ajallisia etuja, joita elämä maan päällä tarjoaa, ja te olette saaneet taivaan alas maailmaan. Olkoon selitettävissä että niin on laita liikkeen, jolla yhteiskunnallisessa hädässä ja yhteiskunnallisessa kurjuudessa on olennainen lähteensä. Mutta ihmishengen syvimpiä tarpeita se ei ajan pitkään tyydytä. Ei ihminen elä ainoastaan leivästä. Sosialismi on tuijottanut itsensä niin sokeaksi niin sanoaksemme elämän ruokapuoleen, että korkeammat vaatimukset, erittäinkin ijäisyysvaatimus, ovat himmentyneet.

On itsestään selvää, että niitten periaatteellisten vastakohtien johdosta, jotka ovat olemassa kristinuskon ja sosialismin historiankäsityksen, humaanisuus- ja vapauskäsitteiden j. n. e. välillä ja joihin edellä on viitattu, toisen uudistavan toiminnan välttämättä täytyy keinoihin ja käytettäviin teihin nähden muodostua toiseksi kuin toisen. Koko elämänkatsomuksensa mukaisesti sosialistit alkavat yhteiskunnallisen uudistustyön pinnalta, ulkonaisista laitoksista ja säädöksistä, kun taas kristinusko etsii kaikkien yhteiskunnallisten muotojen viimeistä ja alkuperäistä voimanlähdettä yksilöllisistä, persoonallisista voimista. Toisella puolella on sentähden päämääränä luonteitten luominen, eetillisten persoonallisuuksien luominen tämän periaatteen mukaan: tehkää puu hyväksi, niin hedelmät tulevat hyviksi; toisella puolen koetetaan saada aikaan dynaamista vaikutusta voimakeinojen avulla. Toisella puolen pannaan kaikki paino siveellisen tietoisuuden kannattamaan

toimintaan; toiselta puolen tyydytään ristiriitojen fysikaaliseen käsittelyyn. Väkivallan, pakon ja joukkovaikutuksen asemesta, niihin kuuluvine rajattomine persoonallisen vakaumuksen ja itsenäisyyden halveksimineen, kristinusko asettaa yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisun pääedyllytykseksi jalon humaanisuuden ja lämminsydämisen ymmärtämyksen sen oikean ja oikeutetun työn suhteen, jota tehdään alempien kansanluokkain kohottamiseksi.

Jo Kreikan vanhimmat filosoofit puhuivat „todellisesta olemisesta" erotukseksi siitä näennäisestä olemisesta, jonka meidän aistimme meille osottavat, ja joka yleistä mielipidettä noudattavalle käsitykselle esiintyy ainoana oikeana. Todellisuudessa tuli täten filosoofisessa asussa näkyviin uskon ja epäuskon vastakohta, sillä usko on sisällinen vakaumus siitä mitä emme näe. Epäusko pitää kiinni „näkyväisistä esineistä", jotka, kuten kristinuskon apostoli sanoo, ovat katoavaisia, kun sensijaan usko tietää, että olemassaolon ja historian sisimpinä voimina ovat „näkymättömät", jotka ovat ijäisiä. Tähän ihmiselämän syvimpään vastakohtaan ulottuu myöskin sisimmin sosialistisen elämänkatsomuksen ja kristinuskon välinen ristiriita. Olkoon, että sosialismin ja kristinuskon päämäärä on sama: yhteiskunta, jossa vanhurskaus ja veljesrakkaus tulevat olemaan määräävinä voimina, mutta sellaista yhteiskuntaa ei saada aikaan ulkonaisella, koneellisella tavalla tai yksinomaan valtiollis-yhteiskunnallisella toiminnalla, vaan se edellyttää ensi sijassa ihmisten sisällistä, siveellistä uudistumista, edellyttää inhimillisen yhteisyydentunteen valtavaa kasvamista. Sosialistista tulevaisuudenpäämäärää ei senvuoksi koskaan voidakkaan saavuttaa ilman uskonnon ja kristinuskon uudestasynnyttäviä ja jalostavia voimia. Pikemminkin on epäeetillinen, naturalistinen elämänkatsomus sisäisen johdonmukaisuuden pakosta vain lujentava kuningas Froden valtaa.

Mutta näkyväisellä kirkolla ei ole oikeutta kivittää sosialismia. Ei siinä kyllin, että sen omat laiminlyönnit ja puutteellisuudet ovat osaltaan vaikuttaneet sosialismin syntyyn, tämä kirkko ei myöskään aina ole kyennyt säilyttämään uskon varmuutta näkymättömästä todellisuudesta silmäin edessä olleen todellisuuden vastakohtana, ei ole aina seurannut uskon järkkymätöntä peruslausetta: älä koskaan osta ulkonaisia voittoja sisällisillä tappioilla, ulkonaisia etuja sillä, että uhraat näkymättömän, ijäisen.

Toukokuussa 1857 vietti Yliopisto, kuten tiedetään, kristinuskon maahan tuomisen 700-vuotista muistojuhlaa, jolloin rehtori, Gabriel Rein, siinä ohjelmassa, jolla hän kutsui juhlaan, teki selkoa kristinuskon ensimäisestä levittämisestä länsimaisiin kansoihin sekä myöskin tämän opin kehityksestä ja kannasta pyhän Henrikin aikana, ja lopetti muistuttamalla sen kulttuurihistoriallisesta merkityksestä erittäin meidän maallemme. Tämän juhlan yhteydessä toimeenpantiin promotsioneja kolmessa tiedekunnassa — teoloogisessa, historiallis-kielitieteellisessä ja fyysillis-matemaattisessa — ja toimivat silloin promoottoreina Bengt Olof Lille, Nils Abraham Gyldén ja Adolf Edvard Arppe.

Sen puolen vuosisadan aikana, joka siitä saakka on kulunut, ei teoloogisessa tiedekunnassa ole pidetty yhtään juhlallista promotsionia. Ajan koko luonne onkin viimeisinä viitenä vuosikymmenenä oleellisesti muuttunut suurempaa yksinkertaisuutta ja luonnollisuutta vaativaan suuntaan. Jos jo 50 vuotta sitten juhlallisia promotsioneja pidettiin perintönä menneeltä ajalta, jolloin oppi arveli välttämättömäksi verhoutua ulkonaiseen komeuteen, jotta suuret joukot tietäisivät antaa sille tunnustusta, niin täytyy asianlaidan olla siten vielä suuremmassa määrin aikana, joka, niinkuin nykyinen, on niin täydellisesti todellisuusmielinen ja niin vieraantunut symbolisista muodoista. Niihin syihin, jotka puhuvat promotsionijuhlallisuuksien säilyttämisen puolesta filosoofisessa tiedekunnassa, ei myöskään voida oleellisesti panna painoa, jos tahdotaan puolustaa tohtoripromotsioneja muissa tiedekunnissa. Filosoofinen laakerijuhla on nuorten juhla, juhla, jossa vanhemmat ja opettajat, sukulaiset ja ystävät saavat tilaisuuden iloita nuorten kanssa näitten ensimäisestä suuremmasta edistysaskeleesta korkeakoulussa sillä tiellä, joka johtaa valoon ja totuuteen. Muitten tiedekuntain, erittäinkin teoloogisen tiedekunnan, lisensiaatit ovat sitävastoin jo vanhempia, elämän vaka-

vuutta kokeneita henkilöitä, joilla on takanaan monta askelta akademisella uralla ja joille elämän kevätpäivät jo kuuluvat muistoihin.

Kuitenkin voinevat myöskin tohtoripromotsionit, kun ne uudistuvat pitempien väliaikojen jälkeen ja esiintyvät yksinkertaisempina sekä liittyvät johonkin suuriarvoiseen kansalliseen muistoon, vielä puolustaa paikkaansa. Eivät ne myöskään näy olevan vailla kaikkea kaikupohjaa ajantietoisuudessa, koska verrattain suuri määrä lisensiaatteja erittäinkin teoloogisessa tiedekunnassa on anonut saada sillä tavoin tohtorinarvon. Sellaisten asianhaarain vallitessa ei tiedekunta, korkeakoulun statuuttien säännöksien mukaan, ole voinut olla suostumatta tähän toivomukseen, ja on se Yliopiston v. t. Kanslerilta hankkinut luvan juhlalliseen tohtoripromotsioniin, joka tulee tapahtumaan torstaina, kuluvan toukokuun 30 p:nä.

Teolooginen tohtorinarvo saavutetaan tavallisesti vasta niin ijäkkäänä ollen, että luonnon järjestyksen mukaisesti ainoastaan poikkeustapauksessa jollekin voi olla suotu viettää sen päivän 50-vuotista muistoa, jolloin hän vastaanotti mainitun arvon. Kaikki ne miehet, jotka promotsionissa 28 p:nä toukok. 1857 vihittiin teologian tohtoreiksi, ovatkin jo kauan olleet poissa elävitten joukosta. Viimeinen elossaollut näistä, Tammelan rovasti August Edvard Granfelt, kuoli 87 vuotta täyttäneenä lokak. 31 p:nä 1899.

Näistä miehistä ovat muutamat ainaiseksi piirtäneet nimensä Suomen aikakirjoihin, ja kaikki he ovat kunnialla kantaneet arvonsa ja tavalla tai toisella ansainneet synnyinmaan kiitollisuuden.

Johan Ludvig Runeberg ja Lars Jakob Stenbäck ottivat silloin vastaan teoloogisen tohtorinarvon, edellinen Hänen Majesteettinsa armossa nimittämänä.

Promotsionin primuksena, joka myöskin vastasi tohtorikysymykseen, mikä kuului: „Antaako mikään nykyajan teoloogisista suunnista mitään toiveita siitä, että se pitemmän aikaa kehityttyään voi samalla kertaa tyydyttää sekä uskonnollisen että tieteellisen tietoisuuden vaatimuksia ja siten jälleen palauttaa yhteyden luterilaisessa kirkossa“, oli jalo, hienosti sivistynyt Axel Fredrik Granfelt.

Gabriel Geitlin ja Gabriel Mauritz Waenerberg ovat myöskin olleet tunnetut laajoissa piireissä. Samaa voi suuremmassa tai vähemmässä määrässä sanoa myöskin muista silloin vihityistä, jotka ovat: Samuel Johan Gustaf Smalén, Gustaf Fredrik Helsingius, August Edvard Granfelt, Gustaf Israel Lindström ja Frans Severin Palmroos.

Inhimillisten, ei vähimmin teoloogisten, käsitteiden rajoitus, ne kun luonteeltaan kuuluvat ainoastaan tähän maalliseen elämään, on nyt selvänä näille miehille, samalla kuin heidän kirkastetut henkensä nyt voivat täydellisesti ja koko rikkaudessaan käsittää ne ijäisyysaarteet, joitten enemmän tai vähemmän murtuvia astioita inhimilliset ajatukset ja sanat ovat olleet. Varmaankin he, jos he riemutohtoreina voisivat ottaa osaa tämän vuoden promotsioniin, nyt yhteen ääneen vakuuttaisivat, että se Jumala, kristinuskon Jumala, johon he elämässä ja kuolemassa ovat turvautuneet, kuitenkin, vaikka Hän onkin ollut heidän ajatuksiansa korkeammalla niinkuin taivas on korkealla maasta, on elävä todellisuus eikä mikään pelkästään psykolooginen erhe.

Mutta vaikkakin vanhat riemutohtorit ovat poissa piiristämme, kohtaamme täällä kuitenkin henkilöitä, joiden akadeeminen opintoaika kuuluu menneisyyteen. Lisätäkseen piakkoin tapahtuvan promotsionin juhlallisuutta on tiedekunta näet päättänyt käyttää sille statuuteissa myönnettyä oikeutta suoda Kanslerin tieten ja suostumuksella kunniatohtorin arvo miehille, jotka erittäin arvokkailla tieteellisillä teoksilla tai muilla tieteiden edistykseksi koituvilla ansioilla ovat ansainneet saada sellaisen oppiarvon. Teologian tohtorinarvo on vanhastaan annettu muistakin ansioista kuin pelkästään opillisista. Ne henkilöt, joille tiedekunta tällä kertaa on tahtonut suoda mainitun arvon, ovat: rovasti, teologian kandidaatti *Johan Antero Cederberg,* täkäläisen saksalaisen seurakunnan kirkkoherra, fil. tohtori *Johannes Gottfried Glöckner,* tuomiorovasti, filosofian kandidaatti *Juuso Hedberg,* rehtori, ruotsalaisen normaalilyseon yliopettaja, filosofian maisteri *Vilhelm Teodor Rosenqvist,* tuomiorovasti fil. kand. *Johannes Schwartzberg* sekä professori, fil. tohtori, teologian lisensiaatti *Sten Edvard Stenij.* Tiedekunta on täten tahtonut osottaa tunnustustaan siitä uskollisesta, hedelmäätuottavasta ja elävää harrastusta sivistykseen ja tieteeseen todistavasta työstä, jota nämä miehet eri aloilla ja eri tavoin ovat tehneet tieteen, kirkon ja isänmaan hyväksi. Tiedekunnan puolesta saan minä kunnioittaen lausua heidät tervetulleiksi uuitten promovendien joukkoon.

Se teoloogisten opintojen elpyminen, joka meillä viimeisinä vuosikymmeninä on tapahtunut ja joka muun muassa käy ilmi suuresta määrästä filosofian kandidaatteja, joka mainittuna aikana on harjoittanut opintoja teoloogisessa tiedekunnassa, sekä niistä monista teologian kandidaattitutkinnoista, joita on suoritettu, on yhdessä

muitten seikkain kanssa tuottanut sen ilahduttavan tuloksen, että tiedekunta, siitä huolimatta että teologian tohtorin arvo kuluneina vuosina sangen usein on annettu ilman juhlallista vihkimistä, nyt voi jakaa tämän arvon niin suurelle määrälle kuin yhdeksälle lisensiaatille. Ensi kerran on Yliopistomme teoloogisella tiedekunnalla tilaisuus tohtoreiksi vihkimään niin monta omaa lisensiaattiaan, jota seikkaa täytyy pitää kaikin puolin ilahduttavana ilmiönä.

Ajan luonnetta silmällä pitäen on tiedekunta nähnyt sopivaksi niin paljon kuin suinkin supistaa niitä juhlamenoja, jotka ennen olivat tavalliset teologian tohtoreita promoveerattaessa. Niinpä ei esim. jaeta raamatuita ja sormuksia. Vanhan tavan mukaan kuitenkin esitetään tiedekunnan puolesta tieteellinen kysymys ja vastataan siihen. Tämä kysymys, jonka professori *K. A. Appelberg* tulee esittämään, kuuluu: „Onko niiden aineksien perustuksella ja niillä apuneuvoilla, jotka kirkkohistoriallisella tutkimuksella nykyään ovat käytettävinä, mahdollista tarkemmin kuin ennen valaista suomalaisten kääntymystä kristinuskoon ja kristillisyyden vanhinta tilaa maassamme?“ ja vastaa siihen tohtorien puolesta professori *Jaakko Gummerus*, jolla on ensimäinen kunniasija.

Tilaisuus alkaa promotorin pitämällä puheella ja loppuu tervehdyssanoilla, jotka lausuu ultimus, professori *Arthur Hjelt.*

Yliopisto pitäisi sitä kunniana, jos sen v. t. Kansleri, Hänen Ylhäisyytensä, Ministerivaltiosihteeri, Kenraaliluutnantti ja Ritari *Carl Fredrik August Langhoff* suvaitsisi läsnäolollaan kunnioittaa promotsionia.

Koska Yliopiston v. t. Sijaiskansleri, Todellinen Valtioneuvos, täysinpalvellut professori *Karl Gabriel Thiodolf Rein* nykyään on ulkomaamatkalla, ei Yliopistolla voi olla iloa nähdä häntä saapuvilla tässä juhlallisuudessa.

Kunniottaen pyydän että Yliopiston *Rector Magnificus*, Valtioneuvos, Professori *Edvard Immanuel Hjelt* astuisi sen kulkueen etupäähän, joka konsistoorin istuntosalista lähtee juhlasaliin ja johon kunnioittaen ja ystävällisesti pyydän Herra *Vararehtoria*, Herroja *Professoreja* sekä korkeakoulun muita *Opettajia* ja *Virkamiehiä* liittymään.

Juhlallisuudessa saapuvilla olemaan on minulla kunnia kutsua maan *Kenraalikuvernööri*, Hänen Ylhäisyytensä, Todellinen Salaneuvos

ja Ritari *Nikolai Nikolajevitsh Gerhard*, sekä *Keisarillisen Senaatin Varapuheenjohtajat*, *Jäsenet* ja *Prokuraattori*.

Harvinainen suosionosoitus tulisi näiden vihkijäisten osaksi, jos niissä saisimme nähdä ensi kertaa eduskuntauudistuksen jälkeen kokoontuneet *Suomen kansan edustajat* sekä Valtiopäiväin *Puhemiehen* ja *Varapuhemiehet*.

Kunnioittaen ja kohteliaimmin kutsun vihkijäisissä läsnäolemaan läänin Herra *Kuvernöörin*, täällä olevat Herrat *Kenraalit*, Keisarillisen Senaatin *Virkamiehet*, täkäläisten virastojen *Päälliköt*, kaupungin *Papiston* ja *Opettajakunnan*, *Valtuusmiehet*, *Pormestarit* ja *Raadin*.

Lopuksi saan ystävällisesti kutsua juhlaan Yliopiston *Opiskelevaa Nuorisoa* sekä yleensä tieteiden ja sivistyksen viljelijöitä, suosijoita ja ystäviä.

Koska ainoastaan rajoitettu määrä paikkoja on käytettävissä, jaetaan promotsionikanslian välityksellä erityisiä pääsylippuja tilaisuuteen.

Juhlallisuus alkaa kello 3 j. pp., sen jälkeen kuin promotsionijumalanpalvelus Nikolainkirkossa on päättynyt.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1907.

Georg Gustaf Rosenqvist.
Promotori.

I. Kunniatohtoreiksi Jumaluusopillisessa Tiedekunnassa vihitään:

CEDERBERG, JOHAN ANTERO, syntynyt $\frac{18}{5}$ 1852 Lohtajalla. Vanhemmat: silloinen armovuoden saarnaaja Jakob Cederberg ja puolisonsa Catharina Mathilda Muhr. Läpikäytyään Vaasan koulun ja lukion, tuli ylioppilaaksi $\frac{11}{6}$ 1870; suoritti filosofian kandidaattitutkinnon $\frac{25}{1}$ 1876; auskulteerasi lukuvuonna 1876—1877 ruotsalaisessa normaalikoulussa Helsingissä ja kuuli opetusta uskonnossa ja historiassa ja kevätlukukauden 1883 Hämeenlinnan suomalaisessa normaalikoulussa kuullen samoja oppiaineita; Tutustuakseen J. T. Beckin teoloogiseen systeemiin ja perehtyäkseen Saksan teoloogisiin oloihin harjoitti teoloogisia opintoja Tübingenin yliopistossa huhtikuusta 1877 kesäkuuhun 1878, jolloin myös kesällä 1877 teki opintomatkan Schweiziin; suoritti teoloogisen pääsötutkinnon arvolauseella „cum laude approbatur“ $\frac{30}{5}$ 1879; vihittiin papiksi $\frac{9}{10}$ 1879; suoritti julkisen pedagogian tutkinnon $\frac{19}{5}$ 1882, suoritti tutkinnon vakinaisen papinviran saamista varten $\frac{19}{5}$ 1883, arvolauseella „korkeimmalla kiitoksella hyväksytty“, ja perustui tämä arvolause saatuun korkeimpaan arvolauseesen sekä dogmatiikassa ja etiikassa että „tieteellisessä raamatun selityksessä“; vihittiin ilman juhlallista promotsionia filosofian maisteriksi $\frac{24}{3}$ 1886; oleskeli nauttien Turun tuomiokapitulin myöntämää teoloogista matkarahaa 1887 Ruotsissa, Norjassa ja Saksassa tutkimassa niittten maitten kirkollisia oloja; suoritti $\frac{15}{12}$ 1898 julkisen teologian kandidaattitutkinnon.

Tultuaan papiksi vihityksi, määrättiin $\frac{9}{10}$ 1879 kirkkoherran apulaiseksi Ilmajoelle; siirrettiin $\frac{17}{2}$ 1881 kirkkoherran apulaiseksi „ex officio“ Hausjärvelle; hoiti kouluylihallituksen $\frac{23}{8}$

1881 antamasta määräyksestä syyslukukauden 1881 lehtorin virkaa uskonnossa Jyväskylän seminaarissa; kouluylihallituksen $\frac{6}{9}$ 1882 antamasta määräyksestä syyslukukauden 1882 lehtorinvirkaa historiassa, maantieteessä ja pedagogiikassa Uudenkaarlepyyn seminaarissa; hoiti kouluylihallituksen $\frac{12}{6}$ 1883 antamasta määräyksestä lukuvuonua 1883—1884 uskonnon opetusta aliluokilla ja $\frac{11}{7}$ 1884 ja $\frac{10}{8}$ 1885 antamasta määräyksestä lukuvuosina 1884—85 ja 1885—86 yliluokilla Turun ruotsalaisessa lyseossa; hoiti Saksan kielen opettajan virkaa Uudenkaupungin ala-alkeiskoulussa vuodesta 1886—1895; nimitettiin $\frac{1}{12}$ 1884 kirkkoherraksi Uuteenkaupunkiin ja $\frac{8}{4}$ 1895 kirkkoherraksi Tohmajärvellä; sai 1894 rovastin nimen ja arvon, tuli 1895 jäseneksi Stanislaus ritarikunnan 3:sta luokasta ja nimitetetiin $\frac{27}{2}$ 1899 virkaatekeväksi ja $\frac{31}{7}$ 1901 vakinaiseksi kontrahtiprovastiksi Alakarjalan provastikunnassa.

On vuodesta 1880 avioliitossa lääketieteen professori Otto E. A. Hjelt'in ja hänen puolisonsa Yolanda Aurora Thuneberg'in tyttären, Minna Elisabeth Hjelt'in kanssa.

Painosta julkaissut:

Lohdutuksia ja Neuvoja, käännös Tübingenissä 1878; W. Rudin, Mikä kuolema on, käännös Jyväskylä 1881; W. Rudin, Sydämmen suhde Vapahtajaan, käännös Helsingissä 1882; Muutamia piirteitä kirkkoisäin psykologiasta, pastoraalitutkintoa varten tehty väitöskirja 1883; Pb. Schaff, Napoleon Bonapartes bekännelser om Jesus Kristus, käännös Turussa 1884; Suomalaisen Raamatun historia. synodaaliväitöskirja pappeinkokouksessa Vaasassa 1885 tarkastettavaksi esitetty; Historiallisia kokoelmia I ja II, Asiakirjoja, jotka valaisevat Suomen kirkkohistoriaa, Turussa 1886 ja 1889; Herran oppi kahdentoista apostolin kantta pakanoille, alkuteksti ynnä käännös, Uudessakaupungissa 1890; Synopsis Chronologiae Finnonicae rythmica eli Ajan Tieto à Laurentio Petro Ab. Uusikaupunki 1891; Några Blad ur den finska pietismens historia I Helsingissä 1891 ja II Helsingissä 1892; Några Emil Litzells efterlemnade bref, Uusikaupunki 1891; Lehtiä Turnn Tnomiokapitulin historiasta I, Katoolinen aikakausi Turussa 1892; Jaakko Suomalaisen Virsikirja, kopia Upsalan yliopistossa säilytetystä ainoasta jälellä olevasta kappaleesta, Helsingissä 1893; Manuale Aboënse eli Snomen kirkon vanhin käsikirja, Turussa 1894; Herzog-Hauckin toimittamassa Realencyklopedie für protestantische Theologie nnd Kirche, kirjoittanut artikkelit Finnländische Kirche, Gezelius ja A. W. Ingman. Sitäpaitse julkisuuteen saattanut useampia kirjoituksia sanomalehdissä Morgonbladet, Fiuland, Åbo Underrättelser, Turun Sanomat, Eteenpäin, Unsi Suometar, Vartija ja Teologisk Tidskrift.

GLÖCKNER, JOHANNES GOTTFRIED, född i Späningen (provins Sachsen) den 12 september 1861. Son till pastor primarius Heinrich Glöckner och hans maka Helene Müller. Efter genomgånget gymnasium i Magdeburg aflagt maturitetsexamen 1880, idkat teologiska, filosofiska och pedagogiska studier i Leipzig 1880–83 och i Halle 1883—84. 1882—83 ordinarie lärare vid professor Zillers akademiskt-pedagogiska seminarium och öfningsskola. 1884—86 rektor vid folkskolan i Hundisburg. Examen pro licentia concionandi i Halle oktober 1884. Rektoratsexamen i Magdeburg november 1885. Examen pro ministerio i Magdeburg mars 1886. 1886—1889 religionslärare vid D:r Barts privata realläroverk i Leipzig samt idkat därstädes ånyo universitetsstudier. 1888 ($\frac{22}{2}$) filosofie doktor vid universitetet i Leipzig. 1889 ($\frac{21}{10}$) habiliterat sig såsom docent för pedagogik i Leipzig och kvarstått i denna befattning till sommaren 1893; under vintern 1891—92 t. f. predikant i Wansleben nära Leipzig. 1893 kallad att vara t. f. föreståndare för det kungl. pedagogiska universitetsseminariet samt att deltaga i examinerandet vid promotionen för filosofie doktorsgrad. Genom yttre omständigheter nödgad att lämna den akademiska banan, under våren 1894 t. f. rektor vid stadskolan i Kemberg. Prestvigd $\frac{22}{5}$ 1894 och pastor vikarius vid S:t Jakobikyrkan i Stendal. I augusti samma år vald till pastor vid tyska församlingen i Helsingfors, tillträdde tjänsten i oktober; finsk undersåte $\frac{12}{3}$ 1895; $\frac{18}{4}$ 1895 förordnad till tjänstförrättande och $\frac{6}{2}$ 1896 utnämnd till ordinarie kyrkoherde. Under läseåret 1903—04 meddelat dogmatik-undervisningen vid Lönnbecks samskola.

Gift med Anna Luise Therese Gloël, dotter till superintendenten Johannes Gloël. Ledamot af „Verein für wissenschaftliche Pädagogik", deltagit i nästan alla dess årskongresser 1882—1893, under 15 år medlem af bestyrelsen; ledamot af Finska missionssällskapet, Finska kyrkohistoriska samfundet, Deutsche Orientmissionsgesellschaft, medarbetare i Deutsche evangelische Seemannsmissionsgesellschaft.

Utgifna arbeten och nppsatser: Über Herbarts Philosophie und Pädagogik und ihr Verhältnis zum Christentum, in „Evangelische Monatsblätter für die deutsche Schnle" ed. Kolbe, flere artiklar 1882—84. — Zu Dittes' Angriffen auf Herbarts Psykologie und Pädagogik, in „Pädagogische Studieu" ed. Rein. 1886 — Der Gottesbegriff bei Leibniz,

särtryck ur „Zeitschrift für exakte Philosophie". (för doktorsgrad) 1887. — Das Ideal der Bildung und Erziehung bei Erasmus von Rotterdam, särtryck ur „Jahrbuch des Vereins für wissenschaftliche Pädagogik" (för docentur) 1890. — Der Handtfertigkeitsunterricht nach der Herbartschen Pädagogik, i „Aus der Lehrerbildungsanstalt des Deutschen Vereins für Knabenhandarbeit". 1891. — Die Lehre von den „formalen Stufen" bei Herbart und seiner Schule, i „Jahrbuch den Vereins f. v. P. 1892. — Talrika bidrag till „Erläuterungen" zu den Jahrbüchern desselben Vereins. Predigt und Glockenweihe in der deutsche Kirche zu Helsingfors $^{14}/_{11}$ 1897. — Den kristliga karaktärsbildningen, i „Förhandlingar vid finska kristliga studentmötet i Jyväskylä 1898. — Föredrag öfver Joh. 17, 3, i „Förhandlingar vid finska studentmötet i Wiborg 1901. — Vore det icke önskvärdt att kyrkohandboken revideras, särskildt beträffande dop-, konfirmations- och vigselformuläret i Teologisk tidskrift 1902,10 1903,1. — Predikan på böndagen $^{1}/_{3}$ 1903, i K. F. U. K· förlag. — Religionsundervisningens mål och medel, enligt föredrag på tyska i Pedagogiska föreningens centralafdelning, refereradt i Föreningens tidskrift och Teol. Tidskrift 1904, 7—8.

HEDBERG, JUUSO syntynyt Närpiössä toukokuun 11 p. 1851; vanhemmat: armovuodensaarnaaja Josef Reinhold Hedberg ja Aurora Sofia Lagus. Tuli ylioppilaaksi kesäkuun 11 p. 1870. Suoritti filosofian kandidaattitutkinnon toukokuun 29 p. 1875 arvolauseella adnodum dignus. Suoritti pedagogian tutkinnon syyskuun 27 p. 1879. Suoritti jumaluusopillisen päästötutkinnon jouluknun 15 p. 1881 arvolauseella laudatur $^{15}/_{16}$. Vihittiin papiksi Porvoossa tammikuun 31 p. 1882. Suoritti Porvoon tuomiokapitulin edessä elokuun 4 p. 1893 tutkinnon vakinaisen papinviran saamista varten arvolauseella korkeimmalla kiitoksella hyväksytty.

Kuunteli opetusta Helsingin normalilyseossa lukuvuonna 1875—1876. Suoritti lokakuun 17 ja 18 p. 1879 käytännölliset opettajanäytteet uskonnon ja ruotsinkielen lehtorin virkaa varten Tammisaaren seminarissa arvolauseella: uskonnossa cum laude approbatur $^{8}/_{15}$ ja ruotsinkielessä cum laude approbatur $^{9}/_{15}$. Suoritti huhtikuun 24 p. 1880 käytännölliset opettajanäytteet Hämeenlinnan normalilyseossa uskonnon lehtorin virkoja varten arvolauseella laudatur $^{24}/_{24}$ sekä samassa normalilyseossa syyskuun 27 p. 1884 käytännölliset opettajanäytteet ruotsinkielessä arvolauseella laudatur $^{20}/_{24}$ ja logiikassa arvolauseella cum laude approbatur $^{19}/_{24}$.

Armossa saanut erivapautuksen käytännöllisten opettaja-

näytteiden suorittamisesta uskonnon lehtorin virkaa varten Jyväskylän seminarissa helmikuun 14 p. 1881.

Suomen Koulutoimen ylihallituksen kesäkuun 30 p. 1876 antaman määräyksen mukaan toimittanut uskonnon ja ruotsinkielen lehtorin virkaa Mikkelin lyseossa lukuvuonna 1876—1877. Ollut suomenkielen opettajana neiti J. M. Sahlbergin yksityisessä tyttökoulussa lukuvuonna 1877—1878. Ollut uskonnon opettajana Helsingin lyseossa kevätlukukaudella 1878. Ollut uskonnon ja suomenkielen opettajana Helsingin suomenkielisessä alkeisopistossa lukuvuosina 1877—1881. Suomen Koulutoimen ylihallituksen maaliskuun 31 p. 1881 antamalla päätöksellä nimitetty uskonnon lehtoriksi Jyväskylän seminariin ja joulukuun 13 p. 1881 määrätty kahdeksi koetusvuodeksi mainittua virkaa hoitamaan; astunut virkaan tammikuun 1 p. 1882. Suomen Koulutoimen ylihallituksen joulukuun 6 p. 1884 antamalla päätöksellä valtuutettu uskonnon, logiikan ja ruotsinkielen lehtoriksi Jyväskylän lyseoon; astunut virkaan tammikuun 1 p. 1885. Jyväskylän lyseon vararehtoriksi nimitetty syyskuun 23 p. 1891. Keisarillisen Majesteetin syyskuun 9 p. 1896 antamalla päätöksellä nimitetty ja valtuutettu Säämingin-Savonlinnan kirkkoherraksi ja Savonlinnan hiippakunnan tuomiorovastiksi; astunut virkaan toukokuun 1 p. 1897. Keisarillisen Majesteetin tammikuun 23 p. 1906 antamalla päätöksellä nimitetty ja valtuutettu Helsingin suomalais-ruotsalaisen seurakunnan kirkkoherraksi; astunut virkaan helmikuun 1 p. 1906. Porvoon tuomiokapitulin määräyksestä helmikuun 2 p. 1906 siirretty Helsingin Pohjoisen suomalaisen seurakunnan kirkkoherraksi; astunut virkaan helmikuun 3 p. 1906.

Ollut notariona piispankäräjillä Porvoon hiippakunnassa kesällä 1881, 1886 ja 1889. Vuosina 1882—1896 ollut ilman eri määräystä avullisena papillisissa toimissa Jyväskylän, Petäjäveden, Laukaan ja Korpilahden papistolle. Kesäaikana 1902—1904 pitänyt jumalanpalveluksia 22 Tuukkalan ja 23 Mäntyharjun reservikomppaniassa ja kesällä 1905 Vaasan pataljonassa, pataljonan ollessa harjoitusmarssilla. Ollut Porvoon hiippakunnan papiston edusmiehenä valtiopäivillä 1888, 1891 ja 1897 ja kirkolliskokouksessa 1898 ja 1903 sekä Savonlinnan hiippakunnan papiston edusmiehenä valtiopäivillä 1899, 1900, 1904—1905 ja 1905—1906. Jyväskylän kaupungin valtuusmiehenä 1883–1896 ja valtuuston puheenjohtajana 1895—1896. Kirkolliskokouksen v. 1898 asettaman kirkkolakitekstikomitean jäsen ja puheenjohtaja, 1903 vuoden kirkolliskokouksen asettaman kirkkolakikomitean jäsen ja valtion 1907 asettaman rautatiekomitean jäsen. Tehnyt kesällä 1883 kasvatusopillisia tutkimuksia varten matkan Saksaan, Tanskaan, Norjaan ja Ruotsiin ja tällä matkalla kuunnellut jumaluusopillisia luentoja Leipzigin yliopistossa. St. Stanislain ritarikunnan 3:nen luokan jäsen 1896, St. Annan ritarikunnan 3:nen luokan jäsen 1900 ja St. Stanislain ritarikunnan 2:sen luokan jäsen 1906. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Muinaismuistoyhdistyksen jäsen.

Puoliso joulukuun 17 p. 1879 Minna Sofia Demander, insinöörimekanikko Karl Gustaf Demanderin ja Lovisa Caecilia Hultmanin tytär.

Kirjalliset toimet:

Juho ja Hermanni, suomennos Ruotsista, Waasa 1887; Kirjallisia ilmoituksia ja arvosteluja Kirjallisessa Kuukauslehdessä 1877—1881, Valvojassa 1883 ja Vartijassa 1888; Anabasin Sanakirja, kuvilla varustettu laitos, Helsinki 1879 (yhdessä tohtori K. Forsmanin kanssa); Waldolaiset, Kansanvalistusseuran kirja N:o 32, Helsinki 1881; Elämästä ja tavoista Suomessa 17 vuosisadalla, Jyvaskylä 1882; Fr. W. Schütze, Koulukatekismus, suomennos saksasta, Jyväskylä 1884; Matkakertomus kesällä 1883 tehdystä ulkomaan matkasta, Kansakoululehdessä 1884; J. H. Merle d'Aubigné: Kuudennentoista vuosisadan Uskonpuhdistuksen Historia I, 6—III, suomennos ranskasta, Jyväskylä 1885—1887; Uuden Testamentin Kreikkalais-Suomalainen Sanakirja, Jyväskylä 1890; Pakanalliset uskonnot, Jyväskylä 1892; Taikausko Suomessa 1600 luvulla, Jyväskylä 1895; Lutherilaisen Seurakunnan Opin ja Uskon Tunnustuskirjat ja Upsalan kokouksen Päätös, kolmas painos, Helsinki 1897; Hengellisiä herätyksiä Italiassa uskonpuhdistuksen aikana, Kansanvalistusseuran kirja N:o 103, Helsinki 1898; M. Luther: Johanneksen ensimmäisen kirjeen Selitys, suomennos latinasta, Helsinki 1902; M. Luther: Kristuksen Ansio, Jesaian 53 luvun Selitys, suomennos latinasta, Mikkeli 1902; M. Luther: Apostoli Paavalin Galatalaisille lähettämän kirjeen pitempi Selitys, suomennos latinasta, Helsinki 1903; M. Luther: Vuorisaarnan Selitys, suomennos saksasta, Helsinki 1906; M. Luther: Häälaulu eli 45 psalmin Selitys, suomennos latinasta, Helsinki 1907; toimittanut Kyläkirjaston Kuvalehteä $^1/_2$—$^1/_7$ 1886; sanomalehti Suomalaisen aputoimittaja 1889—1896; Kyläkirjaston Kuvalehden aputoimittaja 1892—1896; julkaissut satunnaisia kirjoituksia erinäisissä maan suomalaisissa ja ruotsalaisissa sanomalehdissä.

VILHELM TEODOR ROSENQVIST, född i Lappträsk den 14 oktober 1856. Föräldrar: vice pastorn Gustaf Ulrik Rosenqvist och Amalia Wallgren. Student från Borgå lyceum den 20 maj 1876. Filosofie kandidat den 30 maj 1881 och promoverad filosofie magister den 31 maj 1882. Undergått pedagogieexamen den 15 mars 1884 samt enskildt förhör i kyrkohistoria den 25 januari 1886 och i dogmatik och etik den 3 april s. å. Auskultant vid svenska normallyceum i Helsingfors läseåret 1881—1882. Aflagt praktiskt lärareprof för lektorstjänster i religion den 18 februari 1885 och för läraretjänster i svenska språket den 17 april 1886.

Tjänstgjort som lärare i religion vid svenska normallyceum i Helsingfors från och med höstterminen 1881 till vårterminen 1887; varit t. f. kollega i sagda ämne vid svenska fruntimmersskolan i Helsingfors från och med höstterminen 1882 till och med vårterminen 1885. Erhållit fullmakt på lektorstjänsten i religion, logik och svenska språket vid Wasa svenska lyceum den 11 december 1886. Förordnats att vara rektor för nämnda läroverk den 27 september 1895. Utnämnd och befullmäktigad till öfverlärare i religion vid svenska normallyceum i Helsingfors den 18 oktober 1898 och förordnad att handhafva rektorsvården vid samma läroverk den 28 juni 1900. Handhaft undervisningen i religion på den s. k. pedagogieklassen i Helsingfors 1885—1887 och vid svenska fortbildningsläroverket i Helsingfors från den 1 september 1889 till den 1 juni 1906. Meddelat undervisning i religion vid Nya svenska läroverket i Helsingfors läseåret 1884—1885 och vid Privata svenska flickskolan i Helsingfors 1899—1900. Varit med om att grundlägga Privata fortbildningsläroverket i Wasa samt meddelat undervisning i religion och svenska språket vid detsamma 1891—1897.

Företagit med statsunderstöd en sex månaders pedagogisk studieresa i Tyskland och Skandinaviska länderna år 1896.

Af Pedagogiska föreningens Centralafdelning år 1876 vald till medlem i redaktionskommittén för utgifvande af föreningens tidskrift och från och med år 1900 vald till tidskriftens hufvudredaktör. Ordförande i svenska fruntimmersskolans i Wasa skolråd 1897 och 1898. — Ledamot af kyrkorådet i Wasa-Nikolaistads församling och senare i Helsingfors svensk-

finska församling samt efter församlingens delning i södra svenska församlingen i Helsingfors. — Medlem af stadsfullmäktige i Wasa 1895—1898 samt af stadsfullmäktige i Helsingfors från år 1904. Ordförande i Helsingfors stads Uppfostringsnämnd från dess inrättande år 1899. — Lekmannaombud för Helsingfors prosteri vid kyrkomötet 1903; därvid medlem af Handboksutkottet. — Representant för Åbo stifts skollärare i prästeståndet vid urtima landtdagen 1899, lagtima landtdagarna 1900 och 1904—1905 samt urtima landtdagen 1905—1906, därvid medlem än af bevillningsutskottet, än af allmänna petitionsutskottet samt suppleant i några andra utskott; vid sistnämnda landtdag elektor. Vald inom Åbo läns södra valkrets (äfven vald inom Nylands läns valkrets) till representant vid första landtdag efter representationsreformens genomförande. — Af kyrkomötet 1893 utsedd till kommittén för utgifvande af den svenska katekesen. Af Regeringen inkallad till medlem i den år 1906 nedsatta kommittén för omorganisation af de högre skolorna i landet. — Hugnad med Stanislai ordens tredje klass och Anne ordens tredje klass. — Gift med Anna Emilia Alexandra Wahlfelt, dotter till militärkaptenen Wilhelm Svante Wahlfelt och Anna Marie von Knorring.

Utgifna arbeten: Om och ur Bibeln. Föredrag och uppsatser (1889). — Utläggning af Johannes' evangelium för hem och skola (1891). — I katekesfrågan. Med anledning af det nya katekesförslaget (1891). — Om och ur Bibeln. Andra samlingen. Föredrag och uppsatser (1895). — Martin Luther. En kämpe för sanning och rätt (Utgör h. 44 i Skrifter utg. af Svenska folkskolans vänner, 1900). — Runebergs insats i arbetet för åstadkommande af en ny svensk psalmbok i Finland (Ingår i Svenska Litteratursällskapets i Finland Festskrift den 5 februari 1904). — En korrespondens mellan Edvard Bergenheim och J. L. Runeberg under åren 1853—1863. (Ingår i Finska Kyrkohistoriska samfundets Protokoll och meddelanden IV, 1905). — De sedliga och religiösa ideerna i Z. Topelius' diktning för barn. (Ingår i Svenska Litteratursällskapets Förhandlingar och uppsatser 1900). — Några ord om undervisningen i kyrkohistoria (I Svenska normallyceets årsberättelse 1903). Några uppfostringssynpunkter (I Svenska normallyceets årsberättelse 1906).

Läroböcker: Biblisk historia för elementarläroverken (1892, tredje uppl. 1902). — Tillsammans med professor *Jaakko Gummerus*: Kyrkohistoria för lyceer (1904, andra uppl. 1906) och Kyrkohistoria för flickskolor (1904); hvardera dessa arbeten hafva äfven utkommit på fin-

ska språket samt det förra af dem i en af lektorn August Johausson i Sverige bearbetad upplaga för sistnämnda lands skolor.

Tidskriftsartiklar: I Teologisk tidskrift: Det personligas betydelse (1897). — Några tankar om folkbildning (1897). — Zachris Topelius (1898). — Runebergs psalmdiktning (1904). — Adiel Bergroth (1905). — I Tidskrift utgifven af Pedagogiska föreningen i Finland: Tankar om religionsundervisningen vid våra lyceer (1886). — Röster i pedagogiska frågor (1887). — Lärareutbildningen i Tyskland (1890). — Några antydningar om skolans uppfostrande verksamhet (1891). — Skolans förhållande till sabbaten (1894). — Skolreformen i Norge (1897). — Religionsundervisningen i de högre skolorna i Tyskland, Danmark, Norge och Sverige (1898). — Strödda iakttagelser under en pedagogisk studieresa (1898). — Ett moment i skolans uppfostrande verksamhet (1899). — Läroverksfrågan i Sverige (1900). — Lärare och elever (1901). — Den kyrkliga barnaundervisningen (1902). — En återblick (1903). — Alfred Kihlman (1904). — Ryska språkets tidigare ställning i Finlands skolor (1905). — Augnst Wilhelm Frosterus (1905). — Ny tid (1906). — Respekt för ungdomen! (1906). — Henrik Emanuel Aspelin (1907).

Utom ofvanstående flera artiklar i kalendrar, tidskrifter och tidningar samt en stor mängd anmälningar särskildt af pedagogisk och teologisk litteratur förnämligast i Tidskrift utg. af Pedagogiska föreningen i Finland och Teologisk tidskrift.

JOHANNES SCHWARTZBERG, syntynyt Pyhäjärvellä (Oul. lään.) 15 päivänä helmikuuta 1846; vanhemmat: silloinen kappalaisen apulainen Henrik Schwartzberg ja Laura Katarina o. s. Stenbäck. Otettiin Kajaanin alkeiskoulun ensimäiselle luokalle syksyllä 1856, Vaasan yläalkeiskoulun ensimäiselle luokalle syksyllä 1857, Vaasan lukioon (Pietarsaaressa) syksyllä 1861 ja yliopistoon 3 päivänä lokakuuta 1864 saaden arvolauseen „laudatur“; vihittiin Kuopiossa papiksi, saaden arvolauseen „laudatur“, heinäkuun 31 päivänä 1867: määrättiin viimemainittuna päivänä kirkkoherran apulaiseksi Kärsämäelle, 16 päivänä toukokuuta 1868 v. t. kirkkoherraksi ja samalla sekä kirkkoherran että kappalaisen kuolinpesän armovuoden saarnaajaksi Pyhäjärvelle (Oul. lään.), 27 päivänä huhtikuuta 1871 kirkkoherran apulaiseksi Heinävedelle (Porvoon hiippak.), josta käsin ollut v. t. kirkkoherrana Rantasalmella koko valtiopäiväajan v. 1872; seurannut uskonnon ja voimistelun opetusta Helsingin normaalilyseissä syyslukukauden 1872 ja kevätlukukauden 1875; suorittanut filosofian kandidaattitutkinnon 21 päivänä joulukuuta 1875 saaden arvolauseen „laudatur“ itämaalaisissa kielissä ja

niiden kirjallisuudessa, „cum laude approbatur“ filosofiassa, „non sine laude approbatur“ kreikan kielessä ja kirjallisuudessa, sekä myös latinan kielessä ja roomalaisessa kirjallisuudessa ja „approbatur“ fysiikassa; suorittanut pedagogian tutkinnon 15 päivänä huhtikuuta 1876, ja 19 ja 20 päivinä samaa kuuta 1876 käytännölliset näytteet uskonnon lehtorin virkoja varten suomen- ja ruotsinkielisissä lyseissä saaden „laudatur“ arvolauseen suomenkielisistä ja „cum laude approbatur“ ruotsinkielisistä näytteistä; nimitetty kahdeksi koetusvuodeksi Kuopion klassillisen valtionlysein uskonnon ja ruotsinkielen lehtoriksi, johon virkaan 25 päivänä kesäkuuta 1879 saanut valtakirjan; käynyt tuomarinvalan Kuopion tuomiokapitulissa helmikuussa 1877, jonka jälkeen v. 1877—1884 välillä ollut usein jäsenenä samassa tuomiokapitulissa; määrätty 4 päivänä tammikuuta 1887 vararehtoriksi ja nimitetty 3 päivänä maaliskuuta 1887 rehtoriksi Kuopion valtionlyseiin; suorittanut „korkeimmalla kiitoksella“ hyväksytyn pastoraalitutkinnon Kuopion tuomiokapitulissa 9 päivänä heinäkuuta 1889; siirtyessään Porvoon hiippakunnasta Kuopion hiippakuntaan saanut „erinomaisen ahkeruuden ja taidon“ arvolauseen; nimitetty 24 päivänä helmikuuta 1893 tuomiorovastiksi Kuopion tuomiokapituliin ja kirkkoherraksi Kuopion kaupunki- ja maaseurakuntaan.

Luottamustoimia: valittu 19 päivänä maaliskuuta 1883 Kuopion kaupungin kansakoulujen tarkastajaksi, jota virkaa hoitanut 14 päivään syyskuuta 1891; valittu vuoden 1886 kirkolliskokouksessa raamatunkäännöskomitean vakinaiseksi jäseneksi, jossa toimessa on vielä; asetettu Kuopion hiippakunnassa syksyllä 1896 toimitetun piispan vaalin johdosta toiselle ehdokassijalle ja samallaisen vaalin jälkeen talvella 1900 asetettu 7 päivänä maaliskuuta 1900 ensimäiselle sijalle ehdotuksessa piispanvirkaa täytettäessä Kuopion hiippakunnassa; valittu tuomiokapitulin asessoriksi Ouluun toimikaudeksi 1 päivästä heinäkuuta 1900 samaan päivään 1903, mutta ennen sen loppua eronnut komiteatöiden tähden; valittu ja 12 päivänä heinäkuuta 1900 nimitetty kontrahtirovastiksi Kuopion kontrahtikunnassa; valittu edusmieheksi 1886, 1893, 1898, 1903 vuosien kirkolliskokouksiin ja vuosien 1888, 1891, 1894, 1897, 1899, 1900, 1904—5, 1905—6 valtiopäiville; kutsuttu puheenjohtajaksi Senaatin keväällä 1894 asettamaan komiteaan metsänhoitosuunni-

telmain aikaansaamista varten maan ev.-lut. pappien virkataloissa, jota ehdotusta seurasi vuoden 1895 Armoll. asetus; ollut puheenjohtajana useampia vuosia yksityisten pappeinkokousten valitsemassa maallikkotoimen järjestämisen valmistusvaliokunnassa; ollut puheenjohtajana Kuopion suomalaisen ja ruotsalaisen tyttökoulun, aistivialliskoulujen, valmistavan koulun kouluneuvostoissa, kansakoulujohtokunnassa sekä jäsenenä kaupungin valtuuskunnassa j. n. e., perustavana jäsenenä Kuopion isänmaallisessa seurassa, Teologisessa Kirjallisuus-seurassa, Kirkkohistoriallisessa Seurassa, jäsenenä Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa, Muinaismuistoyhdistyksessä, Pipliaseurassa j. n. e,; saanut pedagoogisen 3,000 mk:n matkastipendin vuonna 1890 ja pappismatkarahan vuonna 1882 Jäämeren rannalle.

Jäsenenä Stanisl. 2:n luokan ja Annan 3:n ja 2:n luokan ritarikunnassa.

Painattanut kirjaset:

„Uuden testamentin vanhimmat käsikirjoitukset", „Matka Jäämeren rannalle kesällä 1888", „Perkeleen tuomio", „Miten on raamatunselityksiä pidettävä", sekä kirjoituksia aikakauskirjoihin ja „Kansan ystävään", jonka toimitukseen kuulunut.

STENIJ, STEN EDVARD, on syntynyt Valkealassa 26 p. huhtikuuta 1857. Vanhemmat olivat: tilanomistaja, sitä ennen meriväestön lutnantti *Vilhelm Stenij* ja hänen puolisonsa *Augusta Alexandra Bernhardina Hornborg*.

Pääsi ylioppilaaksi Jyväskylän lyseossa 8 p. kesäkuuta 1874, jolloin kirjoittautui Hämäläis-osakuntaan. Suoritti 29 p. maaliskuuta 1882 kandidaattitutkinnon filosoofisen tiedekunnan historiallis-kielitieteellisessä osastossa sekä vihittiin 31 p. toukokuuta samana vuonna filosofian maisteriksi ja sai, ollen promotsioonin priimuksena, kunnian vastata maisterikysymykseen, joka silloisissa vihkiäisissä, 25 vuotta tätä ennen, ensikerran esitettiin suomen kielellä ja kuului: Mitenkä on Islam vaikuttanut ihmiskunnan siveellisen edistymisen eteen? Tuli filosofian lisensiaatiksi 26 p. toukokuuta 1887 ja ilman julkisitta vihkiäisittä filosofian tohtoriksi 31 p. samaa kuukautta; teologian kandidaatiksi 28 p. syyskuuta 1888; nimitetty pyhän Raamatun alkukielten apulaisopettajaksi 19 p. tammikuuta 1889: väitteli teologian lisensiaattiarvoa varten 30 p. toukokuuta 1896;

vihittiin Turussa papiksi 15 p. tammikuuta 1900 ja suoritti teologian lisensiaattitutkinnon Upsalassa 29 p. toukokuuta samana vuonna; nimitettiin uusitestamentillisen eksegetiikan professoriksi 23 p. elokuuta 1902.

Ollut Hämäläis-osakunnan v. t. kuraattorina kevätlukukaudesta 1886—1887 ja vakinaisena kuraattorina kevätlukukaudesta 1888 syyslukukauteen 1891, sekä ylioppilaskunnan puheenjohtajana lukuvuonna 1884—1885.

Auskulteerasi lukuvuonna 1881—1882 latinan ja kreikan kielten opetusta ruotsalaisessa normaalilyseossa, ja oli latinan opettajana Helsingin yksityisessä suomalaisessa alkeisopistossa syyslukukaudesta 1884 kevätlukukauteen 1886.

Yliopiston Konsistoorin määräyksen mukaan hoitanut vasta perustettua pyhän Raamatun apulaisopettajan virkaa syyskuun 1 päivästä 1886 tammikuun 19 päivään 1889; ollut kevätlukukautena 1889 suomen- ja ruotsinkielisten koekirjoitusten tarkastaja ylioppilastutkinto-valiokunnassa sekä kevätlukukaudesta 1897 alkaen tutkijana uskonto-opissa ja kirkkohistoriassa; 14 päivästä syyskuuta 1896 aina 1 päivään kesäkuuta 1897 raamatullisen eksegetiikan professorin sijaisena luennoinnut 2 tuntia viikossa vanhatestamentillista eksegetiikkaa ja toimittanut tähän aineeseen kuuluvat tutkinnot. Joulukuun 7 päivänä 1898 kutsuttu avustamaan historiallis-kielitieteellistä osastoa erään itämaisen kirjallisuuden professorinvirkaa varten julkaistun väitöskirjan tarkastamisessa ja mainitun osaston puolesta ollut virallisena opponenttina asianomaisessa väittäjäistilaisuudessa, sekä 17 p. huhtikuuta määrätty v. t. itämaalaisen kirjallisuuden professorin sairaana ollessa hoitamaan hänen tutkintovelvollisuuksiaan; oman virkansa ohessa hoitanut avonaista uusitestamentillisen eksegetiikan professorinvirkaa lukuvnonna 1900—1901, jona aikana luentojen pitämisen velvollisuus oli vähennetty kahdeksi tunniksi viikossa, sekä 1901—1902 omasta virastaan vapaana hoitanut mainittua professorinvirkaa, nauttien kuitenkin syyslukukautena komiteatöiden vuoksi vapautta kahdesta luennosta viikossa; 1 päivästä lokakuuta 1903 — 31 p. tammikuuta 1904 oman professorivirkansa ohessa hoitanut avonaista vanhatestamentillisen eksegetiikan professorinvirkaa.

Suomen toisen yleisen kirkolliskokouksen valitsemana raamatunkäännöskomitean jäseneksi 29 p. syyskuuta 1886, ottanut

osaa kaikkiin komitean töihin ja istuntoihin paitse syyslukukantena 1900 ja kevätlukuk. 1901. Raamatunkäännöstyötä varten nauttinut yliopistovirastaan vapautta lukuvuonna 1897—1898, jona lomaaikana valmisti suomalaista käännöstä Hebrealaiskirjeeseen ja Roomalaiskirjeeseen, jotka komitean jäsenten käytettäviksi painettiin, edellinen 1901 (Helsingissä) ja jälkim. 1902 (Kajaanissa). Yhdessä muitten komitean jäsenten kanssa painosta toimittanut Matteuksen evankeliumin 1902, sekä kaikki evankeliumit 1906, (molemmat Porvoossa, W. Söderström osakeyhtiö).

Oman pyyntönsä mukaan saanut Porvoon hiippakunnan Tuomiokapitulilta 7 p. kesäkuuta 1900 määräyksen olemaan Helsingin lääninvankilan saarnaajan apulaisena, jo aikaisemmin, helmikuun 1 päivästä lokakuun 1 päivään oltuaan hänelle avullisena hänen homileettisissa ja katekeettisissa tehtävissään sekä vankien yksityisessä sielunhoidossa.

On saksalaisen „Die deutsche morgenländische Gesellschaft“ nimisen seuran, Suomalaisen kirjallisuuden seuran, Suomalais-ugrilaisen seuran, Suomalaisen teologisen kirjallisuuden seuran, Raamatun seuran ynnä monen yhdistyksen jäsen.

Opintomatkat: Leipzigin yliopistossa harjoittanut itämaisia ja eksegeettisiä opintoja syksystä 1882 kesään 1884, tällä aikaa nauttien sekä Valleniuksen ja Rehbinderin stipendejä että myöskin avustusta kanslerinvaroista; samallaisten opintojen vuoksi viettänyt Kielissä kesän 1885; ollut mukana Orienttalistikongressissa Tukholma—Kristiania 1889; kirjastotutkimusten vuoksi ollut Berliinissä ja Leipzigissä kevätlukukauden 1891, yliopiston opettajille myönnetyillä matkavaroilla; opiskellut Hallen yliopistossa ja tutkinut raamatullisia käsikirjoituksia Berliinissä 1892—1893 sekä saksalaisen itämaisen seuran kirjastossa Hallessa kuukauden ajan keväällä 1899, nauttien sekä virkavapautta että avustusta äsken mainituista rahoista; samassa tarkoituksessa vv. 1885—1886 ja 1901—1902 eri kertoihin tutkinut Pietarin keisarillisessa yleisessä kirjastossa ja aasialaisessa museossa, kuitenkin vain muutamia viikkoja eräänsä.

Mennyt vuonna 1892 naimisiin Naëmi Gunilla Granfeltin kanssa, jonka vanhemmat olivat ent. professori Axel Fredrik Granfelt ja Gustava Cleve.

Kirjallinen toiminta:

De syriaca libri Iobi interpretationee qvae Peschîta vocatur. Helsingforsiae 1887. Yliopistollinen väitöskirja filosofian lisensiaattiarvoa ja apulaisopettajan virkaa varten.

Galatalaiskirjeen tekstin yhtenäisyydestä etenkin hollantilaiseen konjektuurikritiikkiin nähden. Helsingissä 1896. Yliopistollinen väitöskirja teologian lisensiaattiarvoa varten.

Genesiskirjan hebrealais-suomalainen sanasto. Helsingissä 1891. Painettu yliopiston myöntämillä varoilla.

Vecchiettis till Philip II afgifna relation om Persiens tillstånd 1586—1587, enligt en münchener handskrift meddelad. Finska Vetenskaps Societetens Öfversigt XXXVI, 1894.

Hebrean kielen kielioppi. Helsingissä 1899. Painettu yliopiston kustannnksella.

Die altarabische Übersetzung der Briefen an die Hebräer, an die Römer und an die Corinther aus einem in St. Petersburg befindliche codex Tischendorfs vom J. 892 n. Chr. Helsingfors 1901.

Valvojassa 1885: Palanen kansantajuista kielitiedettä; 1886: Kirjoittamista koskevista seikoista vanhojen hebrealaisten keskuudessa.

Vartijassa 1896: Eräs eksegeettinen riitakysymys.

Erikoispainoksina Teoloogisesta Aikakauskirjasta:

Uuden Testamentin kreikkalaisen tekstin luotettavaisuudesta, 1896.

Mikael Enemau ja hänen matkansa Itämaille, 1898.

Siinailaisen raamatun löytö 1901.

Den nytestamentliga s. k. textus receptus och de senaste textrecensionerna i deras förhållande till hvarandra. Installationsföredrag 1902.

Brittiläisen Raamatunseuran 100-vuotisjuhlan johdosta, 1904.

Pakanalähetyksestä, alkuaikaisesta ja ja nykyisestä, 1906.

K. A. R. Tötterman, O. V. Knös. In memoriam. 1907.

Teoloogisessa aikakauskirjassa, paitse saarnatekstien selityksiä, kirjallisuusluetteloja ja arvosteluja:

Uusi Testamentti hebrealaisessa puvussa, 1897; Vanhan Testamentin arvoituksista sananen 1899; Kompromissiteksti Uuteen Testamenttiin 1902; Silmäys ruotsalaisen raamatunkääntämistyön vaiheisiin 1903; Ehtoollisastiat tartunnanko välittäjinä, 1905; Toisen Oxyrhynchuslöydön teoloogiset ainekset, 1905; Ett norskt bidrag till tolkningen af några omtvistade ställen i Nya Testamentet, 1906.

Pienempiä kirjoitelmia muutamiin albumeihin ja muihin erikoisjulkaisuihin [esim. otteita kirkkoisien kirjoituksista O. H. Cleves kirjaan „Kuvauksia kristillisen kirkon vaiheista“ (Jyväskylä 1876); Hämäläisosakunnan albumiin „Kaikuja Hämeestä“ IV (1886) ja juhlalehteen „Häme“ (Tampere 1891); jonlulehteen „Julhelsning“ (1896)] ja sanomalehtiin.

II. Jumaluusopin Tohtoreiksi vihitään:

GUMMERUS, JAAKKO, syntynyt Säämingissä 13 p. lokakuuta 1870; vanhemmat silloinen apulaispappi, nyk. Pihtiputaan kirkkoherra Aleksander Gummerus ja Alma Maria Nordlund. Ylioppilas yksityisoppilaana todistuksella Helsingin suomalaisesta alkeisopistosta 14 p. syysk. 1887; savokarjalaisen osakunnan jäsen. Filos. kandidaatti 21 p. toukok. 1890 ja promov. filos. maisteriksi 30 p. toukok. samana vuonna. Siirtyi teol. tiedekuntaan 2 p. helmik. 1893. Teol. kandidaatti 14 p. toukok. 1897. Väitteli teol. lisensiaatin arvoa varten 21 p. toukok. 1900 ja suoritti lisensiaattitutkinnon 25 p. toukok. s. v. Väitteli kirkkohistorian professorinvirkaa varten 26 p. toukok. 1900.

Vihitty papiksi Porvoossa 9 p. kesäk. 1897 ja määrätty kirkkoherran apulaiseksi Pihtiputaalle. Papiston apulaisena Helsingissä syysk. 15 p:stä 1898 marraskuun 10 p:ään 1899. Yliopiston Konsistoorin määräyksestä hoitanut osan jumaluusopillisen tiedekunnan apulaisen opetusvelvollisuutta teoloogisissa prenotsioneissa lukuvuosina 1897—98 sekä 1898—99. Kirkkohistorian opettajana Helsingin suomal. jatko-opistossa lukuvuonna 1897—1898. Määrätty hoitamaan kirkkohistorian professorinvirkaa 2 p:stä kesäkuuta 1900 eteenpäin. Nimitetty kirkkohistorian professoriksi 31 p. joulukuuta 1900. Hoitanut dogmatiikan professorinvirkaa kirkolliskokouksen aikana syksyllä 1903. Määrätty Pohjois-Pohjalaisen osakunnan inspehtoriksi 7 p:stä helmik. 1907.

Opiskellut apurahalla kanslerinvaroista Upsalassa, Leipzigissä ja Hallessa syyskuusta 1893 elokuuhun 1894. Harjoittanut arkistotutkimuksia Tukholmassa heinäkuusta lokakuuhun 1896 Tehnyt 2-kuukautisen opintomatkan Halleen ja Berliniin, käyden useissa muissakin saksalaisissa yliopistoissa, kesällä 1898. Syksystä 1899 toukokuuhun 1900 oleskellut arkisto- ja kirjasto-

tutkimuksia varten Tukholmassa, Upsalassa ja Berlinissä. Toukokuusta elokuuhun 1901 ollut tutkimusmatkalla Kristianiassa, Köpenhaminassa, Tukholmassa ja Upsalassa. Tammikuusta heinäkuuhun 1905 oleskellut Ruotsissa, Saksassa, Italiassa, Ranskassa ja Englannissa, tehden työtä etupäässä Tukholman, Münchenin, Vatikaanin ja British Museumin kirjastoissa. — Ottanut osaa Saksan historijoitsijain kongressiin huhtikuussa 1894. — V:sta 1901 Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran sihteeri. — Lukuvuosina 1901—3 luennoinut Helsingin suomalaisissa kansanopistokursseissa ja kesällä 1906 yliopistollisissa lomakursseissa.

Painosta julkaissut: Poimintoja vanhoista asiakirjoista (Wiitasaaren seurakunnan historiaa), sanomalehdessä „Suomalainen" 1889. — Jäännöksiä keskiajan saarnakirjallisuudesta Suomessa (Teol. Aikakansk. 1896). — Filip Melanchthon, hänen elämänsä ja vaikutuksensa. Jyväskylä 1897. — Kappale Suomen kirkon sivistystyötä (Teol. Aikak. 1898). — Vatikaanin arkistossa löytyviä Suomea koskevia kirjeitä vuodelta 1401—1420 (Suomen Kirkkohist. Seuran Pöytäkirjat I, 1898). — Beiträge zur Geschichte des Buss- und Beichtwesens in der schwedischen Kirche des Mittelalters. I. (Lisensiaattiväitöskirja). Uppsala 1900. — Die homöusianische Partei bis znm Tode des Konstantius. Helsingfors 1900 (Professorinvirkaa varten). — Vaikuttavista voimista dogmikehityksessä (Teol. Aik. 1900) Uusimman ajan lähdelöydöt vanhan kirkon historian alalta. Jyväskylä 1901. — Piirteitä pohjoismaiden kansain käännytyshistoriasta (kalenterissa „Toivo", Sortavala 1901). — Synodalstatuter och andra kyrkorättsliga aktstycken från den svenska medeltidskyrkan. (Skrifter ntgifna af Kyrkohistoriska Föreningen i Sverige II: 2). Uppsala 1902. — Evankeelinen liike roomalaiskatolisessa kirkossa (Teol. Aikak. 1902). — Painosta toimittanut „Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Pöytäkirjat II" (Porvoo 1902) ja siinä julkaissut tiedonannot: Pieni lisä Suomen keskiajan kirjallisnuden tuntemiseen; Rippi-isän kysymykset kuolevalle eräästä Naantalin luostarin käsikirjoituksesta 1400-luvulla; Pappismies Henrik Forsiuksen viraltapano 1635; Viipurin piispa Petrus Bjnggin kertomus hiippakuntansa tilasta 3/7 1643; Piispa Pietari Bång'in teos „Catecheta lutheranns." — Mikael Agricola, hänen elämänsä ja kirjallinen toimensa. Jyväskylä 1903. — Mikael Agricola Suomen papiston kasvattajana (Teol. Aik. 1903) — Kristinusko ja vanhan maailman yhteiskunnalliset olot. (Teol Aik. 1903). — Painosta toimittannt Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Pöytäkirjat III (Porvoo 1903) ja siinä julkaissut m. m.: Saarnan asemasta suomalaisessa jumalanpalveluksessa 1500-lnvulla; Katkelma eräästä piispa E.Petræuksen teoksesta sielunhoidon alalla; J. F. Regnardin knvaus pohjalaisen papin hantajaisista 1681. — Paavali Juusten (kalenterissa „Toivo", Sortavala 1903. — Missionsarbetet såsom kulturarbete (kalenterissa „Adveniat regnum tuum", Kristiania 1903). — Muistelmia N. M.

K. Y:n maailmankonferenssista Pariisissa (kalenterissa „Ristinkallio“, Helsinki 1905). — Kirkon ja valtion suhde eri maissa (Teol. Aik. 1905 ja lentokirjassa „Kirkko ja valtio“, Jyväskylä 1906). — Kirkon ja valtion ero Ranskassa (Valvoja 1906). - Johan Vilhelm Snellman. Hänen ajatuksiansa uskonnosta ja kirkosta (Teol. Aik. 1906). — „Kirkollinen tilasto“ eli „kirkkotieto“ (Teol. Aik. 1906). — Kuvanksia Englannin kirkollisista oloista (Teol. Aik. 1906). — Palanen Suomen kouluhistoriaa (Snomen Kasvatusopill. Yhd:n Aikak. 1906) — Mikael Agricola (Valvoja (1907). — Henrik Gabriel Porthan teoloogina (Teol. Aik. 1907). — Teoksessa „Oma maa“ kirjoitukset „Uskonpuhdistus ja piispa Martti Skytte“ ja „Suomalaisten käännytys kristinnskoon“ (Porvoo 1906—1907). — Painossa: Suomen Kirkkohist. Seuran Pöytäkirjat V—VI ja niissä tutkimus: Eräs suomalainen konlulaki 1600-luvnlta. — Sitäpaitsi pienempiä kirjoituksia, katsauksia ja kirja-arvosteluja Teol. Aikakauskirjassa, Valvojassa ja muualla.

Suomeksi kääntänyt useita kaunokirjallisia ja historiallisia teoksia, m. m. Rndolph Sohm'in „Kirkkohistorian johtavat aatteet“ (Jyväskylä 1899) ja Henry Ussing'in „Evankeliumin voittokulku kautta maailman“ (Jyväskylä 1905), kirjoittaen viimemainittnun teokseen laajennetun esityksen kristinnskon leviämisestä vanhalla ja keskiajalla sekä Suomen osanotosta lähetystyöhön.

Toimittannt sanomalehteä „Suomalainen“ Jyväskylässä 1891. „Kyläkirjaston Knvalehden“ A-sarjan aputoimittaja v:sta 1890 ja päätoimittaja v:sta 1898.

Yhdessä *V. T. Rosenqvist*'in kanssa julkaissut: „Kirkkohistoria lyseoita varten“ (Jyväskylä 1904; 2 pain. 1906); ruotsiksi „Kyrkohistoria för lyceer“ (Helsingfors 1904; 2 nppl. 1907); Ruotsin koulnja varten mnodostettu laitos Tukholmassa 1906, 2 pain. 1907; „Kirkkohistoria tyttökoulnja varten“, Jyväskylä 1904, 2 pain. 1906; „Kyrkohistoria för flickskolor“, Helsingfors 1904.

HJELT, ARTHUR LUDVIG MIKAEL, syntynyt Helsingissä lokakuun 18 p:nä 1868; vanhemmat: lääketieteen professori, arkiateri Otto Edvard August Hjelt ja Yolanda Aurora Thuneberg. Ylioppilas päästötodistuksella Helsingin suomalaisesta alkeisopistosta toukokuun 20 p:nä 1886; länsisuomalainen. Filosofian kandidaatti huhtikuun 30 p:nä 1890; vihitty filosofian maisteriksi toukokuun 31 p:nä 1890. Väitellyt filosofian lisensiaattiarvoa varten toukokuun 24 p:nä 1892; filosofian lisensiaatti toukokuun 31 p:nä 1892; vihitty filosofian tohtoriksi toukokuun 31 p:nä 1894. Teologian kandidaatti toukokuun 13 p:nä 1896; väitellyt teologian lisensiaattiarvoa varten toukokuun 4 p:nä 1901; teologian lisensiaatti toukokuun 10 p:nä 1901; vihitty papiksi Kuopiossa tammikunn 10 p:nä 1899. Asetettu toukokuun 15 p:nä 1902

toiselle sijalle Uuden Testamentin eksegetiikan professorinvirkaa täytettäessä; nimitetty maaliskuun 10 p:nä 1903 Pyhän Raamatun alkukielten apulaiseksi ja kesäkuun 30 p:nä 1904 Vanhan Testamentin eksegetiikan professoriksi. Määrätty lokakuun 2 p:nä 1904 yliopiston raha- ja mitalikabinetin esimieheksi.

Yliopiston konsistorin määräämänä lokakuun 22 p:nä 1892 hoitanut kevätlukukauden loppuun 1893 Pyhän Raamatun alkukielten apulaisenvirkaa; hoitanut samaa virkaa erinäisten määräysten mukaan vuosina 1896—1899; määrätty maaliskuun 5 p:nä 1898 pitämään kuukauden aikana luentoja raamatullisessa eksegetiikassa; määrätty kesäkuun 3 p:nä 1901 toistaiseksi hoitamaan Pyhän Raamatun alkukielten apulaisenvirkaa, mikä määräys viran avonaiseksi tultua uudistettiin syyskuun 13 p:nä 1902; määrätty samalla hoitamaan Vanhan Testamentin eksegetiikan professorinvirkaa syyskuun 28 p:stä 1901 joulukuun 12 p:ään 1901 ja helmikuun 1 p:stä 1902 maaliskuun 1 p:ään 1902 sekä viran avonaiseksi tultua maaliskuun 1 p:stä 1902 lokakuun 1 p:ään 1903. Keväästä 1902 lähtien ollut yliopiston raha- ja mitalikabinetin esimiehen apulaisena. Kesäkuussa 1893 toiminut yliopiston ylioppilastutkintovaliokunnassa uskonnon tutkijana. Länsisuomalaisen osakunnan kuraattori lokakuun 17 p:stä 1893 kevätlukukauden loppuun 1896. Porvoon tuomiokapitulin määräyksestä helmikuun 1 p:stä 1899 kappalaisen apulaisena Tuusulan seurakunnassa; määräys uudistettiin elokuun 28 p:nä 1900. Saanut Antellin kokoelmain valtuuskunnalta toimeksi järjestää Antellin raha- ja mitalikokoelmaa 1895—1899. Pappissäädyn valitsema kolmas varajäsen Antellin kokoelmain valtuuskunnassa 1894—1897 sekä toinen varajäsen 1897 lähtien. Tammikuun 20 p:nä 1902 valittu kirjeenvaihtajajäseneksi N. M. K. Y:n maailmanliitonkeskuskomiteaan: „Comité central international des Unions chrétiennes de Jeunes Gens“, jonka paikka on Genèvessä; syyskuun 5 p:nä 1902 valittu varsinaiseksi Suomea edustavaksi jäseneksi. Kesäkuussa 1905 perustetun Suomen N. M. K. Y:n liiton puheenjohtajana.

Otti osaa 1905—1906 vuoden valtiopäiviin Savonlinnan hiippakunnan edustajana pappissäädyssä.

„Der deutsche Palestina-Verein“-in, „Svenska Numismatiska Föreningen“-in, „Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran“, „Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran“, Suomalais-Ugrilai-

sen Seuran", „Suomalaisen Kirjallisuusseuran" y. m. yhdistysten jäsen.

Tieteellisiä opintoja varten tehnyt seuraavat *ulkomaanmatkat:*

Oleskellut Strassburgissa kesäkuusta 1890 maaliskuuhun 1891 sekä kesä- ja heinäkuun 1891 opiskellen seemiläisiä kieliä ja Vanhan Testamentin eksegetiikaa, Pariisissa maaliskuusta kesäkuuhun 1891 kuunnellut luentoja Collège de France'ssa ja l' Institut catholique'ssa sekä tutkien syyrialaisia käsikirjoitutksia Bibliothèque Nationale'ssa. Tutkinut elo- ja syyskuussa 1895 yliopiston konsistorin matka-avustuksella raha- ja mitalikokoelman järjestystä Tukholman Kansallismuseossa. Oleskellut kesällä 1897 Englannissa eksegetisiä opintoja ja käsikirjoitustutkimuksia varten Lontoon British Museumissa ja Oxfordin Bodleianassa. Harjoittanut kesäkuusta 1899 heinäkuuhun 1900 Erlangenin yliopistossa eksegetisiä opintoja etupäässä Uuden Testamentin alalla; käynyt heinäkuussa 1900 Leipzigin ja Hallen yliopistoissa tutustumassa eksegetiseen opetukseen siellä ja oleskellut Leipzigissä lokakuusta 1903 tammikuuhun 1904 tutkimustöitä varten Vanhan Testamentin alalla. Kolmea viimeksi mainittua matkaa varten nauttinut avustusta kanslerinvaroista.

Ottanut osaa seuraaviin ulkomaalaisiin kongresseihin ja konferenseihin:

Elokuussa 1888 N. M. K. Y:n 8:teen maailmankonferensiin Tukholmassa; elokuussa 1889 orientalistikongressiin Tukholmassa; huhtikuussa 1891 katoliseen tieteelliseen kongressiin Pariisissa; elokuussa 1891 N. M. K. Y:n 9:teen maailmankonferensiin Amsterdamissa; heinäkuussa 1895 3:teen pohjoismaalaiseen ylioppilaskokoukseen kristillisellä ohjelmalla Vadstenassa; syyskuussa 1898 yleiseen ruotsalaiseen pappeinkokoukseen Tukholmassa, elokuussa 1897 uskontotieteelliseen kongressiin Tukholmassa; kesäkuussa 1901 Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen ja Kanadan N. M. K. Y:n 50-vuotiseen riemujuhlaan Bostonissa; elokuussa 1901 6:teen pohjoismaiseen ylioppilaskokoukseen kristillisellä ohjelmalla Leckön linnassa; elokuussa 1902 N. M. K. Y:n 12:teen maailmankonferensiin Kristianiassa.

Kirjallinen toiminta:

Vilhelm Ross, suomalainen orientalisti ja matkustaja viime vuosisadalla (Länsi-Suomi, Västra Finland IV). Helsinki 1890.

Etudes zur l'Hexaémeron de Jaques d' Edesse, notamment snr ses notions géographiques contenues dans le 3-iéme traitè. Text syriaque publié et traduit. Helsingfors 1892. Akateeminen väitöskirja filosofian lisensiaattiarvoa varten.

Piirteitä Apostolikum-riidasta Saksassa. Helsinki 1894.

Den nyare finska novellistiken från kristlig synpunkt. (Esitelmä pidetty 3:ssa pohjoismaisessa ylioppilaskokouksessa kristillisellä ohjelmalla Vadstenassa). Stockholm 1895.

Vasta löydetyt Jeesuksen lauselmat. Helsinki 1897.

Palestinan kartta koulnja varten. Algermissenin mnkaan toimitettu. Leipzig 1898; toinen painos 1901.

Theodor Zahn: Undeu Testamentin kanoonin pysyväinen merkitys kirkolle. Tekijän luvalla suomennettu. Jyväskylä 1900.

De Johanneiska småbrefvens ursprung undersökt med särskild hänsyn till presbyterhypotesen. Helsingfors 1901. Akateeminen väitöskirja Teologian lisensiaattiarvoa varten.

Die altsyrische Evangelienübersetzung und Tatians Diatessaron, besonders in ihrem gegenseitigen Verhältnis nntersucht. Leipzig 1901. Ilmestyi 1903 Th. Zahnin julkaisemassa tntkimussarjassa: „Forschungen zur Geschichte des neutestamenthichen Kanons nnd der altkirchlichen Literatur."

Det andliga lifvets nppkomst. (Esitelmä pidetty 6:ssa pohjoismaisessa ylioppilaskokonksessa kristillisellä ohjelmalla Leckön linnassa). Kristiania 1901.

Valittuja psalmeja alkukielestä snomentanut Arthur Hjelt, säveltänyt Ilmari Krohn. Helsinki 1903.

Messianische Begriffe nnd Ausdrücke in den Psalmen. Heft I. Die Königsherrschaft Gottes. — Das Gesicht. Leipzig 1904.

Israelin vanhin historia muinaistieteen valossa. (Virkaan-asettajaisissa pidetty esitelmä). Helsinki 1904.

Pääpiirteet Babylonian ja Assyrian historiasta Raamatun kertomuksia silmällä pitäen. Helsinki 1905. Ilmestynyt myös ruotsiksi: Hufvuddragen af Babyloniens och Assyriens historia. Helsingfors 1905.

Johan Albrecht Bengel. Kristillinen luonnekuvaus. Helsinki 1905.

Pflanzennamen aus dem Hexaëmeron Jacobs von Edessa. Giessen 1906. (Sisältyy juhlajnlkaisuun: „Orientalische Stndien Theodor Nöldeke zum siebzigsten Geburtstag gewidmet von Frennden und Schülern").

Hans Nielsen ja Olfert Ricard. Ota käteesi ja lue! Hartanskirja nuorisolle. Suomennos. Porvoo 1906.

Ruotsinvallan aikana käytetyt rahat. (Oma maa 9:s vihko. Porvoo 1907).

Paitsi sanomalehtikirjoituksia ja kirjallisunsilmoituksia, julkaissut m. m.: aikakanskirjassa *Valvoja:* Unsimmat muinaistutkimukset ja löydöt Syyriassa, 1894; Vastalöydetty syyriankielinen evankeliumikäännös, 1895; — aikakauskirjassa *Suomen Museo:* Hopealöytö Hauhossa, 1894; — aikakauskirjassa *Kuukauslehti:* Angustinus, piirteitä hänen kehityksestään, 1898; — joulnalbumissa *Ristinkallio:* Z. Topelius ja N. M. K. Y., 1899;

Edouard Barde. Piirteitä hänen elämästään. 1905; — aikakauskirjassa *Vartija:* Vasta löydetty „Pietarin evankeliumi“ 1893; Pappien yliopistollinen kasvatus, 1906; Klas August Reinhold Tötterman, 1907; — *Teologisessa Aikakauskirjassa:* Raamatun tutkimukselle tärkeä löytö Egyptissä, 1896; Några kronologiska data till aposteln Pauli lefnad, 1897; Vapautusliike roomalaiskatolisessa kirkossa, 1900; Kuka on neljännen evankeliumin kirjoittaja?, 1902; Amerikan suomalaisia tervehtimässä. Muistoja ja havaintoja kesäiseltä matkalta, 1901, 1902; Var Diatessaron den syriska kyrkans äldsta evangelium?, 1904; Muutamia pääkysymyksiä nykyisen psalmitutkimuksen alalta, 1905; Huomautuksia raamatunkäännöskomitean evankeliumien suomennoksen johdosta, 1906; — aikakauskirjassa *Bibelforskaren:* Israels äldsta historia i fornforskningens ljus, 1905; Ett fynd af arameiska papyri i Egypten, 1907.

INGMAN, LAURI JOHANNES, on syntynyt Teuvalla $\frac{30}{6}$ 1868. Vanhemmat kirkkoherra Vilhelm Ingman ja hänen vaimonsa Emma Ottilia Schalin. Ylioppilas päästötodistuksella Vaasan ruotsalaisesta lyseosta $\frac{1}{6}$ 1886; suorittanut jumaluusopillisen erotutkinnon $\frac{29}{5}$ 1890; filosofiankandidaattitutkinnon $\frac{30}{5}$ 1892; kasvatusopintutkinnon $\frac{1}{10}$ 1894; jumaluusopinkandidaattitutkinnon $\frac{29}{11}$ 1898; jumaluusopinlisensiaattitutkinnon $\frac{31}{5}$ 1900.

Vihitty papiksi $\frac{8}{1}$ 1893 ja määrätty papiston apulaiseksi Helsinkiin; nimitetty uskonnon ja suomenkielen lehtoriksi Vaasan realilyseoon $\frac{9}{10}$ 1894; kutsuttu ja nimitetty käytännöllisen jumaluusopin professorin assistentiksi Yliopistossa $\frac{13}{4}$ 1901.

Ollut uskonnon, historian ja maantiedon v. t. kolleegana Vaasan ruotsalaisessa tyttökoulussa lukuvuoden 1888—1889; uskonnon opettajana useilla Helsingin ruotsalaisen normaalilyseon luokilla 1891—1895; uskonnonopettaja Helsingin ruotsalaisessa jatko-opistossa 1892—1895 sekä 1898—1899; useita eri kertoja hoitanut assistentin virkaa Yliopiston jumaluusopillisessa tiedekunnassa vuosina 1893, 1894, 1897—1899; v. t. yliopettaja uskonnossa Helsingin ruotsalaisessa normaalilyseossa 1897—98.

N. k. Backmanin apurahalla nuoria opettajia varten seurannut uskonnonopetusta useissa Preussin ja Sachsin oppilaitoksissa sekä opiskellut Hallen ja Greifswaldin yliopistoissa noin 13 kuukautta vv. 1895—1896; harjoittanut opintoja Tübingenissä ja Hallessa kesällä 1899; Helsingin seurakunnan lähettämänä tutkinut suurten seurakuntain jakamista koskevia seikkoja Saksassa ja Sveitsissä kuukauden ajan 1894.

Edustaja pappissäädyssä ylimääräisillä valtiopäivillä 1905—1906; valittu Turun ja Porin läänin pohjoisen vaalipiirin valtiopäiväedustajaksi vuosiksi 1907—1909. Suomen kirkkohistoriallisen Seuran ja Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran johtokuntien jäsen; Suomen ev. luteril. Pyhäkouluyhdistyksen Toimikunnan puheenjohtaja.

Painosta julkaissut:

Pääpiirteet Jeesuksen opetuslapsikasvatuksesta, 1900;

Johanneksen evankeliumi, suomentanut ja selittänyt —— 1902;

Markuksen evankeliumi, suomentanut ja selittänyt — — 1904;

Gustaf Rancken vanhemman uudistuspyrinnöt katekismusopetuksen alalla, 1904.

Raamatun historia oppikouluja varten, 1905; 2:nen painos 1907;

Raamatun historia kansakouluja varten 1906;

Johdatus Raamatun historian opettamiseen pyhäkouluissa, 1905—1906;

Onko kansankirkkomme eroitettava valtiosta? 1907;

Kasvatusopillisen yhdistyksen aikakauskirjassa: Religionsundervisningen enligt Herbart-Zillerska metoden, 1893; Valmistavankoulun uskonnonopetus ja oppikoulujen sisäänpääsyvaatimukset, 1904.

Teologisessa Aikakauskirjassa: Tyska reformsträfvanden på religionsundervisningens område I—IV, 1896; Lutherin asema P. Raamattuun nähden, 1897; Sananen eskatologisten kysymysten käsittelystä evankelisessa saarnassa, 1899. Tillgodoseendet af det praktiskt religiösa behofvet vid katekesundervisningen, 1901; Kärsimisen probleemi Vanhassa testamentissa, 1903; Anteckningar rörande delning af kyrkoförsamlingar i några större städer i Tyskland och Schweitz, 1904; y. m.

Kirkollisen kuukauslehden „Vartijan“ päätoimittaja toukokuusta 1906.

KAILA, LAURI GUSTAF GABRIEL, syntynyt Hämeenkyrössä toukokuun 26 p:nä 1876; vanhemmat Lääninrovasti Josua Johansson ja Lovisa Vilhelmina Borg. Ylioppilas päästötodistuksella Hämeenlinnan lyseosta toukokuun 19 p:nä 1893; filosofian kandidaatti joulukuun 11 p:nä 1895. Kevätlukukautena 1896 kuunnellut opetusta suomalaisessa normaalilyseossa, syyslukukautena samana vuonna ruotsalaisessa normaalilyseossa. Toukokuun 31 p:nä 1897 vihitty filosofian maisteriksi. Suorittanut julkisen jumaluusopin päästötutkinnon joulukuun 15 p:nä 1897. Keväällä 1899 kuukauden ajan seurannut opetusta Hämeenlinnan piiriin kuuluvissa kansakouluissa. Suorittanut julkisen kasvatusopin tutkinnon syyskuun 18 p:nä 1899; julkisen teologian kandidaattitutkinnon marraskuun 2 p:nä 1904. Uskonnon lehtorin-

ja kolleegan virkoja varten suorittanut käytölliset opettajanäytteet suomalaisessa normaalilyseossa joulukuun 6 p:nä 1904 ja uskonnon lehtorinvirkoihin yhdistettyä historian lukemisen opetusvelvollisuutta varten joulukuun 10 p:nä 1904. Vuoden 1905 ja kevään 1906 ollut opintomatkalla ulkomailla, etupäässä Köpenhaminassa ja Hallessa. Suorittanut teologian lisensiaattitutkinnon marraskuun 2 p:nä 1906. — Vihitty papiksi kesäkuun 17 p:nä 1898 ja toiminut papinvirassa Hämeenlinnan kappalaisen apulaisena, kuukauden ajan hoitanut vankilansaarnaajan virkaa Hämeenlinnan lääninvankilassa sekä ollut kirkkoherran apulaisena Hämeenlinnan ja Vanajan yhdistetyissä seurakunnissa. — Keväällä 1898 jonkun aikaa hoitanut uskonnon ja osaksi historian opetusta Vaasan suomalaisessa tyttökoulussa; kevätlukukausina 1899 ja 1900 uskonnon opetusta Hämeenlinnan yksityisen ruotsalaisen tyttökoulun kahdella ylimmällä yhdistetyllä luokalla. Keväällä 1907 jonkun aikaa hoitanut suomenkielen opetusta Sortavalan reaalilyseon V:nnellä ja VI:nnella luokalla sekä kasvatusopin opetusta Sortavalan seminaarin miesja naisosaston III:nnella luokalla. Lokakuun 1 p:stä 1906 maaliskuun 15 p:ään 1907 hoitanut uskonnon ja ruotsinkielen lehtorinviran sijaisuutta Sortavalan reaalilyseossa ja toukokuun ajan 1907 uskonnon ja historian lukemisen lehtorinviran sijaisuutta Tampereen reaalilyseossa.

Julkaissut: Yliopistollisen väitöskirjan nimeltä: „Zur Syntax des in verbaler Abhängigkeit stehenden Nomens im alttestamentlichen Hebräisch mit Berücksichtigung der Kasusverhältnisse in anderen semitischen Sprachen“, v. 1906.

MAUNU JOHAN ABRAHAM, syntynyt Kemijärvellä $\frac{17}{10}$ 1856. Vanhemmat: talokas Matti Maunu ja Briita Maria Juhontytär.

Ylioppilas Oulun ruotsalaisesta lyseosta $\frac{6}{6}$ 1879. Suorittanut filosofian kandidaattitutkinnon $\frac{23}{3}$ 1887. Filosofinen tiedekunta ilman juhlallisuuksia promoveerannut filosofian maisteriksi $\frac{31}{5}$ 1887. Suorittanut jumaluusopillisen erotutkinnon $\frac{15}{12}$ 1881. Vihitty papiksi Porvoossa $\frac{31}{1}$ 1882. Porvoon Tuomiokapitulin edessä suorittanut pastoraalitutkinnon arvolauseella „kiitoksella hyväksytty“ $\frac{20}{9}$ 1884. Suorittanut uudistetun pastoraalitutkinnon arvolauseella „korkeimmalla kiitoksella hyväksytty“, 32 äänellä korkeimmasta äänimäärästä 34 $\frac{20}{8}$ 1902.

Suorittanut kasvatusopin tutkinnon $\frac{12}{1}$ 1888. Suorittanut jumaluusopin kandidaattitutkinnon $\frac{5}{2}$ 1902. Suorittanut suom. Normaalilyseossa käytölliset opettajannäytteet kolleegan virkoja varten alkeis- ja naiskouluissa ja lehtorin virkoja varten lyseoissa $\frac{5}{5}$ 1888. Suorittanut julkisen jumaluusopin lisensiaatti-tutkinnon $\frac{31}{5}$ 1905.

1881 $\frac{26}{4}$—$\frac{5}{6}$ Kouluylihallituksen suostumuksella hoitanut kreikan kielen opetusta Jyväskylän lyseon kolmella ylimmällä luokalla sekä uskontoa saman oppilaitoksen kaikilla luokilla. 1883—84 lukuvuoden ollut uskonnon opettajana Savonlinnan realikoulussa. 1885 yhden lukuvuoden ollut uskonnon opettajana Helsingin suomalaisen tyttökoulun Jatko-opistossa sekä kevätlukukauden samana vuonna mainitun tyttökoulun 6:lla ja 7:llä luokalla. 1888 kevätlukukauden ollut uskonnon, logiikan ja ruotsinkielen v. t. lehtorina Jyväskylän lyseossa. 1888 $\frac{27}{11}$ määrätty lukukauden loppuun hoitamaan historian lehtorin virkaa Jyväskylän lyseossa. 1888 $\frac{27}{11}$ määrätty lukukauden loppuun myöskin hoitamaan kreikan kielen opetusta 5:llä ja 6:lla luokalla Jyväskylän lyseossa. 1888 $\frac{4}{12}$—1889 $\frac{1}{9}$ ollut uskonnon ja ruotsinkielen kolleegana Oulun suomalaisessa tyttökoulussa. 1889 $\frac{1}{9}$—1892 $\frac{1}{6}$ ollut uskonnon, logiikan ja ruotsinkielen lehtorina Oulun ruotsalaisessa lyseossa. 1891 $\frac{10}{2}$ määrätty saman lyseon vararehtoriksi. 1890—92 ollut ruotsinkielen opettajana Oulun kauppakoulussa. 1891 $\frac{23}{12}$ valtuutettu uskonnon ja ruotsinkielen lehtoriksi Tampereen realilyseoon, jossa toimessa ollut $\frac{30}{4}$ 1907 asti. 1892 $\frac{1}{9}$—1901 $\frac{1}{9}$ ollut uskonnon opettajana Tampereen suomalaisen tyttökoulun ylemmillä luokilla ja jatko-opistossa. 1901—1906 Kouluylihallituksen määräyksestä hoitanut uskonnon opetusta Tampereen reaalilyseon klassillisella rinnakkaisosastolla, sittemmin suomalaisessa klassillisessa lyseossa. 1904 Kouluylihallitus asettanut ensimmäiselle ehdokassijalle uskonnon yliopettajan virkaan Helsingin suom. Normaalilyseossa ja saanut Yliopiston kasvatus- ja opetusopin professorin puoltolauseen siihen. 1882—1884, 1885 ja 1887 ollut ylimääräisenä pappina Säämingissä, Myrskylässä ja Hollolassa. 1898 $\frac{16}{6}$ Porvoon Tuomiokapituli määrännyt Tampereen yleisen sairashuoneen saarnaajaksi, jossa toimessa ollut $\frac{31}{3}$ 1907 asti. 1906 $\frac{2}{5}$ Avoimella armollisella valtakirjalla valtuutettu Kivennavan kirkkoherran virkaan, johon saanut seura-

kunnan enemmistön kutsumuksen ja astunut $\frac{1}{5}$ 1907. 1890 $\frac{1}{9}$—1892 $\frac{1}{9}$ ollut Oulun kaupungin kansakoulujen tarkastajana. 1890 $\frac{1}{5}$—1892 $\frac{1}{5}$ ollut Oulun kirkkoneuvoston jäsenenä. 1895 $\frac{1}{1}$—1907 $\frac{30}{4}$ ollut Tampereen kansakoulujen johtokunnan jäsenenä. 1894 $\frac{30}{10}$—1904 $\frac{30}{10}$ ollut Tampereen kirkkoneuvoston jäsenenä. 1897 $\frac{1}{1}$—1907 $\frac{30}{4}$ Tampereen kaupungin valtuuston jäsenenä. 1894—1896 ollut Tampereen kasvatusopillisen yhdistyksen puheenjohtajana. 1904—05 ollut Porvoon hiippakunnan papiston edusmiehenä ylimääräisillä valtiopäivillä ja samoin varsinaisilla valtiopäivillä 1905—06, joilla kuulunut Suostuntavaliokuntaan.

Opiskellut Leipzigin Yliopistossa kesän 1884. Ottanut osaa uskontieteiseen kongressiin Tukholmassa 1897. 1903 Porvoon Tuomiokapitulin antamalla matkarahalla tehnyt 6-kuukautisen opintomatkan Saksaan.

Kirjallisia toimia:

1) Käännöksiä: Bergh, Kenessä on Pyhä Henki? Jyväskylässä 1889. — Panck, Mitä me sairastamme? Jyväskylässä 1889. — Kirkkohistorian oppikirja, tehnyt C A. Cornelius. Porvoossa 1891. — Råbergh, Kansankirkko ja siitä eriävä liike. Jyväskylässä 1893. — Nathusius M. v. Pyhän Raamatun inspiratsiooni ja historiallinen kritiikki. Porvoo 1907.

2) Alkuperäisiä: Valkeudessa vaeltaminen. Jyväskylässä 1889. — Lars Levi Laestadius, Elämäkerrallinen kuvaus. Oulussa 1891. — Saarna 5:nä sunnuntaina kolminaisuuden päivästä (Vartijan ääniä, III), Porvoo 1891. — Uskonnon opetuksesta oppikonlussa (Tampereen Reaalilyseon vuosikertomuksessa 1893) — Charles Haddon Spurgeon. Elämäkerta. (Undessa Kuvalehdessä 1894). — Pyhän Raamatun Inspiratsioonista. Helsingissä 1894. — Kirkollisesta Diakonaatista, Tampereella 1897. — Jaakobin kirje alkukielestä käännetty, johdannolla ja selityksillä varustettu Jyväskylässä 1898. — Mooses ja Jeesus. Pyhän Raamatun puolustukseksi. Tampereella 1899. — Mietteitä Lastenkasvatuksesta, Tampereella 1900. – Usko ja kärsimys. Piirteitä evankelisen kirkon historiasta Espanjassa 16:lla vuosisadalla. Kuopiossa 1900. — Kuvauksia Jeesuksen ajan historiasta. Porvoossa 1902. — Lyseoittemme nskonnon oppisuunnitelmasta (Tampereen Reaalilyseon vuosikertomuksessa 1904). — Uskonnon opetnksesta ja ehdoituksista sen uudistamiseen Saksassa. Matkakertomns, Tampereella 1904. — Jeesus ja pakanalähetys. Akademinen väitöskirja lisensiaatti arvoa varten, Kuopiossa 1905. — Karl Henrik Kahelin. (Ylipainos Kasvatusopillisesta Aikakauskirjasta n:o 7 1905). — Muutamia piirteitä Paavalin elämästä ennen hänen kääntymistänsä (Suomalaisen Jatko-opiston albumissa Tellervo III 1906). —

Kirjoituksia aikakauskirjoissa Vartija, Kasvatusopillinen aikakauskirja ja Teologinen aikakauskirja.

Antanut teoloogisia oppisanoja Ruotsalais-Suomalaiseen Sanakirjaan, toimittaneet Hansson—Kallio—Paasonen ja Cannelin. Helsinki 1899. — Antanut kirja-arvosteluja Kansanvalistusseuran toimittamaan Arvostelevaan Luetteloon Suomenkielisestä kirjallisuudesta. 1:nen vihko. Helsinki 1902.

PELTONEN, AUGUST FRIDOLF, syntynyt Vesilahdessa 23 p. lokak. 1870; vanhemmat: tilanomistaja Johan August Peltonen ja Emma Susanna Hietaniemi. Tuli ylioppilaaksi päästötodistuksella Hämeenlinnan lyseosta 18 p. toukok. 1889; suoritti jumaluusopillisen preliminääritutkinnon 19 p. jouluk. 1890; filosofian kandidaattitutkinnon 27 p. huhtik. 1892; jumaluusopillisen erotutkinnon 29 p. toukok. 1894. Vihittiin papiksi Turussa 20 p. kesäk. 1894. Suoritti tutkinnon vakinaisen papinviran saamiseksi 29 p. huhtik. 1898; jumaluusopin kandidaattitutkinnon 12 p. jouluk. 1899; jumaluusopin lisensiaattitutkinnon 2 p. marrask. 1906. — Hoitanut vuosina 1894—1901 papinvirkoja Nakkilassa, Ruovedellä, Maalahdessa, Naantalissa ja Turussa. Ollut lyhempiä aikoja uskonnon opettajana Turun ruotsalaisessa reaalilyseossa, Turun ruotsalaisessa yhteiskoulussa ja Turun ruotsalaisen tyttökoulun kahdella jatkoluokalla. Seurannut opetusta Suomalaisessa normaalilyseossa lukuvuotena 1901—02. Ollut opettajana Suomen Lähetyskoulussa lukuvuosina 1901—04, sekä edelleen syyslukukaudella 1905 ja lukuvuotena 1906—07. Hoitanut uskonnon opetusta Suomalaisen normaalilyseon kahdella alimmalla luokalla sekä niiden rinnakkaisluokilla syyslukukaudella 1902. Hoitanut osittain Pyhän raamatun alkukielten apulaisvirkaa Yliopistossa kevätlukukaudella 1903, sekä sitä kokonaisuudessaan lokakuusta 1903 helmikuuhun 1904; samaan virkaan kuuluvaa kreikankielen opetusta lukuvuosina 1904—05 ja 1905—06; mainittua virkaa kokonaisuudessaan syyslukukaudesta 1906 alkaen. Saanut 2 p. huhtik. 1904 valtakirjan Turun tuomiokirkkoseurakunnan 3:nen kappalaisen virkaan, jota hoitanut kesäkuukausina 1906. Nimitetty 6 p. maalisk. 1907 Pyhän raamatun alkukielten apulaiseksi Yliopistoon. — Harjoittanut jumaluusopillisia opintoja Upsalan yliopistossa kevätlukukaudella 1896, sekä Saksassa, etupäässä Berlinissä ja Hallessa talvella ja alkukesästä 1900. Jälkimmäisen matkan tehnyt Turun hiippakunnan papiston matkarahalla. — On Suomalaisen Teoloogisen Kirjallisuusseuran johtokunnan, Suomen Lähetysseuran

lisätyn johtokunnan, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran, Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran ja Suomen Kirkon Sisälähetysseuran jäsen.

Painosta julkaissut:

$\Sigma\alpha\varrho\xi$-käsite apostoli Paavalin teologiassa 1906. Yliopistollinen väitöskirja jumaluusopin lisensiaattiarvoa varten. — Lutherin pöytäpuheita. Valikoiden suomennettu. Suomen Lähetysseuran kustannuksella 1904. — Kirjoituksia „Turun Kaupunkilähetyksessä“, „Kirkollisissa Sanomissa“, „Suomen Lähetyssanomissa“, „Teoloogisessa Aikakauskirjassa“ ja „Vartijassa“, jonka toimitukseen nykyään kuuluu.

PÄIVÄNSALO, BROR HANNES. syntynyt Turussa tammikuun 1 p:nä 1875; vanhemmat: Johan Helander ja Augusta Magdalena Jansson. Ylioppilas päästötodistuksella Turun ruotsalaisesta klassillisesta lyseosta toukok. 31 p:nä 1893; filosofian kandidaatti syyskuun 28 p:nä 1895; teologian kandidaatti joulukuun 15 p:nä 1898; teologian lisensiaatti toukokuun 10 p:nä 1904. Harjoittanut teoloogisissa tieteissä opintoja ulkomailla kevätlukukauden 1897 Upsalassa sekä talvi- ja kesäsemesterinä 1898 Berlinissä ja Oxfordissa; tehnyt arkistotutkimuksia Tukholmassa keväällä 1899; käynyt keväällä 1905 Saksassa tutkimassa raamatunhistorian opetusta ja siinä käytettyjä oppikirjoja. — Vihitty papiksi Porvoossa kesäkuun 9 p:nä 1899; ollut kahdessa erässä apulaispappina Helsingissä ja niinikään kahdesti Porvoon maaseurakunnan v. t. kappalaisena vuosina 1899—1901. Hoitanut keväällä 1904 Heinolan maa- ja kaupunkiseurakunnan kappalaisen virkaa. — Ollut syyslukukauden alusta 1901 Heinolan seminaarin virkaatekevänä uskonnon ja historian lehtorina, kunnes helmikuun 25 p:nä 1902 määrättiin sinne samojen aineitten lehtoriksi. Eronnut tästä virasta maaliskuun 1 p:nä 1907. Ollut tammikuun 1 p:stä 1906 Helsingin Kaupunkilähetyksen johtajana: — On jäsenenä: Suomen Kirkkohistoriallisessa seurassa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa, Suomen Kirkon Sisälähetysseurassa, Sortavalan Evankelisessa Seurassa ja Merimieslähetysseurassa.

Kirjallinen toimi:

Piirteitä neologian vaikutuksesta Suomen kirkollisiin ja uskonnollisiin oloihin 18:nuen vuosisadan keskivaiheilta 19:nnen vuosisadan keskivaiheille“, 1901; „Suomen koulun uskonnonopetus ja valistussuunta“.

1904; „Apostolein Teot I—II“ (selityksiä) 1904—1905; „Alttaripalveluksen merkitys“, 1904; „Mitä kirkkomme puhuvat ja kirkolliset juhlamme merkitsevät“ v. 1906; „Raamattua lapsille“, 1906; „Havaintoja kaduilta ja kodeista“, 1906; „Iakttagelser från gator och hem“, 1906; „Miten esittää profeetat lapsille“, 1907.

RUUTH, MARTTI JOHANNES, on syntynyt Enonkoskella 30 p. lokakuuta 1870. Vanhemmat silloinen tehtaansaarnaaja, sittemmin Mäntyharjun kappalainen Ismaël Ruuth ja hänen puolisonsa Blondine Boisman.

Ylioppilas Helsingin Suomalaisesta normaalilyseosta 24 p. toukokuuta 1888; kirjoitettu Savo-Karjalaisen osakuntan jäseneksi; jumaluusopillisen erotutkinnon suorittanut 30 p. toukokuuta 1893; filosofian kandidaatti 22 p. tammikuuta 1895; teologian kandidaatti 31 p. toukokuuta 1900; teologian lisensiaatti 26 p. toukokuuta 1905.

Huhtikuun 22 p. 1902 annetun valtakirjan nojalla astunut 1 p:nä seuraavaa toukokuuta uskonnon, logiikan ja psykoologian lehtorin virkaan Viipurin suomalaisessa klassillisessa lyseossa; 24 p. lokakuuta 1905 nimitetty uskonnon lehtoriksi Hämeenlinnan suomalaiseen klassilliseen lyseoon, mihin virkaan astui 1 p. toukokuuta 1906; tammikuun 16 p. 1907 nimitetty vastamainitun lyseon vakinaiseksi rehtoriksi.

Lokakuun 7 p:stä alkaen 1892 saman lukuvuoden loppuun v. t. uskonnonopettajana Helsingin ruotsalaisessa reaalikoulussa; hoitanut uskonnonopetusta 1895—96 lukuvuoden ajan Helsingin suomalaisessa jatko-opistossa ja 1895—98 lukuvuosina Helsingin ruotsalaisessa jatko-opistossa; 1896—98 lukuvuosina hoitanut kirkkohistorian opetusta Helsingin Ruotsalaisen normaalilyseon V:llä luokalla; loppupuolen kevätlukukautta 1901 hoitanut uskonnonopetusta ylemmillä luokilla Helsingin Suomalaisessa Yhteiskoulussa; lukuvuosina 1902—06 hoitanut psykologian opetusta Viipurin suomalaisessa jatko-opistossa sekä 1905—06 kasvatusopin opetusta samau opiston toisella osastolla. — Vihittyuä papiksi Porvoossa 10 p. kesäkuuta 1903; palvellut papiston apulaisena ensin Helsingissä sitten elokuun 22 p:stä mainittua vuotta Viipurissa syksyyn asti 1906. — Hoitanut Savo-Karjalaisen osakunnan kuraattorin tehtäviä loppupuoliskon kevätlukukautta 1898 sekä Teoloogisen Tiedekunnan notaarin tointa kevätlukukauden 1901.

Harjoittanut teoloogisia opinnoita Hallen yliopistossa kesäsemesterin 1895 ja seuraavan vuoden kesäsemesterin aikana Greifswaldin yliopistossa; kesien 1901 ja 1902 aikana harjoittanut arkisto- ja kirjastotutkimuksia Tukholmassa ynnä Upsalassa ja Strengnäsissä. — Ottanut osaa evankeelis-sosialiseen kongressiin Erfurtissa kesällä 1895 ja Stuttgartissa 1896. — Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran ja Teologisen Kirjallisuudenseuran ynnä Ruotsin Kyrkohistoriska Föreningen-seuran jäsen.

Julkaissut painosta:

„Abraham Achrenius, ajan merkki ajoiltaan, I“ (yliopistollinen väitöskirja teologian-lisensiaatti-arvoa varten, Helsingissä 1904); — „Kristillis-sosiaalisesta liikkeestä Englannissa, I—VI“, (artikkelisarja „Valvojassa“ 1894): — „Evankeelis-sosiaalinen liike Saksassa I—V“ (artikkelisarja „Valvojassa“ 1897); myöhemmin 1898 laajennettuna ilmestynyt eri kirjasena nimellä „Kirkko- ja yhteiskunnallinen kysymys“; — „Nykyaikainen lähetystyö kultuurin levittäjänä, I—V“ (artikkelisarja Teologisessa Aikakauskirjassa 1899); — „Ernst Haeckel ja maailman arvoitukset I—V“, (Teologisessa Aikakauskirjassa 1900): „Kiina ja lähetys, I—IV“. (artikkelisarja Teol. Aikakauskirjassa 1901); — „Abr. Achrenii 'Continuationer'“ (tutkielma Teologisessa Aikakauskirjassa 1902): — „Pietismin luonteesta ja merkityksestä, I—III“ (tutkielma Teologisessa Aikakanskirjassa 1905); — „Kirkko ja työväenliike“ (Viipurin pappein kokouksessa 1905 pidetty esitelmä, julkaistu Teol. Aikakauskirjassa 1906); — „Uskonnon-opetus aikamme riitakysymyksenä, I—IV“ (Teol. Aikakauskirjassa 1907); — „Herrnhutismi Suomessa Abr. Achreniuksen valaisemana“ (esitelmä pidetty Kirkkohist. Seuran vuosikokouksessa 1906 ja julkaistu Seuran pöytäkirjoissa samalta vuodelta); — „Varhaisempi herännäisyys“, (artikkeli „Oma maa“ nimisessä tietokirjassa 1907); — “Aktstycken rörande Abraham Achrenius, hans lefnadsförhållanden, verksamhet, samt åsikter under tiden för hans tidigare presterliga verksamhet jämte separationsperioden (1730—1742)“ (julkaistn Kirkkohist. Seuran pöytäkirjoissa 1904); — Uskonnollista ja teologista kirjallisuutta koskevia arvosteluja ja selontekoja „Valvojassa“, Teologisessa Aikakanskirjassa sekä Kasvatusopillisen Yhdistyksen Aikakauskirjassa. — Snomentanut teoksen Matthäus' Evangelium ausgelegt für Bibelleser von Prof A. Schlatter“, Helsingissä 1898. — Johtanut laulukokoelman „Hengellisiä lauluja ja virsiä, II“ toimitustyötä (Helsingissä 1903) sekä suorittannt useita suomennoksia mainittuun kokoelmaan.

VIRKKUNEN, PAAVO EEMIL, syntyi Pudasjärvellä syysk. 27 p:nä 1874; vanhemmat: silloinen kappalainen, myöhemmin Muhoksen kirkkoherra, kontrahtirovasti, filos. maisteri Gustaf Adolf Snellman-vainaja ja Hilma Aurora Forsman. Tuli ylioppilaaksi

päästötodistuksella Oulun suomal. lyseosta kesäk. 6 p:nä 1892. Suoritti filosofiankandidaatti-tutkinnon toukok. 13 p:nä 1896 ja vihittiin, ollen gratistina promotsionissa, filosofianmaisteriksi toukok. 31 p:nä 1897. Suoritti kasvatusopin tutkinnon huhti-14 p:nä 1897, yksityisen tutkinnon Suomen kielessä ja kirjallisuudessa toukok. 7 p:nä 1898 ja teologiankandidaatti-tutkinnon toukok. 30 p:nä 1903. Vihittiin papiksi Oulussa kesäk. 19 p:nä 1903. Väitteli teologianlisensiaatti-arvoa varten maalisk. 23 p:nä 1904 ja suoritti teologianlisesiaatti-tutkinnon toukok. 26 p:nä 1905.

Opettajakandidaattina Suomal. Normaalilyseossa seurasi opetusta lukuvuonna 1896—97. Suoritti käytännölliset opettajanäytteet: Ruotsal. Normaalilyseossa toukok. 4 p:nä 1898 Suomen kielen lehtorinvirkoja varten ja toukok. 17 p:nä 1898 Suomen kielen kolleeganvirkoja varten sekä huhtik. 25 p:nä 1903 uskonnon lehtorin- ja kolleeganvirkoja varten; Suomal. Normaalilyseossa huhtik. 22 p:nä 1899 uskonnon lehtorin- ja kolleeganvirkoja varten. Oli osaksi Suomen kielen osaksi uskonnon opettajana Helsingin „Lärovärket för gossar och flickor“-nimisessä oppilaitoksessa, Helsingin Suomal. Yhteiskoulussa, Suomal. ja Ruotsal. normaalilyseossa eri aikoina vuosina 1897—1904. On kasvatusopin opettajana Helsingin Suomal. Jatko-opistossa syysk. 1 p:stä 1903. Nimitettiin uskonnon opettajaksi Helsingin Ruotsal. Reaalilyseoon lokak. 10 p:nä 1904. Nimitettiin uskonnon yliopettajaksi Suomal. Normaalilyseoon maalisk. 1 p:nä 1905 ja saman oppilaitoksen vararehtoriksi lokak. 5 p:nä 1906.

Saatuaan kahdesti yliopiston kanslerinvaroista matkarahoja harjoitti vuonna 1901 neljä ja vuonna 1903 kaksi kuukautta teoloogisia, etenkin kirkkohistoriallisia opintoja Saksassa, etupäässä Hallen yliopistossa. Otti osaa viidenteen pohjoismaiseen kristilliseen ylioppilaskokoukseen Setnesmoen'illa Norjassa kesällä 1899, kuudenteen samallaiseen kokoukseen Leckön linnassa Ruotsissa kesällä 1901 sekä N. M. K. Y:n 15:een maailmankonferenssiin Kristianiassa kesällä 1902.

Ollut Ylioppilaskunnan Hoitokomitean jäsenenä ja puheenjohtajana vuodet 1895—1900 ja Ylioppilaskunnan varapuheenjohtajana lukuvuoden 1901—1902. Kasvatusopillisen yhdistyksen sihteeri lukuvuodet 1902—1904. On Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran ja Suomen evankelis-luterilaisen Pyhä-

kouluyhdistyksen johtokunnan sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran jäsen.

Kirjallinen toiminta:

Pohjalaisten opinkäynti Upsalassa (Joukahainen, 1899); Sivistämisemme ja Sivistymisemme (Oulun suomal. Yksityislyseon Muistolehtinen, 1899); Teologisessa Aikakauskirjassa: Viides pohjoismainen ylioppilaskokous kristillisellä ohjelmalla (1899), Katoolinen liike Skandinaviassa (1900), „Yli voimain“ (1902), Kasvatus sukupuoliseen puhtauteen (1903), Rooman seurakunta.elämää kolmannen vuosisadan alkupuoliskolla (1903); Kasvatusopillisen Yhdistyksen Aikakauskirjassa: Karl Erwast † (1902), Muutamia näkökohtia vieraisiin kieliin toimitettujen kirjallisten käännösharjoitnsten korjaamisessa ja arvostelemisessa (1902), Uskonpuhdistuksen periaatteiden keskinäinen suhde ja opettaminen koulussa (1903), Siveellisyyskysymys kristinuskon opetuksessa (1904). Zacharias Topelius kasvatustieteilijänä (1906; myöskin ylipainoksena); Vartijassa, jonka toimitukseen nykyään kuuluu: Heikkojen vaiko väkevien Jumala (1902), Mitä Klaveness'in saarnoista on opittavaa (1904), Kaikki voima (1905), Kysymys „koulnraamatusta“ (1906), Uskonto ja kansallisuus (1906) y. m.; Bildningsarbete (Studenterhjemmets Julebog, Kööpenhamina, 1901); Nuorison itsensäkasvattaminen siveellisyyteen (Pyrkijä, 1902); Nuorisoseurat ja siveellisyystyö (S. N. L. Albumi, 1903); Kristinusko ja uskonnonhistorian tutkimus (Suomal. Normaalilyseon Vuosiohjelma 1903, myöskin ylipainoksena): „Modernin ylioppilaan tunnustuksia“ (Kainulainen, 1903); Der Anfang des arianischen Streites (väitöskirja teol. lis. arvoa varten, 1904); Sukupuoliasia kristinuskon opetuksessa (1906); saman ruotsinnos: Den sexuella frågan vid kristendomsundervisningen (Upsala, 1906); „Raamatun opetnksesta kouluissamme“ (1906); Kasvatusopin luonnos (1907); sitä paitse kirjoituksia, matkakertomuksia, saarnoja, kirjailmoituksia eri sanomalehdissä ja aikakauskirjoissa.

Suomentanut ja suomeksi toimittanut useita kirjasia toimittamassaan sarjassa „Aikamme siveellisyyskysymyksiä“ (Helsingissä, Yrjö Weilin, vuodesta 1903), Thv. Klaveness, Evankelinmi julistettuna nykyajalle (1903), Brun, Jeesuksen elämästä ja apostolien ajoilta (1904), *Brooks*, Todellinen vapaus ja Hengellisiä puheita (1904 ja 1906); Jansen, Tilaa Jeesukselle (1907).

1857 vihitystä kymmenestä nykyään kuolleesta tohtorista annetaan seuraavat lyhyet elämäkerralliset tiedot.

GRANFELT, AUGUST EDVARD. Synt. Hausjärvellä 18 $\frac{7}{3}$ 12. Yliopp. 18 $\frac{1}{12}$ 28. Fil. kand. 18 $\frac{23}{3}$ 36. Teol. kand. 18 $\frac{15}{6}$ 41. Teol. lis. 18 $\frac{19}{6}$ 43. Vih. papiksi $\frac{30}{8}$ s. v. V. t. teol. lehtori Turun lukiossa 18 $\frac{18}{9}$ 44—18 $\frac{18}{10}$ 45. Patalj. saarnaaja Turussa 18 $\frac{5}{5}$ 47. Kirkkoh. Tammelassa 18 $\frac{10}{1}$ 55. Kuoli Tammelassa 18 $\frac{31}{10}$ 99.

GRANFELT, AXEL FREDRIK. Synt. Hausjärvellä 18 $\frac{26}{4}$ 15. Yliopp. 18 $\frac{26}{5}$ 32. Fil. kand. 18 $\frac{16}{6}$ 38. Teol. kand. 18 $\frac{9}{6}$ 42. Teol. lis. 18 $\frac{14}{5}$ 44. Teol. apul. yliopistossa 18 $\frac{22}{3}$ 48. Vih. papiksi 18 $\frac{13}{5}$ 48. Eksegetiikan v. t. professori yliopistossa 1848—1849. Dogmatiikan v. t. professori 1850—1854. Dogmatiikan ja siveysopin professori 18 $\frac{21}{1}$ 54. Kuoli 18 $\frac{16}{1}$ 92.

GEITLIN, GABRIEL. Boreal. synt. Naantalissa 18 $\frac{3}{1}$ 04. Yliopp. 18 $\frac{9}{6}$ 21. Venäjänkielen opettaja Turun yliopistossa 18 $\frac{2}{6}$ 26. Fil. kand. $\frac{1}{12}$ s. v. Venäjänkielen professorinviran hoitaja 18 $\frac{15}{4}$ 29. Itämaisten kielten professori 18 $\frac{7}{10}$ 35. Eksegetiikan professori 18 $\frac{1}{11}$ 49. Vih. papiksi $\frac{20}{12}$ s. v. Kkha Espoon palkkapitäjässä 18 $\frac{9}{4}$ 50. Kuoli Espoossa 18 $\frac{12}{7}$ 71.

HESINGIUS, GUSTAF FREDRIK. Synt. Hattulassa 18 $\frac{27}{8}$ 15. Yliopp. 18 $\frac{9}{10}$ 33. Fil. kand. 18 $\frac{18}{12}$ 38. Teol. kand. 18 $\frac{20}{6}$ 43. Teol. lis. 18 $\frac{13}{12}$ 45. Vih. papiksi 18 $\frac{3}{6}$ 46. Amanuensi Yliopiston kirjastossa 18 $\frac{2}{6}$ 45. Jumaluusopin lehtori Turun lukiossa 18 $\frac{22}{4}$ 46. Lohjan kirkkoherra 18 $\frac{7}{11}$ 57. Kuoli 18 $\frac{27}{4}$ 86.

LINDSTRÖM, GUSTAF ISRAEL. Aboens. synt. Turussa 18 $\frac{23}{12}$ 21. Yliopp. 18 $\frac{17}{6}$ 42. Fil. kand. 18 $\frac{1}{6}$ 47. Teol. kand. 1853. Teol. lis. 1857. Apulaiskolleega Turun ali-alkeiskoulussa 1853. Vih. papiksi 1856. Hämeenlinnan lukion lehtori 1857. Kuoli 18 $\frac{17}{7}$ 77.

PALMROS, FRANS SEVERIN. Aboens. synt. Turussa 18 $\frac{22}{6}$ 22. Yliopp. $\frac{22}{6}$ 1842. Fil. kand. $\frac{20}{6}$ 1849. Oli promotsionissa toisella kunniasijalla. Teol. kand. $\frac{16}{5}$ 1856. Vih. papiksi s. v. Teol. lis. $\frac{25}{5}$ 1857. Turussa lukion lehtori 1858. Kuoli Turussa $\frac{23}{5}$ 1863.

RUNEBERG, JOHAN LUDVIG. Ostrob. Synt. Pietarsaaressa 18 $\frac{5}{2}$ 04. Yliopp. 18 $\frac{3}{10}$ 22. Fil. kand. 18 $\frac{13}{6}$ 27. Kaunopuheisuuden dosentti 18 $\frac{25}{8}$ 34. Latinan lehtori Porvoon lukiossa 18 $\frac{19}{4}$ 37. Kreikan lehtori 18 $\frac{13}{4}$ 42. Vih. papiksi 18 $\frac{19}{12}$ 38. Lukion rehtori 1838—39, 1842—43 ja 1847—50. Erosi virastaan 18 $\frac{15}{4}$ 57. Kuoli Porvoossa 18 $\frac{6}{5}$ 77.

SMALÉN, JOHAN GUSTAE SAMUEL. Nyland. Synt. Nurmijärvellä 18 $\frac{29}{4}$ 13. Yliopp. 18 $\frac{16}{6}$ 27. Fil. mag. 18 $\frac{20}{7}$ 40. Porvoon lukion apul. 1843. Teol. kand. 1844. Teol. lis. 1846. Porvoon lukion lehtori 1850. Virkavapaa vuodesta 1860. Kuoli Nurmijärvellä 18 $\frac{15}{12}$ 70.

STENBÄCK, LARS JAKOB. Ostrob. Synt. Kuortaneella 18 $\frac{26}{10}$ 11. Yliopp. 18 $\frac{19}{6}$ 27. Fil. kand. 18 $\frac{9}{6}$ 37. Vih. papiksi 18 $\frac{10}{6}$ 42. Teol. kand. 18 $\frac{20}{6}$ 43. Teol. lis. 18 $\frac{4}{6}$ 45. Vaasan ylialkeiskoulun rehtori 18 $\frac{20}{3}$ 46. Pedagogiikan ja didaktiikan professori 18 $\frac{31}{5}$ 55. Isonkyrön kirkkoherra $\frac{26}{12}$ s. v. Kuoli Isossakyrössä 18 $\frac{21}{4}$ 70.

VÆNERBERG, GABRIEL MAURITS. Uusm. Synt. Porvoon pitäjässä 18 $\frac{26}{1}$ 18. Yliopp. 18 $\frac{9}{10}$ 34. Fil. kand. 18 $\frac{15}{12}$ 38. Teol. kand. 18 $\frac{20}{6}$ 43. Vih. papiksi $\frac{10}{12}$ s. v. Teol. lis. 18 $\frac{14}{12}$ 50. Toinen amanuenssi yliopiston kirjastossa 18 $\frac{15}{6}$ 42. Teol. lehtori Porvoon lukiossa 18 $\frac{15}{11}$ 43. Esittelijäsihteeri senaatin kirkollistoimituskunnassa 18 $\frac{14}{4}$ 53. Kuoli Helsingissä 18 $\frac{29}{3}$ 87.

Siinä ohjelmakirjoituksessa, jonka promotori, professori Frans Ludvig Schauman julkaisi teologiantohtorinvihkijäisiin 50 vuotta sitten, on täydellinen luettelo kaikista Suomessa tai ulkomaisissa yliopistoissa siihen saakka promoveeratuista teologian tohtoreista. Luettelemme seuraavassa kaikki mainitun promotsionin jälkeen teologian tohtoreiksi promoveeratut, mikäli Teoloogisen Tiedekunnan pöytäkirjoista ja muista lähteistä olemme niistä selkoa saaneet.

Keisarillisella kirjeellä 27 p:ltä toukokuuta 1857 nimitettiin sen johdosta että Suomen kirkko kesäkuun 18 p:nä vietti 700 vuotista muistojuhlaa kristinuskon tuonnista Suomeen, teologian tohtoreiksi Pietarsaaren kirkkoherra, fil. toht. *J. Höckert,* Karjan kirkkoherra, fil. toht. *C. H. Strandberg,* Maalahden kirkkoherra fil. ja lääket. toht. *J. Wegelius,* Hammarlandin kirkkoherra, fil. toht. *P. F. U. Sadelin,* Finströmin kirkkoherra *F. P. von Knorring,* Uudenkirkon kirkkoherra *A. J. Hipping,* Alatornion kirkkoherra *C. A. Castrén* ja Tohmajärven kirkkoherra *E. J. Andelin.*

13 p. toukokuuta 1863 antoi Teoloogiuen Tiedekunta ilman juhlallista vihkimistä tohtorin arvon lisensiaateille, Kuopion kymnaasin lehtorille *J. Kr. Lampén*'ille, Turun kymnaasin lehtorille *J. A. Lindelöf*'ille, Turun tuomiokapitulin notaarille *A. J. Hornborg*'ille ja Alavetelin kappalaiselle *A. W. Ingman*'ille. Promotorina oli silloinen dekaani, professori F. L. Schauman.

Keisarillisella kirjeellä 1 p:ltä toukokuuta 1864 nimitettiin teologian tohtoreiksi Ilmajoen kirkkoherra, fil. toht. *C. R. Forsman,* Ulvilan kirkkoherra *H. Hellén,* Turun tuomiorovasti *T. T. Renvall,* Juvan kirkkoherra *M. E. Alopæus,* Rantasalmen kirkkoherra *J. Fr. Bergh,* Limingan kirkkoherra *J. I. Bergh* ja Ilmajoen kappalainen *C. G. von Essen.*

Teoloogineu tiedekunta on ilman juhlallista promotsionia antanut tohtorin arvon seuraaville lisensiaateille:

31 p. tammikuuta 1872 dosentti *Herman Råbergh*'ille (promotori professori A. F. Granfelt);

31 p. toukokuuta 1875 *Gustaf Johansson*'ille (promotori professori A. W. Ingman);

21 p. huhtikuuta 1881 *Otto Immanuel Colliander*'ille ja 21 p. huhtikuuta 1887 lehtori *Emil Joakim Savolin*'ille (promotori professori H. Råbergh);

30 p. toukokuuta 1893 Karstulan kirkkoherra *Julius Immanuel Gummerus*'elle (promotori professori K. A. R. Tötterman);

7 p. joulukuuta 1893 *Georg Gustaf Rosenqvist*'ille ja *Johan Samuel Pajula*'lle (promotori professori O. I. Colliander);

30 p. toukokuuta 1896 *Erik Johansson*'ille ja assistentti *Karl Adolf Appelberg*'ille sekä 21 p. syyskuuta 1899 asessori *Juho Rudolf Forsman*'ille (promotori professori K. A. R. Tötterman).

END OF
TITLE